

Markkinointiblondi, rahishärkä vai joku muu? Narratiivinen tutkimus naisopiskelijoiden identiteetin rakentumisesta kauppakorkeakoulussa

Organisaatiot ja johtaminen
Maisterin tutkinnon tutkielma
Sini Jokinen
2013

Tekijä Sini Jokinen

Työn nimi Markkinointiblondi, rahishärkä vai joku muu? Narratiivinen tutkimus naisopiskelijoiden identiteetin rakentumisesta kauppakorkeakoulussa

Tutkinto Kauppatieteiden maisteri

Koulutusohjelma Johtaminen

Työn ohjaaja(t) Janne Tienari

Hyväksymisvuosi 2013

Sivumäärä 117

Kieli Suomi

Tiivistelmä

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET: Tutkimuksessani tarkastelen naisopiskelijoiden identiteetin rakentumista kauppakorkeakoulussa. Tutkimuksen tavoitteena on auttaa ymmärtämään, miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat rakentavat omaa identiteettiään kertomusten kautta. Tutkimukseni viitekehysenä toimii ajatus identiteetin narratiivisesta rakentumisesta, jossa yksilö rakentaa identiteettiään kertomusten kautta. Tarkastelen tutkimuskysymystäni selvittämällä millaisia merkityksiä opiskelu naisten kertomuksissa saa, millaisia tarinoita kauppatieteilijöistä ja naisista kauppatieteilijöinä kerrotaan ja minkälaista todellisuutta ne luovat sekä miten naiset kauppatieteiden opiskelijoina rakentavat suhdettaan kauppatieteiden opiskelijoiden ryhmään yleisesti.

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS: Aineiston analyysin toteutin narratiivisen tutkimuksen menetelmillä. Tutkimusotteeni on laadullinen ja sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuva. Tutkimukseni koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa empiirisestä aineistostani koostuu kyselytutkimuksen vastauksista, joiden perusteella olen narratiivista analyysiä hyödyntäen, teemoittelun ja jäsentelyn kautta konstruoinut yleisen kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan. Toinen osa empiirisestä aineistostani koostuu kolmen naisopiskelijan narratiivisesta haastattelusta. Kertomusten kautta pyrin esittämään kolme variaatiota mallitarinasta ja tuomaan esiin erilaisia identiteetin rakentumisen kannalta merkityksellisiä teemoja ja tapahtumia, kuvaamaan sitä miten opiskelijat muuntavat mallitarinaa omaan käyttöönsä ja kiinnittyvät osaksi kauppatieteiden opiskelijoiden heimoa.

TUTKIMUSTULOKSET: Kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan ja haastateltavien kertomusten kautta välitty kuva kauppakorkeakoulussa vallitsevista yhteisesti jaetuista käsityksistä ja arvostuksista. Mallitarina välittää monilta osin hyvin maskuliinista kuvaa kauppatieteiden opiskelijasta. Kauppatieteiden opiskelijoiden keskuudessa vallitseva kulttuuri ohjaa voimakkaasti etenkin uusia heimon jäseniä ja heidän toimintaansa. Naisopiskelijat kohtaavat usein ristiriidan siinä, miten identifioitua tehokkaan maskuliinisia ihanteita suosivaan mallitarinan toimijaan ja toisaalta lunastaa odotukset naisena. Kertomuksista välitty se monilta osin hyvin jännitteinen ja ristiriitainenkin maailma, jonka puitteissa naisopiskelijat pyrkivät omaa sisäistä tarinaansa rakentamaan mallitarinan kontekstissa. Identiteetti ei myöskään ole mikään pysyvä tai staattinen yksilön ominaisuus, vaan identiteetti on jatkuvasti muutoksessa ja rakentuu vuorovaikutuksessa siinä kulttuurissa, jossa kulloinkin olemme.

Avainsanat Identiteetti; sosiaalinen identiteetti; mallitarina; akateemiset heimot; narratiivisuus

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 IDENTITEETIN RAKENTUMISEN MAAILMASSA	9
2.1 TUTKIMUKSENI LÄHTÖKOHDAT	9
2.2 IDENTITEETTI	10
2.2.1 IDENTITEETTITUTKIMUKSEN SUUNTAUKSIA	11
2.2.2 MORAALIJÄRJESTYS OSANA IDENTITEETTIÄ	17
2.2.3 NARRATIIVINEN IDENTITEETTI	19
2.3 AKATEEMINEN MAAILMA JA OPISKELU	22
2.3.1 KAUPPATIETEILIJÄN IDENTITEETTI	26
2.4 SUKUPUOLI JA IDENTITEETTI	30
2.4.1 NAISSTEREOTYPIAT	34
2.5 NARRATIIVINEN TUTKIMUSOTE	36
2.5.1 NARRATIIVISUUDEN RAKENTUMINEN	37
2.5.2 NARRATIIVIT JA MALLITARINAT TODELLISUUDEN RAKENTAJINA	38
2.6 NAISOPISKELIJOIDEN IDENTITEETIN RAKENTUMINEN NARRATIIVIEN VÄLITYKSELLÄ	39
3 METODOLOGIA	43
3.1 TUTKIMUSAINEISTOT	44
3.2 NARRATIIVINEN HAASTATTELU	46
3.3 NARRATIIVINEN ANALYYSI	49
3.4 MALLITARINAN TEEMAT	54
3.5 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	58
4 KERTOMUKSET IDENTITEETIN RAKENTAJINA	61
4.1 KAUPPATIETEIDEN OPISKELIJAN MALLITARINA: TEHOKAS SUORIUTUJA	61
4.3 KOLME KERTOMUSTA – KOLME TODELLISUUTTA	65
4.3 YHTEENVETO	96
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	99
LÄHTEET	104
LIITTEET	111

1 JOHDANTO

”Tyytymättömyys on edistyksen ensimmäinen edellytys.”

–Thomas Edison

Thomas Edisonin lausahdus kuvaa hyvin sitä, miksi valitsin pro gradu –tutkielmani aiheeksi kauppatieteilijöiden identiteetit. Kuten Svinhufvud (2009) toteaa, joku tekee graduaan siksi, että haluaa vain valmistua. Joku muu siksi, että on innostunut aiheestaan, haluaa oppia lisää tai näkee maailmassa epäkohdan, jota omalta osaltaan haluaa muuttaa. Omalla kohdallani aiheen valinta liittyy erityisesti haluuni vaikuttaa kauppatieteiden opiskelijoiden, kauppakorkeakouluyhteisön ja osaltaan myös yhteisön ulkopuolisten käsityksiin siitä, millaisia kauppatieteiden opiskelijat ovat, mistä heidän identiteettinsä rakentuu, miltä maailma näyttää kauppatieteiden opiskelijan silmin ja mitä merkityksiä kauppatieteiden opiskelu opiskelijoiden kertomuksissa saa.

Aiheen valinta kumpuaa siitä, että omalla kohdallani kauppatieteiden valinta opiskelualaksi ei ollut itsestänselvyys. Pohdin hakuvaiheessa paljon sitä kapeaa ja hyvin kärjistettyä stereotypiaa kauppatieteiden opiskelijoista samaan muottiin mahtuvina, omaa etuaan tavoittelevina, ahneina ja ”kovina” ihmisinä. Mielessäni oli siis jonkinlainen mallitarina siitä, mitä kauppatieteiden opiskelu on ja millainen hyvän kauppatieteiden opiskelijan tulee olla (vrt. Leppälä & Päiviö 2001; Ylijoki 1998). Vielä opiskelujen alkuvaiheessa tuntui, että stereotyypinen kuva kauppatieteilijöistä näkyi luennoilla ja kuului kursseilla käytävissä keskusteluissa. Itseäni mietitytti, mistä tällainen kapeahko identiteetti opiskelijoille muotoutuu. Onko kyseessä joukko, joka jo kauppakorkeakouluun tullessaan on hyvin samankaltaisista yksilöistä koostuva vai muokkaako ympäristö meistä samankaltaisia? Toisaalta mietin miten itse sopeudun yhteisöön ja osaksi mallitarinaa. Oili-Helena Ylijoki on omassa väitöskirjassaan esittänyt mielenkiintoisen kysymyksen siitä, onko akateemiseen kulttuuriin sosiaalistuminen vain hienovarainen vallankäytön ja kontrollin muoto, jolla

akateeminen ”heimo” pyrkii säätelemään uusien tulokkaiden ajattelua ja kokemuksia (Ylijoki 1998).

Opiskelun edetessä pidemmälle huomasin kuitenkin, että meistä kauppatieteiden opiskelijoista löytyy monia variaatioita, emmekä suinkaan ole niin homogeeninen joukko, kuin stereotypiat antavat ymmärtää. Mallitarinasta tuntui löytyvän loputtomasti variaatioita. Seuraavaksi aloin pohtia syitä siihen, mikseivät nämä lukuisat kauppatieteiden opiskelijoiden identiteetit pääse julkisessa keskustelussa kunnolla esiin. Tämä gradu onkin syntynyt halusta ymmärtää ja monipuolistaa kuvaa kauppatieteiden opiskelijoista ja avata niitä merkityksiä, joita etenkin naiset kauppatieteiden opiskelijoina itselleen ja opiskelulle kauppakorkeakoulussa antavat. Samaa tematiikkaa ovat aikanaan omassa gradussaan käsitelleet myös Leppälä ja Päiviö (2001), tosin jo yli kymmenen vuotta sitten. Heidän työnsä keskittyi vertailemaan eri pääaineiden välisiä eroja opiskelijoiden identiteeteissä.

Olen rajannut oman työni koskemaan tällä kertaa vain naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden käsityksiä identiteetistään. Kokemukseni mukaan naiset mieltävät kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan monilta osin itselleen ristiriitaisena ja tätä kautta sopeutuminen ryhmään ja sosiaalisen identiteetin rakentuminen monimutkaistuu. Haluankin tutkimukseni kautta ymmärtää paremmin niitä kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan ja naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden kertomusten välisiä jännitteitä ja ristiriitoja, joihin itsekkin yhteisön jäsenenä olen törmännyt.

Jokainen haastateltavani edustaa eri pääainetta, mutta keskityn heidän kertomuksiinsa ennen kaikkea naispuolisina kauppatieteiden opiskelijoina, en jonkin pääaineen edustajina. Aivan yhtä mielenkiintoista olisi varmasti ollut tutkia miespuolisten opiskelijoiden käsityksiä itsestään ja sopimisestaan osaksi kauppatieteiden opiskelijan mallitarinaa. Kauppakorkeakoulussa vallitseva kulttuuri on monilta osin näennäisen sukupuoleton, naisia ja miehiä kohdellaan samalla tavalla ja heiltä odotetaan samanlaisia asioita. Lähemmin tarkasteltuna kauppatieteiden opiskelijan mallitarina perustuu silti hyvin maskuliinisina pidettyihin arvoihin ja yhteisön käytännöt suosivat hegemonista

maskuliinisuutta. Tämän takia koen erityisen mielenkiintoiseksi tutkia juuri naispuolisten opiskelijoiden identiteetin rakentumista maskuliinisen mallitarinan kontekstissa. Viime vuosina naisten määrä niin kauppakorkeakouluun pyrkineiden kuin päässeidenkin joukossa on myös pienentynyt huomattavasti, joten tuntui siitäkkin syystä luonteelta keskittyä juuri naisiin kauppatieteiden opiskelijoina (kts. Kylteri 4/2013). Toivon näiden tarinoiden tuovan jotain uutta myös keskusteluun siitä, miten kauppatiede opintoalana voisi paremmin houkutella myös naisia pariinsa.

Lähestyn tutkimuksessani naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden kertomuksia narratiivisen identiteetin käsitteen kautta. Narratiivisen lähestymistavan valinta pohjautuu ajatukseen todellisuuden konstruktionistisesta rakentumisesta. Konstruktionistisen näkemyksen mukaan ihminen rakentaa maailmaansa kertomusten kautta ja todellisuutemme on sosiaalisesti rakentunutta (Boje 2006). Minua kiinnostaa, millaista todellisuutta kulttuurisesti ja sosiaalisesti tuotetut kertomukset välittävät (Sintonen 2008; Karkulehto 2011). Millaista todellisuutta naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat luovat kertomiensa tarinoiden kautta? Millaisia odotuksia, toiveita ja pelkoja heillä mahdollisesti on tulevaisuutensa suhteen?

Tutkimukseni on toteutettu kahdessa osassa. Ensimmäinen osa empiirisestä tutkimuksestani koostuu kyselytutkimuksen vastauksista, joka on peräisin Suomen Ekonomiliiton (SEFE) opiskelijajäsenille suunnatusta Kylteritutkimuksesta. Toteutin tutkimuksen keväällä 2013 osana työtäni SEFEssä. Toinen osa tutkimuksestani koostuu kolmen naispuolisen kauppatieteiden opiskelijan kertomuksista. Kertomuksissaan naispuoliset opiskelijat samalla kertovat ja rakentavat käsityksiä itsestään kauppatieteiden opiskelijoina, mutta myös yhteisön jäseninä. Näiden kertomusten kautta avaan niitä merkityksiä, jännitteitä ja ristiriitoja, joita naiset kauppatieteellisessä yhteisössä kohtaavat.

Tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on auttaa ymmärtämään, miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat rakentavat omaa identiteettiään kertomusten kautta. Tarkoitukseni on hahmottaa, minkälaisia tarinoita kauppatieteilijyydestä naisopiskelijat kertovat. Mikä heidän kokemuksessaan omasta kauppatieteilijyydestään on merkityksellistä ja mikä taas vähemmän merkityksellistä? Toisaalta myös sukupuolen mahdollinen merkitys kokemuksessa kiinnostaa. Tutkimukseni viitekehyksenä toimii ajatus identiteetin narratiivisesta rakentumisesta, jossa yksilö rakentaa identiteettiään kertomusten kautta (Sintonen 1999).

Pyrin ratkaisemaan tutkimusongelman hakemalla vastauksia kysymyksiin niin aiemmasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta kuin oman, empiirisen tutkimuksen kautta. Empiirinen aineistoni muodostuu sekä Suomen Ekonomiliiton opiskelijajäsenille kohdistetun Kylteritutkimuksen aineistosta että kolmesta narratiivisesta haastattelusta. Kylteritutkimuksen aineistosta olen muokannut yleisen narratiivin kauppatieteiden opiskelijasta – jonkinlaisen yleisen mallitarinan. Kertomusten kautta olen taas pyrkinyt kuvaamaan haastateltavien omia kokemuksia ja jäsentämään merkityksiä, joita opiskelu heidän kertomuksissaan saa. Narratiivisen analyysin kautta pyrin avaamaan sitä, miten naispuolisten kauppatieteilijöiden identiteetit rakentuvat. Jokaisessa kertomuksessa toistuvat jotkin mallitarinan teemat, mutta jokainen naisopiskelija on myös selvästi muokannut mallitarinaa itselleen sopivaan muotoon ja monilta osin myös poikennut tästä mallitarinasta.

Narratiivisuudessa tarinoiden kerronnan ajatellaan olevan ihmiselle luontainen tapa luoda ja ilmaista merkityksiä (Mishler 1986). Tarinat nähdään todellisuuden tulkintoina (Czarniawska 1998). Narratiivisuus tässä tutkimuksessani tarkoittaa sitä, että ajattelen identiteetin rakentumisen olevan sosiaalinen prosessi, ja että ihminen on olemassa tarinoiden kautta (Frantsi 2009; Sintonen 1999). Identiteetti on jatkuvasti avoin ja muuttuva (Mishler 2004). Narratiivisuus tarkoittaa pohjimmiltaan sitä, että annamme kokemuksillemme merkityksiä ajassa ja rakennamme näin identiteettiämme (Polkinghorne 1998; MacIntyre 1981).

Olen rajannut tutkimukseni käsittämään tällä kertaa vain naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden tarinoita. Pyrin löytämään vastauksen ennen kaikkea kysymykseen:

- *Miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat rakentavat identiteettiään kertomusten (narratiivien) välityksellä?*

Jotta ymmärtäisin miten identiteetti kertomusten kautta rakentuu, pyrin lähestymään kysymystä seuraavien alakysymysten kautta.

- *Millaisia merkityksiä opiskelu naisten tarinoissa saa?*
- *Millaisia tarinoita kauppatieteilijöistä ja naisista kauppatieteilijöinä kerrotaan ja minkälaista todellisuutta ne luovat?*
- *Miten naiset kauppatieteiden opiskelijoina rakentavat suhdettaan kauppatieteiden opiskelijoiden ryhmään yleisesti?*

Tutkimuksen suoritustapa

Tutkimukset voi jakaa yleisesti kahteen tyyppiin, laadulliseen ja määrälliseen tutkimukseen. Näistä tutkimustyypeistä käytetään myös nimeä kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus. Yleensä kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan ei-tilastollisia tutkimuksia joiden aineisto on hankittu kenttätyömenetelmillä (Grönfors 2011). Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä tutkittavien ilmiöiden monimuotoisuus ja moninaisuus. Sosiaalisiin suhteisiin perustuvista asioista kvantitatiiviset menetelmät tavoittavat vain pienen osan tutkittavasta ilmiöstä. Minkäänlainen kysymyslomake ei yleensä pysty pääsemään kovin syvälle ilmiön syihin tai ihmisten motiiveihin. Tutkittaessa ilmiöiden syitä tai ihmisten motiiveja luontevampaa onkin tehdä laadullista tutkimusta ja käyttää laadullisia menetelmiä.

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivista. Haluan pyrkiä ymmärtämään tutkimaani ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Eskolaa ja Suorantaa (2001, 13) mukaillen laadullinen tutkimus voidaan

karkeimmillaan mieltää aineiston muodon kuvaukseksi. Tutkimuksessani laadullisuus merkitsee ennen kaikkea sitä, että pääsen käsiksi tutkimaani ilmiöön lähemmin aitojen kertomusten kautta. Olen kiinnostunut kuulemaan naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden kertomuksia heidän itsensä kertomina. En pyri siis esittämään haastatteluissa minkäänlaisia hypoteeseja siitä, mistä kauppatieteiden opiskelijan identiteetti rakentuu tai mikä vaikutus kaupparokkeakoululla akateemisena yhteisönä tässä prosessissa on.

Lähestyn tutkimuskysymystäni pikemminkin kertomusten itsensä kautta ja pyrin niitä analysoimalla ymmärtämään ja avaamaan merkityksiä, joita naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat oman identiteettinsä rakentumiselle antavat. Tutkimuksessani ei kuitenkaan voida olla huomioimatta omaa rooliani tutkijana, mutta samalla myös itsekin naispuolisena kauppatieteiden opiskelijana. Tutkimukseni kertomukset on kerrottu juuri minulle, toiselle naispuoliselle kauppatieteiden opiskelijalle. Kertomukset olisivat hyvinkin saattaneet olla erilaisia kerrottuna jollekin toiselle henkilölle ja etenkin mikäli tämä henkilö ei itse olisi kuulunut samaan ”heimoon” (vrt. Leppälä & Päiviö 2001; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005).

Tutkielmani empiirinen osuus rakentuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa empiirisestä aineistostani koostuu vastauksista, joka ovat peräisin Suomen ekonomiliiton opiskelijajäsenille suunnatusta Kylteritutkimuksesta. Tutkimus toteutettiin keväällä 2013 Suomen Ekonomiliiton opiskelijajäsenten keskuudessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa opiskelijoiden kokemuksia omasta opiskelustaan, odotuksia työelämän suhteen ja merkityksiä, joita he antavat itselleen kauppatieteiden opiskelijoina ja osana kauppatieteellistä yhteisöä. Näiden vastausten perusteella olen narratiivista analyysiä hyödyntäen, teemoittelun ja jäsentelyn kautta konstruoinut yleisen kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan.

Toinen osa empiirisestä aineistostani koostuu kolmesta narratiivisesta haastattelusta. Tarinamuotonsa ansiosta narratiivinen haastattelu tarjoaa mielestäni parhaan lähtökohdan aineiston keruulle. Narratiivisten haastattelujen tarkoituksena on antaa haastateltaville tilaa kertoa tapahtumista ja kokemuksistaan juuri sellaisina kuin he ne ovat kokeneet (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005). Olen analysoinut niin Kylteritutkimuksen materiaalia kuin naispuolisten opiskelijoiden kertomuksia narratiivisen analyysin menetelmillä. Koen, että narratiivisen

analyysin kautta pystyn parhaalla mahdollisella tavalla ymmärtämään tutkimukseni kannalta olennaisia merkityksiä ja identiteetin rakentumista. Pyrinkin mallitarinan ja kertomusten avulla ymmärtämään jotain niistä kokemuksista joiden kautta naiset omaa identiteettiään kauppatieteilijöinä rakentavat.

Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Identiteetti: Ihmisen käsitys itsestään; se sisältää mielikuvia, asenteita, tunteita ja käsityksiä itsestä (Himberg ym. 2000). Tässä tutkimuksessani käsittelen identiteettiä postmodernin ajattelun mukaisesti jatkuvasti liikkeessä olevana ja muuttuvana siinä kulttuurissa, jossa kulloinkin olemme (Hall 1999).

Sosiaalinen identiteetti: Ihmisen käsitys siitä, että hän kuuluu johonkin ryhmään ja jakaa ryhmän arvot (Cornelissen et al. 2007). Tutkimuksessani sosiaalinen identiteetti nähdään sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti kielen ja käytäntöjen kautta rakentuvana (Kärreman & Alvesson 2001).

Narratiivinen identiteetti: Ihminen on olemassa narratiivien eli kertomusten kautta (Frantsi 2009). Identiteetin tuottaminen on sekä kulttuurinen että sosiaalinen prosessi, jossa yksilö rakentaa käsitystään itsestään kertomusten kautta (Sintonen 1999).

Moraalijärjestys: Määrittelee yhteisössä oikean ja väärän sekä sen miten erotellaan hyvä ja paha. Moraalijärjestykseen liittyy julkisesti osoitettava kunnioitus ja hyväksyntä tai hylkääminen ja paheksunta (Harré 1983b).

Narratiivisuus: Lähestymistapa, jossa tarinoiden kerrontaa pidetään ihmiselle luontevana tapana luoda ja ilmaista merkityksiä (Mishler 1986). Narratiivisessa ajattelussa oletetaan, että tarinat ovat todellisuuden tulkintoja (Czarniawska 1998).

Kertomus: Juonellinen ja tietyn merkityksellisen rakenteen ja logiikan omaava tarina. Kertomus sisältää niin alkuperäisen asiaintilan, merkityksellisen tapahtuman, kuin muutoksen

jälkeisen uuden tilan. (Czarniawska 1998, 2004.) Rikastettu ja elävöitetty kuvaus tapahtumien kulusta, kerrottu tarina (Hänninen 1999).

Akateemiset heimot: Akateemisen maailman voidaan ajatella muodostuvan erilaisista heimosta. Akateemisella heimolla on oma kulttuurinsa, joka sisältää arvoja, asenteita ja käyttäytymistä (Ylijoki 1998). Eri tieteenalat tai niiden ryppäät voidaan jaotella omiin heimoihinsa tiedon luonteen ja sosiaalisen ulottuvuuden mukaan. (Becher 1989.)

Mallitarina: Tietyissä kulttuurissa tai yhteisössä yleisesti tunnettu tarina, johon kukin yhteisön jäsen voi itseään ja omaa toimintaansa suhteuttaa. Mallitarina tekee näkyväksi ne arvot ja ominaisuudet, joita yhteisössä arvostetaan ja pidetään hyväksyttävänä. (Hänninen 1999.)

Sosiaalinen konstruktionismi: Tutkimussuunta, jossa tiedon ja todellisuuden ajatellaan olevan yhteisöllisesti rakentuneita (Burr 1995). Maailma ei ole olemassa objektiivisesti vaan rakentuu kielellisten ja kokemuksellisten havaintojen kautta. (Czarniawska 2004.)

Tutkimusraportin rakenne

Tämän tutkimusraportin ensimmäinen osa koostuu johdannosta ja tutkimuksen suoritusstavan kuvailusta. Toisessa osassa tutustutan lukijan aiheesta käytyyn aiempaan keskusteluun ja tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen. Kolmannessa luvussa keskityn tutkimukseni menetelmällisiin valintoihin ja aineiston analyysiin. Neljäs luku pyrkii aineiston pohjalta ymmärtämään kauppatieteiden opiskelijan odotuksia ja syitä hänen tekemiensä valintojen taustalla. Luvussa pyritään rakentamaan ymmärrystä naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden identiteetille merkityksellisistä teemoista ja siitä kulttuurisesta kontekstista, jossa opiskelijat identiteettiään rakentavat. Viimeisessä luvussa vedän yhteen oman tutkimukseni ja aiemman kirjallisuuden havaintoja ja pyrin pohtimaan myös jatkotutkimusaiheita.

2 IDENTITEETIN RAKENTUMISEN MAAILMASSA

Tässä luvussa avaan tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen muodostavaa aiempaa tutkimusta ja kirjallisuutta liittyen identiteetin rakentumiseen, narratiiviseen identiteettiin, akateemisuuteen ja opiskelijana olemiseen sekä sukupuoleen. Lisäksi esittelen narratiivisuuden tutkimussuuntana ja tapana käsitteellistää maailmaa.

Koen, että ymmärtääkseni mistä naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden identiteetti rakentuu, on välttämätöntä ymmärtää tapoja, joilla identiteettiä ja sen rakentumista yleensä selitetään. Lisäksi akateeminen maailma muodostaa oman kulttuurinsa, jolla on merkitystä yksilön sosiaalistumiselle ryhmään ja tätä kautta myös yksilön omaan yksityiseen identiteettiprosessiin. Naisopiskelijoista puhuttaessa on myös tärkeää ymmärtää mitä sukupuolella tarkoitetaan ja miten sitä yleensä tutkimuksessa käsitteellistetään. Nämä kaikki ulottuvuudet linkittyvät narratiivisuuteen tutkimussuuntana luoden merkityksiä, arvoja, normeja ja käytäntöjä, joiden kautta yksilöt rakentavat omaa ja ryhmänsä identiteettiä.

2.1 Tutkimukseni lähtökohdat

Missä tahansa tutkimuksessa tutkijan on syytä tuoda ilmi omat käsityksensä todellisuudesta ja tiedon luonteesta. Tutkimuksen teossa joudutaan aina tekemään valintoja sen suhteen, mitä ja miten tutkitaan, ja tähän vaikuttaa olennaisesti tutkijan käsitys siitä millaiset asiat ovat todellisia (ontologia) ja miten asioista voidaan saada tietoa (epistemologia).

Yksinkertaisesti kyseessä on tutkijan oma käsitys todellisuuden rakentumisesta. Onko olemassa jotakin yleispätevää tietoa maailmasta vai rakentuuko käsityksemme jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja merkityksenannon prosesseissa muiden kanssa? Omaa käsitystäni todellisuudesta kuvaa parhaiten hermeneuttinen käsitys tiedosta eli ajattelen totuuden olevan ihmisten tulkinnoissa, ja ajatuksiani tiedon luonteesta kuvaa parhaiten sosiaalisen konstruktionismin käsitys. Sosiaalista konstruktionismia voi pitää jonkinlaisena yleisnimenä tutkimussuunnille, joissa tiedon ja todellisuuden ajatellaan olevan yhteisöllisesti rakentuneita.

Burrin (1995) mukaan sosiaaliselle konstruktionismille ovat tyypillisiä seuraavat piirteet: kriittinen suhtautuminen itsestään selvänä pidettyyn tietoon, historian ja kulttuurin erityisyys eli ymmärtäminen on historiallisesti ja kulttuurisesti suhteellista, tiedon rakentuminen sosiaalisissa prosesseissa ja tiedon ja sosiaalisen toiminnan linkittyminen yhteen jatkuvan neuvottelun kautta. Sintosta (2008) mukaillen tieto ei ole objektiivista vaan rakentuu aina vuorovaikutuksessa. Ei siis voida olettaa olevan olemassa jotakin totuutta siitä millainen maailma tai kauppatieteilijän todellisuus olisi tai sen tulisi olla. Tämä todellisuus pikemminkin rakentuu jokapäiväisessä ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Se on pikemminkin jatkuvan neuvottelun tulos kuin jokin havaittavissa oleva realistinen todellisuus.

Konstruktionismi liittyy läheisesti postmoderniin suuntaukseen, jossa taustalla on oletus todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta. Tieteenfilosofisesti se on suuntaus, jossa tieto, todellisuus ja sen rakentuminen nähdään muodostuvan sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa. Näin ollen se eroaa merkittävästi perinteisestä positivistisesta käsityksestä, jonka mukaan on olemassa yksi objektiivinen todellisuus, joka voidaan tutkimuksella saada esiin (Kuusela 2008, 49). Sosiaalisen konstruktionismin mukaan maailma ei ole olemassa objektiivisesti vaan rakentuu kielellisten ja kokemuksellisten havaintojen kautta. (Czarniawska 2004.) Ei ole mahdollista päästä käsiksi alkuperäiseen tietoon vaan kyse on aina tulkinnoista ja jokainen tulkitsija ja tutkimuksen tekijä tarkastelee asioita oman ymmärryksensä kautta (Sintonen 2008). Sosiaalisen konstruktionismin mukaisen ihmiskäsityksen voikin sanoa hylkäävän olettaman ihmisestä yhdenmukaisena ja selkeänä. Ihminen on ikään kuin kulttuurinsa tuote ja kulttuuri muokkaa häntä kaiken aikaa. Näin olettaen toisaalta myös ihminen muokkaa ympäröivää todellisuutta ja kulttuuria.

2.2 Identiteetti

Kuka minä olen? Mikä erottaa minut toisista? Miten minuus rakentuu ja kuinka pysyvä on käsityksemme itsestämme ja omasta identiteetistämme? Näiden kysymysten kanssa työskentelemme, kun pohdimme identiteettiä ja sen merkityksiä. Identiteettiä voi lähestyä joko perinteisestä yksilökeskeisestä ja identiteetin pysyvyyttä korostavasta näkökulmasta,

tai kuten tässä työssäni sosiaalisen konstruktionismin kautta, jolloin identiteetti nähdään sosiaalisesti tuotetuksi ja jatkuvasti eläväksi prosessiksi. Sosiaalinen identiteetti on ihmisen käsitys itsestään ryhmän jäsenenä. Sosiaalisen identiteetin kautta ihminen luokittelee itsensä ja muut kuuluviksi tiettyihin ryhmiin ja luo omaa identiteettiään suhteessa muihin. Sosiaalisen identiteetin kautta ihminen samaistuu ryhmään ja jakaa ryhmän arvot (Cornelissen et al. 2007).

Identiteettitutkimuksen uranuurtaja kulttuurintutkija Stuart Hallin (1999) mukaan käsitys yhdestä yhtenäisestä ja läpi koko elämän pysyvästä identiteetistä on kiistelty. Rakenteellinen muutos, joka on jo vuosia muokannut moderneja yhteiskuntia on pirstaloinut myös yksilöiden käsityksiä luokkajaosta, sukupuolesta, seksuaalisuudesta, etnisyydestä, rodusta ja kansallisuudesta, ja tätä kautta horjuttanut käsityksiä yhdestä yhtenäisestä ja pysyvästä identiteetistä (Hall 1999).

2.2.1 Identiteettitutkimuksen suuntauksia

Identiteettiä ja sen tutkimusta voidaan lähestyä monesta näkökulmasta. Perinteisen ajattelun mukaan ihmisen identiteetti on jaettu kahteen osaan; persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin (Kuusipalo 2008, 37). Psykologiassa identiteetillä tarkoitetaan ihmisen käsitystä itsestään: se sisältää mielikuvia, asenteita, tunteita ja käsityksiä itsestä. Identiteettiä on myös verrattu ihmisen minuuteen. Yksilöllä on tarve kokea pysyvyyttä ja jatkuvuutta itsensä suhteen, vaikka ympäröivä todellisuus muuttuisikin. (Himberg ym. 2000.) Klassinen psykologinen näkökulma identiteetin kehittymisestä on Erik Eriksonin (1968) lanseeraama ns. laajennettu Piaget'n malli, joka käsittää eri ikävaiheisiin liittyviä kriisejä. Eriksonin mallin mukaan identiteetti muotoutuu pääosin lapsuudessa ja nuoruudessa ja pysyy tämän jälkeen jokseenkin muuttumattomana. Jokaisen kriisin jälkeen nuori siirtyy uudelle tasolle ja lopulta saavuttaa jonkinlaisen yhtenäisen identiteetin ja varmuuden itsestään ja paikastaan elämässä. Identiteetti kuitenkin kehittyy koko elämän ajan yksilön kokemien haasteiden pohjalta. Käsitys, jonka mukaan meissä on syntymästä asti jokin muuttumaton ydin, on hyvin yksilökeskeinen ja psykoanalyttisen

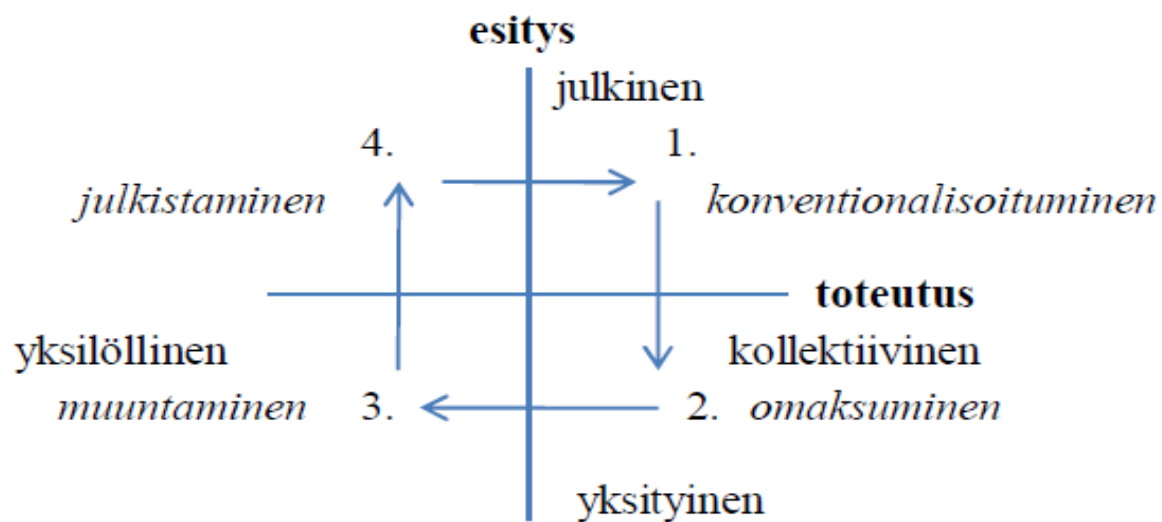
ihmiskäsityksen mukainen. Tällöin identiteetin katsotaan kehittyvän erillisten ikäkausien kautta ja pysyvän eheänä ja pitkälti muuttumattomana ympäristöstä ja olosuhteista huolimatta (Frantsi 2009, 75).

Eriksonin teoriaa on edelleen kehitellyt James Marcia (1980), joka keskittyy nuoruuteen juuri identiteetikriisin aikana. Identiteetikriiseihin liittyvät olennaisesti erilaiset tasot. Nuoruuden aikana nuori joutuu harkitsemaan mahdollisia vaihtoehtoja elämässään ja lopulta tekemään valintoja ja sitoutumaan niihin. Marcian teoria käsittää neljä ”identiteettitilaa”, jotka edustavat eri vaiheita tässä prosessissa. Ensimmäisessä epäselvän identiteetin vaiheessa yksilö on vältellyt kriisejä seuraamalla muiden valintoja. Toisessa, identiteetin etsintävaiheessa hän on antanut periksi yritykselle tehdä vaadittavia sitoumuksia ja kokeilee erilaisia vaihtoehtoja. Kolmas vaihe on identiteetin lainauksen vaihe, jossa yksilö ei ole käynyt kokonaan läpi etsintävaihetta, vaan on sitoutunut johonkin vaihtoehtoon kokeilematta muita ja on edelleen aktiivisessa kriisivaiheessa. Neljäs vaihe seuraa vasta kun yksilö on selvinnyt kriisistä ja tietää mitä juuri hän haluaa tai millaiseksi haluaa tulla.

George Herbert Mead (1934) käsittelee identiteettiä minuuden käsitteen kautta. Mead oli kiinnostunut minuudesta erityisesti siitä näkökulmasta miten ihmisen nykyisyys muokkaa menneisyyttä, miten yksilö muokkaa käsitystään menneisyyden tapahtumista nykyisyyden perusteella. Minuus on ymmärrystä sosiaalisessa toiminnassa syntyneistä merkityksistä ja niiden välisistä suhteista. Minuus rakentuu Meadin mukaan sosiaalisesti tulkitsemalla muiden eleitä, asenteita ja toimintaa. Minuuden rakentumiselle keskeistä on kyky tarkastella itseään muiden silmin.

Harré (1983) puolestaan lähestyy identiteetin määrittymistä hieman eri kautta kuin pelkkänä yksilön psykologisena kehitysvaiheena. Hän määrittelee ns. kaksiportaisen identiteettiprojektin muodostuvan ensiksi sosiaalisesta identiteettiprojektista, jonka suoritettuaan yksilö voi aloittaa oman persoonallisen identiteettiprojektinsa. Sosiaalisessa identiteettiprojektissa yksilö pyrkii saavuttamaan jonkin yhteisön jäsenyyden ja vakuuttamaan muille yhteisön jäsenille, että hän on pätevä ja sitoutunut. Sosiaalinen

identiteetti-projekti vaatii, että yksilö osaa tulkita kyseisen yhteisön arvoja, asenteita ja toimintakulttuuria oikein ja kykenee kiinnittymään yhteisön arvoihin, traditioihin ja toimintaan. Persoonallinen identiteetti-projekti puolestaan edellyttää, että yksilö on kiinnittynyt sosiaalisiin suhteisiin ja on osa jotakin yhteisöä. Persoonallisessa identiteetti-projektissa yksilö luo omaa erityistä suhdettaan yhteisöön, pyrkii löytämään paikkansa siinä. (Harré 1983a, Harré 1983b).

Kuva 1. Psykologinen avaruus (Harré 1983).

Sosiaalistuminen johonkin yhteisöön tapahtuu yhteisön moraalijärjestyksen omaksumisen kautta. Yksilö käy siis läpi molemmat Harrén mainitsemat identiteetti-projektit. Näitä projekteja voidaan hahmottaa nelikentän avulla (ks. kuva 1). Tässä Harrén psykologisessa avaruudessa perustana on monien sosiaalipsykologian klassikoiden käsitys identiteetin sosiaalisesta rakentumisesta. Siinä yksilön oletetaan tutustuessaan uuteen yhteisöön olevan yhteisön julkis-kollektiivisella alueella, jossa hän tutustuu yhteisön

toimintatapoihin. Seuraavaksi yksilö siirtyy kollektiivis-yksityiselle alueelle, jonka seurauksena hän sosiaalistuu yhteisöön eli omaksuu yhteisön kulttuurin ja sen olennaisena osana moraalijärjestyksen. Muuntamisvaiheessa yksilö siirtyy yksityis-yksilölliselle alueelle eli muokkaa yhteisön kulttuuria itselleen sopivaksi. Neljännessä ja viimeisessä vaiheessa yksilö on yksilöllis-julkisessa vaiheessa ja julkistaa omaksumansa identiteetin ja sitä kautta toiminnan muille yhteisön jäsenille. Näin osa yksilön muokkaamista tavoista ja kulttuurista siirtyy taas osaksi yhteisön kulttuuria. (Harré 1983b; Ylijoki 1998).

Stuart Hall käsittelee (1999, 21-23) identiteettiä ja sen muutosta kolmen historiallisen kauden kautta. Hall puhuu valistuksen ajasta, modernista ajasta ja postmodernista ajasta. Näiden aikakausien kautta voidaan peilata kolme erilaista käsitystä identiteetistä. Valistuksen ajalle oli tyypillistä pitää identiteettiä kiinteänä ja jokseenkin muuttumattomana, ihmisen ytimenä. Valistuksen ajan subjekti nähtiin täysin yhtenäisenä yksilönä, jolla oli pysyvä ”keskus”, joka muodostui jo syntymässä. Elämän aikana tämä ”keskus” ikään kuin kehittyi auki. Minän ”keskuksen” ajateltiin olevan ihmisen identiteetti.

Modernin ajan näkemyksessä sosiologian subjekti edusti maailman lisääntyvää mutkikkuutta ja käsitystä siitä, että identiteetin sisäinen ydin pysyy edelleen, mutta muokkautuu jatkuvassa dialogissa ulkopuolisen maailman ja erilaisten kulttuurien kanssa. Tässä modernin ajan identiteetikäsityksessä identiteetti tavallaan yhdistää yksilön sisäisen ja ulkopuolisten ”muiden” maailman. Valistuksen ja modernin ajan identiteetikäsitykset edustavat modernin organisaatiotutkimuksen kenttää. (Hall 1999.)

Postmodernissa ajattelussa yksilöllä ei nähdä olevan kiinteää ja pysyvää identiteettiä vaan identiteetti on jotakin, joka on jatkuvasti liikkeessä ja muuttuu siinä kulttuurissa ja kielellisessä todellisuudessa, jossa kulloinkin olemme. Meillä oleva käsitys omasta identiteetistämme pysyvänä ja eheänä on Hallin mukaan vain yksilön itselleen rakentaman ”minäkertomuksen” ansiota. (Hall 1999.) Identiteetin voikin postmodernissa ajattelussa mieltää hyvin diskursiiviseksi käsitteeksi, joka luo jatkuvuutta ihmisen ymmärrykselle itsestään.

Kuten jo Harrénkin (1983a, 1983b) lähestymistavassa tuli ilmi, identiteettiä voidaan tarkastella myös niiden ryhmien kautta joihin kuulumme. Tällöin puhutaan sosiaalisesta identiteetistä. Sosiaalinen identiteetti on tavallaan ihmisen paikka elämässä. Sosiaaliset identiteetit eivät vain kuvaile tai luokittele jäseniä, ne määräävät myös normeja ja arvioivat jäsenyyden merkityksiä (Mustonen 2001). Sosiaalinen identiteetti auttaa meitä luomaan myönteistä kuvaa itsestämme ja määrittyy kaikista niistä ryhmistä joihin kuulumme (Mustonen 2001). Sosiaalinen identiteetti on yksilön tietoisuus siitä, että hän kuuluu johonkin tiettyyn ryhmään ja jakaa ryhmän arvot (Cornelissen et al. 2007). Se on siis jotain, jonka yksilö on sisäistänyt ja jonka mukaan hän toimii, sosiaalinen identiteetti määrittää meidät osaksi jotakin ryhmää ja erottaa jostakin toisesta ryhmästä.

Sosiaalisen identiteetin tutkimuksessa kaksi tunnettua suuntausta ovat brittiläis-ranskalaisen Henri Tajfelin ja brittiläis-australialaisen John Turnerin sosiaalisen identiteetin teoria (SIT) ja itsensä luokittelun teoria (SCT). Sosiaalisen identiteetin teoriassa oletetaan, että tultuaan määritellyksi ryhmän jäseneksi ja määriteltyään itsensä tämän kautta, yksilöt näyttäisivät saavuttavan hyvän itsetunnon määrittelemällä oman ryhmänsä positiivisesti toisiin ryhmiin nähden. Teoriassa käytetään määrittelyn apuna käsitteitä ”sisäryhmä” ja ”ulkoryhmä”. Käsitteet liittyvät siihen miten yksilö näkee itsensä osana nk. sisäryhmää ja pyrkii pitämään yllä myönteistä identiteettiä ja saavuttamaan etua omalle ryhmälleen verrattuna muihin nk. ulkoryhmiin. (Tajfel 1981.)

Tajfelin teoria pohjautuu kolmeen eri sosiaalispsykologiseen prosessiin; sosiaalinen kategorisointi, sosiaalinen vertailu ja sosiaalinen identifikaatio. Sosiaalisessa kategorisoinnissa on kyse ihmisen taipumuksesta luokitella itsensä ja muut erilaisiin sosiaalisiin kategorioihin ennemmin kuin nähdä itsensä ja muut erillisinä yksilöinä. Sosiaalisessa vertailussa ihminen arvioi eri ryhmiä tai yksilöitä suhteessa toisiinsa sen mukaan, mitkä näiden ominaisuudet ovat hänelle itselleen tärkeitä. Sosiaalisen identifikaation kautta ihmiset suhtautuvat ja reagoivat sosiaalisiin tilanteisiin oman identiteettinsä pohjalta. (Ellemers ym. 2003.) Sosiaalisen identiteetin teoriassa on siis tutkittu sitä, miten yksilö ymmärtää ja suhteuttaa itsensä ja muut tiettyihin ryhmiin ja

miten nämä ryhmät eroavat toisistaan (Tajfel 1981). Itsensä luokittelun teoria taas kohdistuu siihen, mikä saa yksilöt näkemään itsensä ajoittain yksilöinä ja taas toisinaan määrittämään itsensä jonkin ryhmän jäsenyyden kautta (Alvesson et al, 2008).

Nämä sosiaalisen identiteetin tutkimussuuntaukset pureutuvat problematiikkaan siitä, miten yksilöt erottavat ja määrittelevät itsensä sekä yksilöinä että sosiaalisesti jonkin tai joidenkin ryhmien kautta. Identiteetti rakentuu yksilöstä itsestään lähtevistä tarpeista ja haluista, mutta sen syntyyn vaikuttaa myös voimakkaasti ympäröivä todellisuus ja sen tarjoamat vaikutteet. Buckinghamin (2008) mukaan identiteetin muodostumiseen liittyy usein ns. stereotyyppittelyn prosessi joka sallii helposti erottelun itsen ja muiden välillä ja itsensä ja oman ryhmänsä määrittelyn positiivisella tavalla. Identiteetti on Buckinghamin mukaan myös hyvin tilannesidonnaista, eikä voida puhua vain yhdestä kiinteästä identiteetistä. Sosiaalisen identiteetin tutkimus on perinteisesti sijoittunut positivistisen tutkimuksen alueelle. Sosiaalinen identiteetti voidaan kuitenkin nähdä myös sosiaalisesti konstruoituna – siten, että se muodostuu kielellisten toimintojen ja käytäntöjen kautta. Tällöin sosiaalinen identiteetti ajatellaan rakentuvaksi kertomusten kautta, joita organisaation tai ryhmän jäsenet yhteisesti jakavat. (Kärreman & Alvesson 2001, 64-65.) Kulttuurintutkimuksessa ajatellaan, ettei ihmisellä ole muuttumatonta ydintä vaan identiteetti on jatkuva prosessi, jossa yksilö ottaa eri identiteettejä eri aikoina, ja täysin yhtenäinen, varma ja johdonmukainen identiteetti on ylipäätään fantasiaa. (Hall 1999.)

Näyttää siis siltä, että yksilön identiteetin rakentuminen on monimutkainen projekti, jossa toisiinsa kietoutuvat niin yksilön oma henkilökohtainen identiteetti ja sen rakentaminen kuin ympäröivien yhteisöjen kulttuuri ja niiden luoma todellisuus. Tässä prosessissa yksilö sosiaalistuu osaksi yhteisöä ja luo omaa identiteettiään kaiken aikaa uudestaan niiden yhteisöjen kautta, joihin kuuluu. Se, kuinka tietoisesti pystymme tekemään valintojamme onkin jo monimutkaisempi kysymys. Siihen millaisina näemme itsemme tai tavoitellun minuutemme vaikuttaa ympärillämme olevat yhteisöt ja ryhmät. Silloinkin, kun kuvittelemme itse haluavamme jotain tai pyrkivämme jonkinlaisiksi, meitä

saattavatkin ohjata pitkälti muut ihmiset ja yhteisöt sekä niiden arvot ja normit. Näiden arvojen ja normien olemassaoloa emme monesti edes tiedosta saati mieti.

2.2.2 Moraalijärjestys osana identiteettiä

Identiteetin käsitteeseen liittyy osana myös moraalijärjestyksen käsite. Moraalijärjestyksen käsitteen on luonut Rom Harré. Moraalijärjestys määrittelee sen, mikä on yhteisössä oikein ja mikä väärin, miten erotellaan hyvä ja paha, joihin liittyy julkisesti osoitettava kunnioitus ja hyväksyntä tai hylkääminen ja paheksunta (Harré 1983b). Erottelua oikean ja väärän välillä voi siis jäsentää moraalijärjestyksen kautta. Ylijoki onkin sanonut, että jokainen heimo rakentuu enemmän tai vähemmän moraalijärjestyksen varaan (Ylijoki 1998).

Leppälä ja Päiviö (2001) ovat tutkineet moraalijärjestyksen vaikutusta kauppatieteilijöiden keskuudessa. He määrittävät moraalijärjestyksen ohjaavan kaikkea sitä, mitä pidetään kauppatieteiden opiskelijoiden keskuudessa tavoiteltavana ja arvokkaana, mitä opiskelijat pyrkivät tavoittelemaan ja mitä puolestaan välttämään. Se kertoo siis yksinkertaisuudessaan tuoreelle opiskelijalle, miten kunniallisen kauppatieteilijän tulee opiskella ja elää. Moraalijärjestys ei kuitenkaan ole mikään pysyvä ja staattinen koodisto tai ohjepaperi, se muokkautuu ja yhteisö uudistaa sitä kaiken aikaa. Moraalijärjestys on kuin kirjoittamaton sääntö, joka tulee näkyväksi yhteisön toiminnan kautta (Ylijoki 1998).

Niin myös tässä tutkimuksessani kerrotuissa tarinoissa on mahdollista erottaa haastateltavien vertaavan itseään kauppatieteiden opiskelijoiden yleiseen mallitarinaan ja sen ilmentämiin moraalijärjestyksen hyveisiin ja paheisiin. Tarinoiden kautta piirtyy kuva siitä miten haastateltavat vertaavat omaa toimintaansa yleisesti hyväksytyihin käsityksiin ja näin hakevat hyväksyntää omille kokemuksilleen, ajattelulleen ja tunteilleen (vrt. Leppälä & Päiviö 2001; Kunda 1992). Harré (1983b) liittääkin paikallisen moraalijärjestyksen siihen, miten yksilö ei vain toimi sopivalla tavalla tietyssä tilanteessa. Moraalijärjestys liittyy yksilön toiminnan päämääriin, siihen seisooko yksilö aidosti

yhteisön arvojen takana. Moraalijärjestyksen normatiivinen voima tuleekin siitä, että yksilö kokee velvollisuudekseen toimia yhteisön odottamalla tavalla vaikei hänen todellisuudessa olisi pakko näin toimia.

Myös kauppatieteiden opiskelijoiden eli akateemisen ”heimon” uusien tulokkaiden maailmassa voi helposti todella tunnistaa taustalla vaikuttavan moraalijärjestyksen, joka jo aivan opintojemme alkutaipaleelta lähtien ohjaa meitä siihen ”oikeaan” kauppatieteilijän toimintaan. Toisaalta nykyään tunnutaan arvostan individualistista ja erottuvaa yksilöä, mutta kuitenkin meillä on entistä suurempi tarve luokitella itsemme ja muut kuuluviksi johonkin ryhmään, tässä tapauksessa kauppatieteiden opiskelijoiksi, kyltereiksi. Haluamme siis yhtä aikaa olla sekä ainutlaatuisia että erityisiä yksilöitä, sijoittaa itsemme samaan ryhmään meille tärkeiden ihmisten kanssa tai arvostamiemme arvojen perusteella. Ihmisen tarpeessa identifioida itsensä kuuluvaksi johonkin tai joihinkin ryhmiin ei sinänsä liene mitään kovin uutta tai vain nyky-yhteiskunnalle tyypillistä, uudempi ilmiö sen sijaan tuntuu olevan se, miten suuri tarve meillä on erottua tietyistä ryhmistä kuulumalla johonkin toiseen ryhmään. Haluamme siis kuulua joukkoon, joka samalla eroaa muista joukoista selkeästi.

David Buckingham (2008) on osuvasti kuvannut identiteetin problematiikkaa määrittelemällä, että identiteetti on samalla sekä erilaisuutta että samankaltaisuutta. Yksilön identiteetti on siis jotain, mikä erottaa hänet muista ympäröivistä yksilöistä ja toisaalta yhdistää häntä joidenkin toisten yksilöiden kanssa. Tästä problematiikasta varmasti ymmärtää, kuinka monimutkainen ja vaikeasti määriteltävä asia identiteetti on. Buckingham jatkaa pohdintaansa identiteetistä määrittelemällä sen toisaalta ainutlaatuisiksi elämäkerraksi, toisaalta se, millainen yksilö on tai kuvittelee olevansa, vaihtelee seuran, sosiaalisten tilanteiden ja omien kiinnostusten mukaan eikä Buckinghamin mukaan yksilö myöskään pysty täysin itse hallitsemaan identiteettinsä kehitystä.

Sosiaalteoreetikko Zygmunt Bauman (2004) puolestaan korostaa identiteetin entistä problemaattisempaa määrittelyä nykyään. Hänen mukaansa nykyisen kaltaisessa

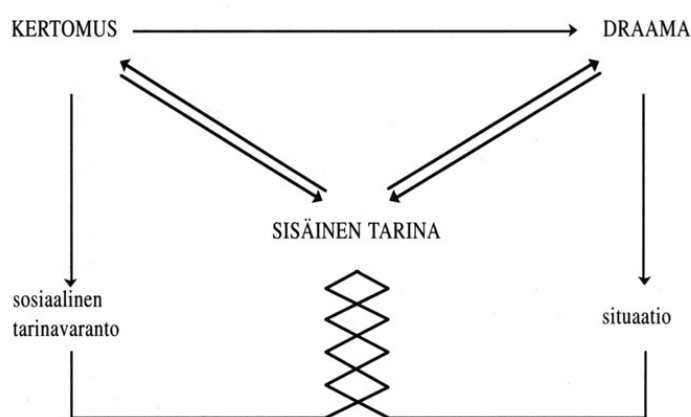
epävarmassa ja liikkuvassa maailmassa, jossa kaikki olosuhteet ovat epävarmoja, myös identiteetin määrittäminen vaikeutuu. Toisaalta identiteetin määrittämisen tarve entisestään korostuu epävarmuuden myötä. Bauman korostaa erityisesti rutiinien ja pysyvyyden tärkeyttä identiteetin muodostumisessa. Hänen määritelmänsä onkin, että identiteetistä tulee ”numero” vasta kun se on uhattuna ja on tarve eksplisiittisesti suojella sitä.

2.2.3 Narratiivinen identiteetti

Narratiivisuudella tarkoitetaan pohjimmiltaan sitä miten annamme merkityksiä kokemuksillemme ajassa ja rakennamme näin identiteettiämme (Polkinghorne 1988; MacIntyre 1981) Narratiivinen identiteetti rakentuukin ajatukselle, että ihminen on olemassa tarinoiden kautta (Frantsi 2009, 74). Identiteetin tuottaminen on samalla sekä kulttuurinen että sosiaalinen prosessi, jossa yksilö rakentaa käsitystään itsestään kertomusten kautta (Sintonen 1999). Olemme olemassa vain kertomuksena sosiaalisessa ja henkilökohtaisessa todellisuudessa. Näiden kertomusten avulla yksilöt toimivat aktiivisina identiteettiensä rakentajina (Gubrium & Holstein 2009).

Kertomuksemme itsestämme suhteutuvat aina yhteisiin, kulttuurisesti tuotettuihin tarinoihin, niin kutsuttuihin kulttuurin yhteisiin perustarinoihin. Näiden mallitarinoiden rikkominen vaatii yksilöltä sekä omien uskomusten ja ajatuskaavojen muuttamista että yhteisön odotusten ristipaineessa elämistä. (Frantsi 2009, 74.) Sintonen (1999) mukaan narratiivinen identiteetti rakentuukin kulttuuristen tarinoiden uudelleentulkinnan ja oman kerronnan välisestä jännitteestä. Narratiivinen käsitys identiteetistä eroaa täten selkeästi jo aiemmin mainituista klassisista psykologisista identiteettikäsitteistä, joita muun muassa Eriksonin (1968) ja Marcian (1980) teoriat edustavat. Psykologisen käsityksen mukaan ihmisen identiteetti säilyy eheänä ympäristön muutoksista huolimatta (Frantsi 2009, 75). Narratiivisen identiteettimääritelmän mukaan identiteetti on kuitenkin jatkuvasti avoin ja kehittyvä uudelleentulkintojen jännitteessä (Mishler 2004, 101-121; Sintonen 1999, 51-53).

Narratiiviseen identiteettiin liittyy käsitteenä sisäinen tarina. Hännisen (1999) mukaan tämä on prosessi, jossa yksilö tulkitsee elämänsä tapahtumia sekä elämäntilanteensa tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoja sosiaalisesta tarinavarannosta omaksumiensa tarinamallien avulla. Hännisen (1999) mallissa tarinallisuus saa ikään kuin kolme erilaista ulottuvuutta; sisäinen tarina on yksilön oma kokemus tapahtumista, kertomus on julkisesti kerrottu tarina ja draama vastaa elettyä tarinaa. Hännisen mukaan tarinallisuutta voi tarkastella kertomusten eli kerrottujen tarinoiden kautta. Ne ovat julkituotuja tarinoita erilaisista elämän tapahtumista. Toiminta puolestaan tapahtuu aina jossakin kontekstissa ja draama onkin toiminnallinen prosessi, jossa ihminen pyrkii toteuttamaan sisäistä tarinaansa. Toiminnalla on myös seurauksia, jotka voivat muuttaa toimintaehtoja (situaatio) ja näin muokata sisäistä tarinaa. Sisäinen tarina on siis itselle kerrottu tarina, jolla organisoimme kokemuksiamme tarinallisesti. Sen avulla ymmärrämme menneisyyttä ja ennakoimme tulevaisuutta. Sosiaalinen tarinavaranto puolestaan on niiden tarinoiden joukko, joita kaiken aikaa ympärillämme kuulemme ja luemme. Nämä julkiset tarinat eivät vain kuvaa todellisuutta vaan myös luovat sitä. Tähän tarinavarantoon kuuluvat erilaiset mallitarinat.

Kuva 2: Tarinallinen kiertokulku (Hänninen 1999,21)

Riessmannin (2002, 701) mukaan tarinoiden kautta yksilöt pyrkivät kuvaamaan itsensä sellaisina kuin haluavat muiden silmissä näyttäytyä. Identiteetti ei ole mikään muuttumaton kokonaisuus, vaan se elää jatkuvasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Näin ollen kauppatieteiden opiskelija rakentaa ja elää omaa sisäistä opiskelutarinaansa muokkaamalla kauppatieteilijän mallitarinaa omaan tarpeeseensa (vrt. Polkinghorne 1988). Kuten Leppälä ja Päiviökin (2001) toteavat kauppatieteiden opiskelija siis tulee osaksi yhteisön moraalijärjestystä ja mallitarinaa oman sisäisen tarinansa kautta. Tässä sisäisessä tarinassa opiskelija rakentaa käsitystään itsestään soveltaen mallitarinan ”hyvän” opiskelijan kriteereitä omaan tilanteeseensa. Voidaankin siis ajatella, että kukin heimo luo oman moraalijärjestyksensä, joka kommunikoidaan muille ryhmän tarinan kautta (Ylijoki 1998).

Narratiivinen identiteetti siis perustuu kertomuksiin eli sosiaalisesti tuotettuihin tarinoihin, jotka rakentuvat ajassa. Narratiivisen identiteetin käsite perustuu ajatukseen, että tarinat samalla sekä tuottavat että rakentavat identiteettiä. (Frantsi 2009.) Narratiivinen identiteetti on nykyään yhä enemmän esillä identiteetistä puhuttaessa. Persoonallisuuden rakentumista narratiivisen tarinallisuuden kautta on korostanut myös identiteettiteoreetikko Paul Ricoeur. Ricoeur (1991) pitää identiteettiä ikään kuin kertomuksena, joka elää jatkuvassa muutoksessa. Hän käsittelee yksilön identiteetin rakentumista kahden merkityksen kautta. Yksilön identiteetti rakentuu hänen mukaansa yksilön *itseystensä* ja *samuudestaan*.

Ricoeurin (1991) mukaan identiteetillä on ikään kuin kaksi puolta: *itseys* kuvaa identiteetin persoonallista rakentumista ja *samuus* puolestaan identiteettiä sosiaalisesti rakentuvana toimintona. Itseys on niitä merkityksiä, joiden kautta ihminen määrittelee persoonallisen identiteettinsä. Samuus taas kuvastaa identiteetin jatkuvuutta ja pysyvyyttä ajassa. Kaunismaan ja Laitisen (1998) mukaan persoonallisen identiteetin ymmärrykselle on olennaista se, että ihmisen käsitys itsestään jonkinlaisena tekee ihmisen sellaiseksi. Itseys on irrallisuutta muista, omana itsenä olemista. Yksilöiden itseys-identiteettien kautta rakentuu ryhmän yhteinen samuus-identiteetti. Toisaalta samuus-identiteetin kautta

yksilö myös jatkuvasti rakentaa omaa itseys-identiteettiään. (Kaunismaa & Laitinen 1998, 168-169.) Narratiivinen identiteetti voidaan siis käsittää prosessin tuloksena, jossa yksilö muodostaa itsestään tulkinnan kerrottujen tarinoiden eli kertomusten välityksellä. (Kaunismaa & Laitinen 1998, 192).

Myös Wortham (2001) painottaa sitä, että elämäkertomusten kautta ihminen voi kuvailla itsensä tietynlaiseksi ja samalla muuttua tällaiseksi. Kertomukset siis samalla sekä välittävät tietoa että rakentavat todellisuutta. Kertomukset suhteuttavat tapahtumia toisiinsa, käsittelevät tapahtumien välisiä suhteita ja tekevät kokemukset ymmärrettäviksi. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005.) Ihmisen identiteetti rakentuu kertomuksessa. Yksilö kertoo ja elää tarinaansa yhtä aikaa (MacIntyre 1981).

2.3 Akateeminen maailma ja opiskelu

Tutkimukseni keskittyessä juuri opiskelijoiden ja tässä tapauksessa kauppatieteiden opiskelijoiden identiteetin rakentumiseen, on syytä tarkastella myös akateemisuutta ja opiskelijana olemista aiemman tutkimuksen valossa. Yliopistoa ja akateemisuutta on tutkittu historian saatossa paljon. Monet tutkimuksista sijoittuvat kuitenkin joko perustutkimusta tekeville aloille, kuten esimerkiksi fysiikka tai korkeakoulutuksen järjestelmiä ja organisaatioita kartoittaviin tutkimuksiin. Niissä ei kiinnitetä niinkään huomiota järjestelmien sisällä tapahtuvaan toimintaan tai kulttuuriin. (Ylijoki 1998.)

Yksi keskeisimmistä juuri akateemista maailmaa tiedekulttuurina tutkineista hahmoista on Tony Becher. Becher (1989) kuvaa akateemista maailmaa ja sen kulttuuria akateemisten heimojen kautta. Hänen näkemyksensä perustuu alun perin C.P. Snow'n vuonna 1959 esittämään jaotteluun akateemisesta maailmasta jäsenyneenä kahteen kulttuuriin. Snow (1959) esitti tiedemaailman koostuvan kahdesta toisistaan täysin eriävästä kulttuurista: humanistisesta ja luonnontieteellisestä. Luonnontieteet edustavat hänen jaottelussaan ”kovia” tieteitä ja humanistiset tieteet puolestaan ”pehmeitä” tieteitä. Tämä jako perustui lähinnä tieteen paradigmaattisuutteen eli siihen, onko sen piirissä yksimielisyys alan

ydinkäsitteistä ja teorioista vai ei. ”Kovilla” tieteillä tämä yksimielisyys Snow`n mukaan on vallitseva, kun taas ”pehmeillä” tieteillä yksimielisyyttä ei ole. Sittemmin Snowkin on luopunut näin ehdottomasta jaosta kahteen leiriin. Ajatus akateemisen maailman sisällä vallitsevista erilaisista kulttuureista elää silti edelleen. (Ylijoki 1998.) Olennaista Snow`n jaottelussa oli lopulta se, että se loi aivan uuden tarkastelukulman akateemiseen maailmaan. Sen myötä akateeminen maailma nähtiin sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä, jossa vallitsevat omat lainalaisuudet, uskomukset, arvot ja käytänteet. Näin ollen yksilöt myös rakentavat omaa identiteettiään osana tätä sosiaalista ja kulttuurista todellisuutta.

Biglan (1973) on yksi tunnetuimmista Snow`n kahden kulttuurin ideaa eteenpäin kehittäneistä. Biglanin jalostettu idea perustuu kyselyyn, jonka hän teki joukolla akateemisen maailman edustajia. Biglan erottelee tieteitä kolmella periaatteella, joista yksi on jo aiemmin esitetty Snow`n kategorisointi ”koviin” ja ”pehmeisiin” tieteisiin. Hän kuitenkin laajentaa erottelua sen mukaan, onko tieteen tutkimuskohteena elollinen vai eloton kohde, sekä myös sen mukaan, onko tieteenalalla tehtävä tutkimus perustutkimusta vai soveltavaa. David Kolb (1981) on puolestaan tutkinut eri tieteenaloja opiskelijan ja opiskelun osalta. Opiskelijan oppimisprosessiin vaikuttaa hänen mukaansa seuraavat ulottuvuudet: onko opiskeltava asia luonteeltaan konkreettista tekemistä vai abstraktia käsitteellistämistä ja toisaalta sijoittuuko se enemmän aktiivisen kokeilun vai reflektiivisen havainnoinnin piiriin. Näiden pohjalta Kolb jaotteli oppimistyyliä konvergenttiin, divergenttiin, assimilaatioon ja akkomodaatioon.

Kolbin (1981) oppimistyyleissä kauppatieteilijä sijoittuu ennen kaikkea akkomodaattoriksi, jolle tyypillistä on konkreettinen tekeminen ja aktiivinen kokeilu. Kolb myös yhdisti nämä oppimistyyliensä Biglanin (1973) tutkimuksen kova-pehmeä ja puhdas-soveltava ulottuvuuksiin. Biglanin kova-pehmeä jaottelu vastaa Kolbin abstrakti-konkreettinen jaottelua ja puhdas-soveltava taas reflektiivinen-aktiivinen jakoa. Tämän perusteella kauppatieteiden voidaan sanoa kuuluvan kategoriaan pehmeä-soveltava. Ylijoki (1998) on kuvannut omassa tutkimuksessaan tätä Kolbin ja Biglanin teorioita yhdistävää jakoa pehmeä-soveltavien tieteiden osalta siten, että näille tieteille on

tyypillistä käsiteltävän tiedon käytännöllinen luonne ja käytännön kehittäminen. Tiedon tavoitteena on näillä aloilla ammattikäytäntöjen parantaminen ja kehittäminen. Sosiaaliselta muodoltaan heimot ovat ulospäin suuntautuneita ja aktiivisia pitämään yhteyttä oman alansa ammattikäytäntöön. Tyypillisesti nämä alat ovat nuorimpia yliopistoaloja ja akateemiselta statukseltaan epävarmoja. Niitä leimaa jatkuva tasapainoilu akateemisen maailman ja käytännön välillä. Kaikki edellä mainitut piirteet on ainakin jossain määrin mahdollista yhdistää myös kauppatieteisiin.

Myöhemmin näitä ajatuksia akateemisista kulttuureista on vielä jalostanut jo aiemmin mainittu Tony Becher. Hän piti Snow`n esittämää jakoa alun perin liian yksipuolisena ja omassa tutkimuksessaan hän halusikin laajentaa näkemystä akateemisesta maailmasta ja siellä vallitsevista kulttuureista. Hän uskoi, että akateemisessa maailmassa voidaan eri tieteenaloista muodostaa ryppäitä, joita voidaan tiedon luonteen ja sosiaalisen ulottuvuuden perusteella kohdella yhteneväisesti. Becher tutki 12 eri tieteenalaa ja esitti tutkimuksensa perusteella akateemisen maailman koostuvan erilaisista akateemisista heimoista, joilla on omat arvot, asenteet ja käyttäytyminen. Becher jaottelee tutkimuksensa perusteella tieteenalat kognitiivisen ja sosiaalisen ulottuvuuden mukaan. Kognitiivinen ulottuvuus viittaa tieteenalan tapaan tehdä tutkimusta ja sosiaalinen ulottuvuus taas ottaa huomioon alan sosiaaliset piirteet. Kognitiivinen ulottuvuus viittaa yleensä tieteiden kova-pehmeä ja puhdas -soveltava jaotteluun. Sosiaalisen ulottuvuuden Becher jakaa vielä kahteen ulottuvuuteen konvergentti-divergenttiin ja urbaani-ruraaliin. Konvergenteissa yhteisöissä rakennetaan yhteistä identiteettiä, kun taas divergentit yhteisöt ovat sisäisesti eriytyneempiä. Urbanit yhteisöt taas korostavat tiimityöskentelyä ja kilpailua, kun taas ruraalit yhteisöt keskittyvät vähemmän kilpailuun, ja heidän toimintansa on pitkäjänteisempää. (Becher 1989.)

Ylijoki (1998) on omassa työssään tarkastellut Becherin jaottelua sen mukaan, miltä tasolta akateemista maailmaa katsotaan. Yhtäältä voidaan löytää koko akateemista maailmaa koskettavia yhtäläisyyksiä. Toisaalta mitä lähemmäs eri tieteenaloja mennään, sitä kaukaisemmalta yksi yhteinen akateeminen kulttuuri ja sen olemassaolo vaikuttaa.

Ylijoen mainitsevat neljä tarkastelutasoa ovat: 1. akateeminen kulttuuri kokonaisuudessaan, 2. samankaltaiset tieteenalat, 3. yksittäiset tieteenalat ja 4. erikoisalat tieteiden sisällä ja niiden välillä.

Näiden neljän tarkastelutason myötä akateeminen kulttuuri voidaan nähdä yhtenä kokonaisuutena esimerkiksi verrattuna johonkin muuhun instituutioon. Tällaisessa yhteisessä akateemisessa kulttuurissa korostetaan sivistystä, tiedettä ja totuudellisuutta. Sijoittelussa samankaltaisiin tai erilaisiin tieteisiin jako perustuu siihen miten mikäkin tieteenala suhteutuu muihin tieteisiin. Jokainen tieteenala muodostaa myös oman kokonaisuutensa ja jokaisella tieteenalalla voidaan näin katsoa olevan myös oma erityinen akateeminen kulttuurinsa. Tämän perusteella tieteenala voidaan erottaa kaikista muista. Ylijoki esittää vielä kunkin tieteenalan sisältävän omat alakulttuurinsa, joiden niidenkin voidaan katsoa eriytyneen omiksi kulttuureikseen. (Ylijoki 1998.)

Tieteenalojen alakulttuurien eriytymistä tukee myös Leppälän ja Päiviön (2001) tutkimus kauppatieteiden opiskelijoiden keskuudessa. Se muodostaa kuvan selvästi erilaisista kauppatieteilijöistä, riippuen kunkin kauppatieteiden opiskelijan pääaineesta. Pääaineen mukaan eriytyneiden identiteettien lisäksi kaikilla kauppatieteilijöillä näyttäisi silti olevan myös yhteinen kauppatieteiden identiteetti. Tutkimus myös todentaa sen, miten eri alakulttuurit voivat jopa taistella toisiaan vastaan kiivaastikin sekä väitellä aineiden paremmuudesta. Yleensä kuitenkin yhteisen vihollisen, kuten toisen tieteenalan edessä, nämäkin alakulttuurit löytävät yhteisen kauppatieteiden kulttuurin. (Leppälä ja Päiviö 2001.) Tämä havainto puolestaan tukee jo aiemmin esitettyä Ylijoen neljän tarkastelutason jäsenystä. Mitä lähemmäs eri tieteenaloja mennään, sitä enemmän eroja niiden välillä ja sisällä voidaan löytää. Kuitenkin yhteisen vihollisen edessä tieteenalat puolustavat itseään toisia tieteenaloja vastaan. Lopulta myös koko akateeminen kulttuuri olisi todennäköisesti valmis puolustautumaan muita kulttuureita, kuten vaikkapa ammattikorkeakoulujen kulttuuria, vastaan. Akateeminen kulttuuri ja sen myötä akateeminen identiteetti rakentuu siis pitkälti niin akateemisuutta tukevien arvojen kuin yhteisten akateemisten toimintatapojen varaan. Toisaalta kunkin tieteenalan identiteettiä määrittää pitkälti myös

tieteenalan suhde muihin tieteisiin. Lisäksi myös tieteenalojen omat erityiset piirteet korostavat niiden omaa identiteettiä, joka toisaalta jakautuu vielä omiin alakulttuureihinsa.

Haastattelemani kauppatieteiden opiskelijat eivät tosin juurikaan viitanneet kertomuksissaan akateemisuuteen tai tieteellisyyteen jäsentäessään itseään osana kauppatieteilijöiden ”heimoa”. Samaan tulokseen päätyivät aikanaan myös Leppälä ja Päiviö (2001), myöskään heidän kertomuksissaan kauppatieteiden opiskelijat eivät antaneet merkittävää painoarvoa akateemisuudelle tai yliopistolle tiedeyhteisönä rakentaessaan omaa identiteettiään. Toisaalta haastateltavien kertomuksista käy selvästi ilmi, että he kokevat opiskelijoiden ja professorien olevan yhteisössä hyvin erillään. Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa opiskelijoiden kokemuksiin itsestään irrallaan akateemisuudesta. Haastateltavien kertomuksista välittyy silti ylpeys kauppatieteellisestä tutkinnosta ja sen kautta saavutettavasta statuksesta yhteiskunnassa. Voikin sanoa, että vaikka kauppatieteiden opiskelijat toivovat opinnoiltaan selkeää käytännöllistä otetta, on heille silti tärkeää mieltää tutkintonsa akateemiseksi. Toisaalta tätä voi selittää ainakin osittain kauppatieteiden kandin ja maisterin tutkintojen kuuluminen niin sanottujen ”yleisten” tutkintojen joukkoon. Termin on lanseerannut Squires (1990), joka on erottanut kolme erilaista yliopistotutkinnon ideaalityyppiä niiden työelämäyhteyksien pohjalta. Squiresin jaottelu sisältää akateemisen tutkinnon, joka kiinnittyy tieteenalaan ja valmentaa alan tutkimukseen, professionaalisen tutkinnon, joka tähtää tiettyyn ammattiin ja yleisen tutkinnon, joka koostuu moniaineksisista kursseista, eikä suuntaa sen enempää tutkimukseen kuin tiettyyn ammattiinkaan.

2.3.1 Kauppatieteilijän identiteetti

Aiemmassa luvussa keskityin akateemisuuden ja akateemisen maailman parissa tehtyyn tutkimukseen yleisemmin. Kuten Ylijoki (1998) tuo ilmi, yliopistot ovat usein sisäisesti hyvin eriytyneitä ja eri tieteenaloilla on omat alakulttuurinsa. Kukin laitos tai pääaine voidaan Becherin (1989) tapaan nähdä omana akateemisena heimonaan. Myös opiskelijat ovat

olennainen osa akateemista maailmaa ja näin ollen oman akateemisen heimonsa edustajia siinä missä professorit ja muun henkilökuntakin (Männistö 2011). Oman tutkimukseni keskittyessä juuri kauppakorkeakouluun akateemisena yhteisönä ja eri pääaineita edustavien naispuolisten kauppätieteiden opiskelijoiden identiteetin rakentumiseen, on syytä tarkastella lähemmin myös niitä tutkimuksia, joissa on keskitytty juuri kauppakorkeakoulussa opiskeluun tai kauppätieteisiin omana akateemisena heimonaan.

Leppälä ja Päiviö (2001) ovat tutkineet kauppätieteiden opiskelijan identiteettiä moraalijärjestyksen kautta. Heidän tutkimuksensa keskittyi opiskelijoiden kiinnittymiseen heimon moraalijärjestykseen kauppakorkeakoulussa. Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että opiskelijat kauppakorkeakoulussa kiinnittyvät paitsi kaikille yhteiseen kulttuuriin ja moraalijärjestykseen myös pääaineen mukaan eriytyneisiin kulttuureihin ja näillä alakulttuureilla on myös omat variaationsa heimon yhteisestä moraalijärjestyksestä. Korpiaho (2005) puolestaan on tutkinut opiskelua kauppakorkeakoulussa internet-keskustelujen kautta. Näissä keskusteluissa opiskelijat puhuivat tenttiin lukemisesta ja siihen liittyvästä ahdistuksestaan. Yliopisto-opiskeluun kauppakorkeakoulussa liittyikin vahvasti vuorovaikutteisuus muiden opiskelijoiden kanssa. Ollakseen pätevä opiskelija opiskelijan tulee suoriutua opinnoistaan tavalla, jota muut yhteisön jäsenet arvostavat. Yhteisössä vallitseva mallitarina siis määrittää mitä kuuluu opiskella ja millainen opiskelu on sallittua. Männistö (2011) tuo omassa tutkimuksessaan ilmi miten opiskelija toimii jatkuvasti vuorovaikutuksessa oman ympäristönsä kautta; tunnistaa yhteisön tapoja ja luo niistä oman tulkintansa. Tätä kautta identiteetin ja identifioitumisen käsitteet liittyvät vahvasti myös opiskelijaelämään ja opiskelijuuteen.

Leppälä ja Päiviö (2001) hahmottavat kauppätieteiden opiskelijaa jo aiemmin mainitun mallitarinan kautta. Heidän tutkimuksessaan kauppätieteiden opiskelija eli ekonominoviisi piirtää itsestään kuvan tehokkaana suoriutujana, joka tähtää nopealla syklillä työelämään. Hän hakee koulutukseltaan ensisijaisesti käytännön työelämätaitoja, ei niinkään tutkimuksen tai tieteen tekemisen mahdollisuutta. Kauppätieteilijä näkee itsensä liike-elämässä, johtotehtävissä, ja hakee koulutuksen kautta suurehkoa palkkaa.

Kauppatieteilijä on vakuuttunut tutkintonsa arvosta ja sen takaamasta hyvästä asemasta työelämässä. Hän pyrkii keräämään mahdollisimman laaja-alaisen paketin kursseja, jotta mahdollistaa monitaitoisuuden ja kyvyn vastata työelämän haasteisiin. Leppälän ja Päiviön (2001) tutkimuksessa kauppatieteiden opiskelija kuitenkin näkee tutkinnon ensisijaisesti sijoituksena tulevaisuuteensa, joten hän pitää tärkeänä tutkinnon suorittamista nopeassa aikataulussa eikä ymmärrä opiskelua vain opiskelun vuoksi. (Leppälä ja Päiviö 2001.) Aittolan ja Aittolan (1988; 55) tutkimuksessa käsiteltiin yliopisto-opiskelua elämänvaiheena ja he tuovatkin esiin miten opiskelun aluksi kaikki on opiskelijalle uutta ja aiheuttaa tätä kautta hämmennystä. Opiskelujen loppuvaiheessa oma elämäkatsomus alkaa pikkuhiljaa hahmottua ja tätä kautta myös erilaiset mallitarinasta poikkeavatkin ratkaisut ovat helpommin mahdollisia.

Nämä tutkimustulokset tukevat myös omia havaintojani kauppakorkeakoulussa ja opiskelijatovereideni keskuudessa. Opiskelun alkuvaiheessa tarve kuulua osaksi uutta heimoa juuri mallitarinan hyveiden kautta on erityisen tärkeää. Opiskelujen edetessä myös vaihtoehdot mallitarinaan tulevat mahdollisiksi, vaikka edelleen yhteisöön kuuluminen onkin tärkeää. Olen usein myös kiinnittänyt huomiota kauppatieteiden opiskelijoiden puheessa siihen, miten tutkinto nähdään vain väylänä työelämään ja hyvään asemaan siellä (vrt. Leppälä & Päiviö 2001). Tutkinnolla itsellään ei sen sijaan nähdä juurikaan arvoa, eikä opiskelu perustu aitoon haluun oppia vaan tarpeeseen suorittaa kursseja jotakin ”suurempaa” tavoitetta varten. Samanlainen tarina välittyy myös tässä tutkimuksessakin hyödynnetyn Kylteritutkimuksen vastausten perusteella. Naispuolisten vastaajien osalta on huomattavissa useita ristiriitoja mallitarinan kanssa, jotka selkeästi aiheuttavat opiskelijoille identiteettiristiriitoja. Haastattelemieni naispuolisten opiskelijoiden kertomuksissa puolestaan paljastuu se moninainen ja jännitteinenkin todellisuus, jota kulttuurissa jatkuvasti tuotetaan ja rakennetaan.

Leppälän ja Päiviön (2001) mallitarinan kautta piirtyy kuva, jossa uudelle ekonominoviisille luodaan oletus siitä, että kunniallisella kauppatieteilijällä tulee olla tähtäimessä ura yritysmaailmassa, hänen tulee opiskella järkevästi ja hankkia itselleen

koulutus, joka avaa monia mahdollisuuksia. Liian kapea-alainen valinta ei ole yhteisössä sallittua. Mallitarinan perusteella kauppatieteiden opiskelijan tulee myös suosia tehokkuutta, olla tavoitteellinen, ja hänen tulee tähdätä korkealle. Erityisen paheksuttavana yhteisössä pidetään opiskelua vain opiskelun vuoksi sekä erinäköistä yhteisön enemmistön mielipiteen vastaista toimintaa. Mallitarinan kautta piirtyy kuva, jossa kauppa- ja korkeakoulun yhteisössä vallitsee akateemiselle yhteisölle tyypillinen hierarkkisuus ja joitain aineita pidetään toisia arvokkaampina. Toisaalta kauppatieteiden opiskelijan identiteetti ja hyväksytyt käytös myös vaihtelee arvelemaani enemmän eri pääaineiden välillä. (Leppälä ja Päiviö 2001; vrt. Becher 1989.)

Leppälä ja Päiviö (2001) kuitenkin korostavat omassa tutkimuksessaan Ylijoen esittämää tutkimustulosta, jonka mukaan opiskelijoita voi kaikesta huolimatta pitää aktiivisina toimijoina vain passiivisten sopeutujien sijaan (Ylijoki 1998; Leppälä ja Päiviö 2001). Ylijoki korostaa, että opiskelijoille on heimon noviiseina erityisen tärkeää päästä osaksi heimon kulttuuria ja sosiaalista identiteettiä. Tämä sosiaalistuminen tapahtuu niin virallisen opetuksen kuin epävirallisten kanavien kautta (Ylijoki 1998). Näin ollen opiskelija pyrkii aktiivisesti osallistumaan tähän sosiaalistumisprojektiin ja Harrén identiteettiprojektien kautta pyrkii sosiaalistumaan yhteisöön ja sen perusteella rakentaa omaa persoonallista identiteettiään.

Kauppatieteilijät identifioituvat hyvinkin voimakkaasti niin kauppatieteisiin yleisesti kuin omaan pääaineeseensäkin. Ekonominoviisille muodostuu jo hyvin varhaisessa vaiheessa opintojaan vahva kuva ympäröivän ”heimon” käyttäytymisnormeista, hän siis identifioituu tähän ryhmään sosiaalisesti (vrt. Leppälä ja Päiviö 2001). Mielenkiintoista onkin, onko tämä identifioituminen voimistunut vai ei nykyisessä sosiaalisen median ympäristössä. Voimme kaiken aikaa voimistaa kauppatieteilijän hyväksytyä ja toisaalta myös kiellettyä käyttäytymistä ja suhtautumista luomalla myös sosiaalisessa mediassa kuvaa siitä, mitkä asiat kuuluvat nk. hyväksytyyn kauppatieteiden opiskelijan käyttäytymiseen, ja mitä asioita puolestaan on syytä välttää.

Leppälän ja Päiviön (2001) tutkimuksessa kävi ilmi, että kauppatieteiden opiskelijoiden keskuudessa pidetään esimerkiksi hyveenä päämäärätietoista opiskelua, tehokkuutta ja nopeaa valmistumista. Tätä havaintoa tukevat omat havaintoni esimerkiksi facebookissa kauppatieteiden opiskelijoiden keskuudessa käytetyistä statuspäivityksistä. Tenttiviikolla moni kauppatieteilijä antaa facebookissa ymmärtää vain silmäilevänsä tenttimateriaaleja ja käyttävänsä tenttiin valmistautumiseen mahdollisimman vähän aikaa, mutta suoriutuu silti tenteistään hyvin. Sitä vastoin harvoin näkee päivityksiä, joissa kauppatieteilijä kertoisi lukeneensa tenttiin päiviä ja tehneensä sen vielä oppimisen halusta. Kauppatieteiden opiskelijoiden käyttäytyminen siis tukee ryhmään sosiaalistumista tietyn käyttäytymisen kautta. Kauppatieteilijä osoittaa muille ryhmään kuuluville toimivansa ryhmän arvostamalla tavalla. Poikkeava käytös olisi riski yksilölle, hän ei voisi olla laisinkaan varma miten yhteisö häneen tällaisen käytöksen jälkeen suhtautuisi.

2.4 Sukupuoli ja identiteetti

Olen tutkimuksessani kiinnostunut ymmärtämään juuri naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden identiteetin rakentumista kauppakorkeakoulussa. Aiemman tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että kauppatieteiden opiskelijan mallitarina perustuu moniin hyvin maskuliinisina pidettyihin arvoihin ja yhteisön käytännöt suosivat hegemonista maskuliinisuutta. Tämän takia koen tärkeäksi pohtia tutkimuksessani myös sitä, miten naisopiskelijoiden identiteetti rakentuu tässä maskuliinisen mallitarinan kontekstissa.

Puhuttaessa identiteetistä ja sen rakentumisesta on välttämätöntä huomioida myös sukupuoli ja sen merkitys yksilön tavassa jäsentää maailmaa ja toimia osana tiettyä kulttuuria. Ihmisen identiteetti on vahvasti sidoksissa sukupuoleen. Sukupuoli ei kuitenkaan ole vain jokin yksilön ominaisuus vaan jotain mitä tuotetaan jatkuvasti organisaatioissa ja yhteisöissä joissa toimimme (Gherardi & Poggio 2001). Koen, että myös omassa tutkimuksessani sukupuolen huomioiminen merkityksenannoille on olennaista. Maailma, yhteiskunta ja organisaatiot, jossa elämme ja toimimme ovat monilta osin voimakkaasti sukupuolittuneita ja näin on myös yliopiston laita (Katila & Meriläinen 2002). Katila ja Meriläinen ovat omissa tutkimuksissaan tuoneet esiin miten nainen akateemisessa maailmassa usein kuvataan jollain tavalla

”vaillinaisena”. Ollakseen hyvä ammattilainen akateemisessa maailmassa tulisi edustaa sellaisia arvoja, jotka yleensä automaattisesti liitetään maskuliinisuuteen ja tätä kautta yleensä miehiin. Sopiakseen tällaiseen tarinaan naisten tulee joko elää maskuliinisuuden ideaalin kanssa tai vaieta yhteisössä. Näin ollen nainen tulee yleensä lokeroiduksi tiettyihin stereotyyppisiin sukupuolirooleihin: kiltiksi tytöksi, viettelijäksi, kauniiksi. (Katila & Meriläinen 2002).

Katsottaessa sukupuolta kulttuurin näkökulmasta se mahdollistaa näkemään miten asenteet ja käytös organisaatioissa mahdollistavat sukupuolisen erottelun kielen, arvojen, normien ja maailmankuvien kautta. Näin ollen sukupuoli voidaan nähdä sosiaalisena toimintana, jonain mitä luomme jokapäiväisessä todellisuudessamme, ja josta olemme itse vastuussa, jota selitämme, oikeutamme, ja jolle annamme merkityksiä diskurssien ja kertomusten kautta (Gherardi & Poggio 2001). Sukupuoli voidaan siis nähdä sosiaalisena käytäntönä tai käytäntöjen joukkona, jotka määrittelevät miesten ja naisten välisiä suhteita. Davies ja Harre (1990) käyttävät termiä ”sijoittaminen” tarkoittaessaan niitä prosesseja, joiden kautta yksilön käsityksiä itsestään voidaan analysoida. ”Sijoitus” on ikään kuin yksilön paikka, joka luodaan keskusteluissa keskustelijan ja yleisön välillä. Sukupuolella on merkittävä rooli tässä sijoittautumisessa, sillä sukupuoli-identiteetti luodaan erottelun kautta. Yksilö voi kuulua vain naisten tai miesten kategoriaan ja näin ollen hänen paikkansa määrittyy tätä kautta.

Ajateltaessa sukupuolta käytäntönä, jota yksilöt ja yhteisöt aktiivisesti tuottavat ja ylläpitävät vuorovaikutuksessaan ja tavoissaan toimia, puhutaan yleensä ”sukupuolen tekemisen” näkökulmasta. Näin ollen sukupuolittuneet käytännöt yhteiskunnassa ja organisaatioissa sekä sukupuolten välinen erilaisuus ovat jotain, mitä yksilöt aktiivisesti tuottavat, kuten jo aiemmin olen tuonut ilmi. Sukupuolen tekemisessä erotetaan biologinen sukupuoli, sosiaalinen sukupuoli ja sukupuolinen kategorisointi. (Tienari & Nentwich 2012.) Määritellessämme identiteettiämme määrittelemme samalla myös sukupuolta. Ashcraft (2006) ja LaPointe (2013) kuvaavat molemmat sitä miten tapamme puhua (diskurssit) ja kertomamme tarinat (narratiivit) liittävät työhön sukupuolittuneita merkityksiä ja tätä kautta luovat oletuksia siitä kuka kuuluu tai on soveltuva mihinkin tehtävää. Analysoimalla tarinoita, joita yhteisön

jäsenet ovat itse kertoneet voidaan näin ollen tuoda näkyväksi miten sukupuolittunutta kulttuuria rakennetaan ja oikeutetaan yhteisössä (Gherardi & Poggio 2001).

Ashcraft (2006) tuo ilmi, että tyypillisesti johtajuuskirjallisuus ja erilaiset tutkimukset organisaatioissa tukevat argumentaatiota, jonka mukaan ammatillinen vuorovaikutus suosii maskuliinista orientaatiota (Ashcraft 2006, 99). Gherardi ja Poggio (2001) kuvaavat haasteita, joita naiset yleensä kohtaavat tullessaan yhteisöön tai paikalle, joka yleensä on ”varattu” miehille. Ensimmäinen haasteista koskee työpaikoilla tai organisaatioissa vallitsevaa näennäistä tasa-arvoisuutta, jossa sekä miesten että naisten oletetaan käyttäytyvän samalla tavalla, esimerkiksi omistautuvan täysin työlleen. Sen enempää ajattelematta tämän voisi toki kokea sukupuolten tasa-arvon kannalta positiiviseksi asiaksi. Ongelma siinä liittyykin siihen, miten tämä näennäinen tasa-arvoisuus aiheuttaa eri sukupuolille erilaisia seurauksia. Naisten oletetaan samaan aikaan yleensä kantavan muun muassa enemmän vastuuta perheestä. Näin omistautumalla täysin työlleen naisten on valittava työn ja perheen väliltä, mies puolestaan voi yleensä valita molemmat. Naisten vastuunkanto perheestä taas on vahvasti kulttuuriin sidoksissa oleva asia, joka ilmentää yhteisön arvoja ja sääntöjä. Gherardi ja Poggio (2001) tuovat myös esiin, että naisten oletetaan monesti käyttäytyvän työyhteisössä samoin kuin miesten, riskejä pelkäämättä ja hyökkäävästi. Toisaalta nainen ei saa olla liian hyökkäävä tai pyrkiä kilpailemaan miesten kanssa, nainen siis menestyy silti paremmin vähemmän aggressiivisella taktiikalla. (Gherardi&Poggio 2001.) Voidaankin sanoa, että organisaatioissa tuotetaan monilta osin käsitystä, jossa maskuliinisuuden liittyviä käsityksiä ja normeja pidetään näennäisesti sukupuolettomina ja tämä puolestaan vahvistaa lasikattoa ilmiönä.

Sukupuolta ja sen roolia identiteetin muodostumisessa ovat käsitelleet muun muassa Haywood ja Mac an Ghail (1996), joiden mukaan sukupuolirooleilla on tärkeä tehtävä sekä yksilön oman identiteetin kehittämisessä että yhteisön hierarkiassa. Haywoodin ja Mac an Ghailin tutkimukset sijoittuvat kouluympäristöön ja tutkimusten lopputulos on, että opetus ja opiskelu on monin tavoin luonteeltaan sukupuolittunutta ja luo tätä kautta tietynlaista stereotyyppistä mallitarinaa hyvästä opiskelijasta. Koulun antama maskuliinisuuden malli

perustuu pääasiallisesti vain hegemoniseen maskuliinisuuteen. Hegemoniseen maskuliinisuuteen liittyy käsitys miehen roolista hyvin perinteisenä ja patriarkaalisena hallitsijana ja tuottajana. Hegemoninen maskuliinisuus on aggressiivista rationaalisuutta ja vahvuutta, kun taas feminiinisyys on maskuliinisuudelle alisteista, tunteellista ja heikkoa. Toki on olemassa myös erilaisia feminiinisyuden ja maskuliinisuuden muotoja, mutta nämä erilaiset sukupuoliroolit eivät yleensä tule näkyviin, koska vain osa rooleista on yleisesti hyväksytyjä ja tunnustettuja. (Haywood & Mac an Ghail 1996.)

On kuitenkin ehkä hieman liioiteltua sanoa, että yksilöt valitsisivat ja suorittaisivat heille osoitettuja sukupuolirooleja täysin niitä kyseenalaistamatta, etenkin, kun hegemoniset roolit ovat hyvinkin kapeita. Identiteetin ja sukupuoliroolin rakentuminen ja hyväksyminen ovat samalla sekä henkilökohtaisia että sosiaalisia prosesseja. Koulut eivät myöskään tuota maskuliinisuutta suoraan vaan se on sidoksissa opiskelijoiden identiteetin rakentumiseen, joka on prosessi, jossa neuvotellaan, hylätään, hyväksytään ja horjutaan erilaisten vaihtoehtojen välillä.

Identiteetin lailla myös sukupuoli rakentuu eron kautta (Hall 1999, 13,16,224). Identiteetti ja sukupuoli paikantuvat kulttuuriin, kieleen ja historiaan. Puhuessamme sukupuolesta puhumme siitä aina jonkin tietyn kontekstin kautta, tietynä aikana, tietyn kulttuurin kehyksissä. Se mitä sanomme, tapahtuu aina jossakin kontekstissa, jostakin asemasta. Emme tietoisesti rakenna identiteettiämme vaan se rakentuu ikään kuin huomaamatta. Löyttyniemi (2004) onkin sitä mieltä, että on jopa mahdotonta luoda sukupuoletonta ammatillisuutta. Olennaista olisi kuitenkin ymmärtää miten eroja sukupuolten välille luodaan ja miten tiedostamattamme ylläpidämme monia hyvin sukupuolittuneita käytänteitä. Löyttyniemi (ma.) puhuu myyteistä kuvatessaan niitä merkityksiä, joita kulttuurisesti liitämme miehiin ja naisiin ja jotka tätä kautta vaikuttavat kaikkeen toimintaamme.

2.4.1 Naisstereotypiat

Tutkimukseni keskittyy juuri naiseen kauppatieteiden opiskelijoina ja heidän kokemuksiinsa siitä, mitä merkityksiä opiskelijuus ja kauppatieteellisyys heidän kertomuksissaan saa. Tästä syystä koen tärkeänä avata myös sitä, miten naiset ja naisten rooli yhteiskunnassa ylipäättään tutkimusten valossa nähdään. Kulttuurisesti jaetuissa käsityksissämme naisista ja miehistä stereotyyppioilla on merkittävä rooli, niiden ohjatesa ajatteluamme ja käsityksiämme toisista ihmisistä.

Stereotyyppioilla tarkoitetaan uskomuksia luonteenpiirteistä, ominaisuuksista tai toimintatavoista, joita jollain ryhmällä on. Stereotyyppioiden kautta ihmiset luokittelevat muita kuuluviksi tiettyihin ryhmiin. Stereotyyppiat ovat opittuja ja melko pysyviä uskomuksia. (Powell ym. 2012.) Stereotyyppiat voidaankin nähdä kulttuurin ja sosiaalisen kanssakäymisen synnyttäminä olettamuksina.

Naiseen liitetään stereotyyppisesti piirteitä kuten empatia, ymmärrys, myötätunto ja miehiin puolestaan suoruutta, aggressiivisuutta ja muita hyviltä johtajilta vaadittavia ominaisuuksia (Powell ym. 2012). Näin ollen naiset automaattisesti kategorisoidaan näiden positioiden ulkopuolella. Samalla tämä luo käsitystä maskuliinisten ominaisuuksien sukupuolettomasta roolista.

Organisaatiotutkimuksessa sukupuolittuneet käytännöt ja sukupuoli alettiin vasta 1990 – luvulla pikku hiljaa näkemään toisin kuin vain yksilöiden ja heidän välisessä viestinnän näkökulmasta. Sukupuolittuneet käytännöt alettiin nähdä organisaatioon liittyvinä käytänteinä, jonain mikä on sisällä organisaation rakenteissa ja tätä kautta tuottaa ja vahvistaa tietynlaisia sukupuolten välisiä rooleja. Esimerkiksi byrokratian koettiin kontrolloivan ja väheksyvän feminiinisyyttä luomalla hierarkiaa, painottamalla persoonattomia suhteita ja epäilemällä ”yksityisiä” huolia rationaalisuuden ja objektiivisuuden siivellä (Ashcraft 2006, 101)

Naisten ”syrjinnällä” yhteiskunnassamme on kuitenkin pitkät perinteet. Alkaen töistä joita he voivat tehdä, palkasta jonka he ansaitsevat ja naisten roolista perheessä. Suuri osa tästä

syrynnästä johtuu tavanomaiseen toimintaan ja käytäntöihin liittyvästä vuorovaikutuksesta, jonka kautta muodostuvat sosiaaliset normit. (Lupu 2012.) Nämä sosiaaliset normit puolestaan perustuvat oletuksiin miesten ja naisten välisistä eroista aikojen saatossa, jotka ovat muuttuneet "totuusiksi", stereotyyppioiksi ja sukupuolen hierarkioiksi.

Perinteisesti naisten stereotyyppinen rooli on tukea, osallistua miehensä elämään ja hoitaa perhe ja lapset. Naisen tarkoitus on olla kaino, välittävä ja myötätuntoinen. Miehet sen sijaan kuvataan usein taloudellisen turvan tarjoajina ja heidän odotetaan olevan vakuuttavia, kilpailukykyisiä, riippumattomia ja urakeskeisiä. Miehet myös useammin mielletään valta-asemaan ja auktoriteetin käyttäjiksi. Useimmat ihmiset ajattelevat miestä, kun puhutaan esimiehistä ja johtajista. Tämä johtuu stereotyyppien vaikutuksesta ihmisten ajatteluun ja havainnointiin ympäristöstämme. Johtotehtäviin ja johtajuuteen myös liitetään maskuliinisia piirteitä. Niinpä naiset saavat johtotehtävissä usein "kaksoissidoksen"- mikäli he toimivat naisille odotetulla tavalla heitä pidetään epäpätevinä johtajina, toisaalta toimiessaan sukupuolistereotyyppien vastaisesti heitä pidetään epänaissellina (Tienari & Nentwich, 2012; vrt. Gherardi & Poggio 2001.)

Railo liittyy maskuliinisuuden sukupuolittuneeseen ihanteeseen, joka vaikuttaa vallanjakoon yhteiskunnassa. Maskuliinisuus on seurausta sosiaalisesta prosessista ja siihen liittyviä käsitteitä toistetaan ja uusinnetaan ihmisten välisessä kanssakäymisessä, niin mediassa kuin julkisuudessaakin. (Railo 2011.) Myös professionaalinen ura on monilta osin hyvin maskuliininen rakenne (Löyttyniemi 2004). Oletamme hyvän uran olevan lineaarisesti etenevä jatkumo johon ei tule turhia katkoksia. Arvostamme työssä järkeä, itsenäisyyttä, edistystä, erillisyyttä, kaikki arvoja, joita liitämme myös maskuliinisuuteen (vrt. Löyttyniemi 2004). Kyetäkseen vastustamaan näitä patriarkaalisia malleja ammatti-identiteettinsä rakentamisessa naiset omaksuvat erilaisia strategioita. Jotkut kokevat sopeutumisen niin haastavana, että päättävät irtautua valtavirrasta kokonaan, toiset pyrkivät elämään vallitsevan diskurssin puitteissa (Katila & Meriläinen 2002).

2.5 Narratiivinen tutkimusote

Lähestyn tutkimuksessani käsityksiä identiteetistä ja identiteetin rakentumista narratiivisuuden kautta. Lähestymistavan valinta perustuu siihen, että ajattelen kulttuurimme ja sosiaalisen todellisuutemme olevan pohjimmiltaan meidän itsemme luomia. Kerromme tarinoita ja luomme tätä kautta merkityksiä asioille. Samalla määrittelemme omaa paikkaamme maailmassa.

Narratiivisen lähestymistavan mukaan ihmiset jäsentävät itseään tarinoiden kautta ja tuottavat todellisuutensa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Boje 2006). Narratiivisuus tutkimusotteena kiinnittää huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjinä ja rakentajina (Czarniawska 1998, 2004; Boje 2001; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005). Kertomusten muodostamista pidetään ihmiselle luontaisena tapana jäsentää maailmaa ja omaa olemistaan siinä (Polkinghorne 1988; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005; Czarniawska 1998, 2004). Narratiivisuudelle on olennaista, että kertomuksiin liittyy myös ajallisuus, tarinat luovat todellisuutta ajassa (Polkinghorne 1988).

Arkisessa käytössä narratiivia ja tarinaa käytetään monesti synonyymeina toisilleen. Molemmilla tarkoitetaan jonkinlaista kertomusta. Narratiivisessa tutkimusotteessa ”narratiivin” ja ”tarinan” välillä on kuitenkin yleensä ero. Tarina on yleensä jokin kertomus, jolla on selkeä alku, keskikohta ja loppu ja se etenee tietyssä järjestyksessä. (Kovalainen & Eriksson 2008, 211.) Kertomus puolestaan jäsentää tapahtumia. Se voi olla suullinen, kirjallinen tai kuvallinen tapahtumien kuvaus ja sille on olennaista esittämisen tapa ja järjestys. Se kertoo pelkkää tapahtumien kulkua enemmän. Kertomus pyrkii rakentamaan ymmärrystä tapahtumille ja siihen sisältyy yleensä muutos. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005.) Narratiivilla eli kertomuksella kuvataan sitä ”toteutunutta” tarinaa, joka sisältää niin alkuperäisen kuin uudenkin, nykyisen tilanteen (Vaara 2002, 217; Soderberg 2006, 399). Narratiivisuudella voi myös Heikkisen (2000) mukaan olla monia tavoitteita. Käsittelen tässä tutkimuksessani keräämiäni tarinoita kertomuksina (narratiiveina), sillä olennaista identiteetin muodostumiselle on mielestäni juuri kertomusten välittämä ymmärrys itsestä ja omasta paikasta yhteisössä. Haastattelujen kautta muodostuneita tarinoita voi siinäkin mielessä pitää

enemmän kertomusten kaltaisina, että niihin liittyy selkeästi ajallinen muutos. Haastateltavat kuvaavat aikaa ennen opiskelua ja opiskelemaan pääsyn jälkeen, ja he käyvät läpi erilaisia muutoksia tarinoidensa kautta.

2.5.1 Narratiivisuuden rakentuminen

Czarniawska (2004) erottaa toisistaan narratiiviseen tutkimukseen liittyvät käsitteet kuvaus (chronicle), kertomus (narrative) ja tarina (story). Kuvaus on ainoastaan listaus tapahtumista, kertomus puolestaan rikas ja elävöitetty kuvaus tapahtumien kulusta. Tarinalle puolestaan on tyypillistä juonellisuus ja tämä myös erottaa tarinan kertomuksesta. Myös Hänninen (1999) on jäsentänyt kertomuksen ja tarinan suhdetta toteamalla, että yksi kertomus voi sisältää monta tarinaa. Huolimatta näiden näkökulmien eroista tarinan ja kertomuksen määrittelyssä löytyy niistä yhteistäkin. Narratiivisuuteen liittyy olennaisesti käsitys juonellisuudesta. Polkinghornen (1988) mukaan juonen kautta erilliset tapahtumat nivotaan merkitykselliseksi kokonaisuudeksi. Olennaista, siitä huolimatta käytetäänkö käsitettä tarina tai kertomus, on ajatus siitä, että todellisuus on rakentunut näiden kautta. Ihmiset luovat todellisuutta kaiken aikaa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Narratiivisessa lähestymistavassa todellisuuden hahmottamisessa hyväksytään kielen ja kulttuurin merkitys todellisuuden rakentajana ja muokkaajana (Eriksson & Kovalainen 2008, 210). Ihmisen käsitys itsestään ja omasta tarinastaan ei narratiivisen lähestymistavan mukaan ole irrallinen ympäröivistä kulttuurisista mallitarinoista vaan kertomus itsestä rakentuu tietyssä tilanteessa ja kulttuurissa vuorovaikutuksen kautta (LaPointe 2013). Czarniawska (1997) määrittelee narratiivit organisaation jäsenten tavaksi antaa merkityksiä yhteisölliselle identiteetille. Narratiivit ovat näin hänen mukaansa myös paras tiedon lähde organisaatiossa (Czarniawska 1997). Narratiivinen tutkimusote tarjoaa myös mahdollisuuden kulttuuristen mallitarinoiden tunnistamiseen. Mallitarinat pitävät yleensä sisällään jonkinlaisen neuvon tai ohjeen siitä miten ”pitäisi” toimia. Ne auttavat tietyn yhteisön jäseniä tulkitsemaan oman alansa rakenteita, toimintatapoja, arvoja, uskomuksia ja normeja. Siten kertomukset luovat yhteisön jäsenille jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Mallitarinat ylläpitävät paitsi yksilön omaa, myös

mallitarinan kohderyhmän kollektiivista identiteettiä, usein sekä hyvässä että pahassa. (Löytönen 2004)

Narratiivinen tutkimusote ei ole mikään selkeärajainen tutkimusmenetelmä. Narratiivisuuden puitteissa voidaan tutkimusta lähestyä monen viitekehyksen kautta. (Boje 2001; Czarniawska 1998, 2004; Hänninen 1999.) Narratiivisuudella voidaan tutkimuksessa viitata niin kielenkäytön tapaan, käsitykseen tietämisestä kuin tutkimusaineiston käsittelyyn ja analysointiin (Heikkinen 2001).

Narratiivisessa analyysissä on kyse tarinan ja kertomisen tulkinnasta. Narratiivit ovat ikään kuin todellisen tapahtuman tulkintoja, joissa niin kertoja, kuulija, tutkija kuin lukijakin ovat osapuolina tarinan esittämisessä ja tulkinnan tekemisessä. Olennaista on, että narratiivisessa analyysissä tarinoiden kerrontaa pidetään ihmiselle luontevana tapana luoda ja ilmaista merkityksiä (Mishler 1986, 67). Narratiivisen analyysin kautta tutkija voi valita omaan tutkimukseensa parhaiten soveltuvan narratiivisen tutkimuksen menetelmän.

2.5.2 Narratiivit ja mallitarinat todellisuuden rakentajina

Narratiivisuuden kautta ihminen paitsi kertoo menneisyyden tapahtumista ja luo merkityksiä ja tulkintoja, myös heijastaa omaa identiteettiään. Olennaista on ymmärtää, että tulkinnat vaikuttavat ymmärrykseen itsestä enemmän kuin mitkään objektiiviset tiedot menneisyyden tapahtumista. (Czarniawska 2004.) Narratiivit eli kertomukset siis ilmaisevat tulkintaa osoittamatta sitä kuitenkaan toteen (Polkinghorne 1988).

Narratiivisessa ajattelussa lähdetään olettamasta, että tarinat ovat todellisuuden tulkintoja. Kuten Czarniawska (1998) asian ilmaisee; ihmiset jäsentävät omia kokemuksiaan ja muistikuviaan ymmärrettäviksi kokonaisuuksiksi ja rakentavat tätä kautta käsitystään menneisyydestä. Kertoja rakentaa aina identiteettiään kertomalla omasta ja muiden toiminnasta, asenteista ja vuorovaikutuksesta siinä valossa kuin haluaa yleisön itsensä ja muut näkevän (Czarniawska 2004). Narratiivinen ajattelu siis perustuu näkemykseen siitä, että tieto

ja käsityksemme maailmasta on aina sosiaalisesti rakentunutta. Yhteistä objektiivista todellisuutta ei ajatella olevankaan.

Narratiivinen tutkimusote soveltuu erityisesti ihmisten identiteetin rakentumisen tutkimiseen. Yleensä tapaamme nähdä maailma ja jäsentää oma olemisemme maailmassa ohjaavat pitkälti kulttuurisesti tuotetut mallit. Nämä eräänlaiset mallitarinat muodostavat meille kehikon, jota vasten vertaamme omaa toimintaamme. (Kuusipalo 2008, 54.) Konstruktionistisen näkökulman mukaan narratiivinen identiteetti rakentuu ja uudelleen muotoutuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kertomukset auttavat pukemaan henkilökohtaiset tunteet, ajatukset ja kokemukset sanoiksi ja rakentamaan tätä kautta identiteettiämme.

Mallitarinalla tarkoitetaan tietyssä kulttuurissa tai yhteisössä yleisesti tunnettua tarinaa, johon kukin yhteisön jäsen voi itseään ja omaa toimintaansa suhteuttaa. Mallitarina tekee näkyväksi ne arvot ja ominaisuudet, joita yhteisössä arvostetaan ja pidetään hyväksyttävänä. Ihminen siis rakentaa identiteettiään suhteessa tähän mallitarinaan. (Hänninen 1999, 50-52)

Kuusipalon (2008) mukaan identiteetti tulisi nähdä sosiaalisena prosessina eikä pysyvänä osana persoonallisuutta. Mallitarinat koostuvatkin niistä valmiista kertomuksellisista malleista, joiden mukaan ohjaamme toimintaamme. Näistä mallitarinoista ihminen valitsee itselleen sopivia piirteitä ja tekee kertomusten kautta omaa tarinaansa ymmärrettäväksi. Emme kuitenkaan kerro tarinaamme irrallisena muista vaan kerrontaamme ohjaavat kulttuurisesti tuotetut mallitarinat. Näin ollen kertomuksemme vaihtelevat yleisöstä ja tilanteesta riippuen. Identiteetti on siis liikkeessä ja tulee jatkuvasti neuvotelluksi uudestaan. Konstruktionistisessa näkemyksessä ei ole olemassa yhtä todellisuutta, jonka me kaikki jakaisimme yhdessä. Jokainen rakentaa oman todellisuutensa ja oman identiteettinsä siinä sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä, jossa elää. (Kuusipalo 2008.)

2.6 Naisopiskelijoiden identiteetin rakentuminen narratiivien välityksellä

Lähtökohtana tutkimuksessani toimii sosiaalisen konstruktionismin ajatus tiedon ja todellisuuden yhteisöllisestä rakentumisesta vuorovaikutuksen kautta (Sintonen 2008).

Kuten Czarniawska (2004) asian ilmaisee, maailmamme rakentuu kielellisten ja kokemuksellisten havaintojen kautta. Muokkaamme käsityksiämme menneestä nykyisyyden perusteella ja minuutemme syntyy sosiaalisessa toiminnassa syntyneistä merkityksistä ja niiden välisten suhteiden ymmärryksestä (Mead 1934).

Narratiivisessa ajattelussa lähdetään siitä, että ihmiset jäsentävät itseään tarinoiden kautta (Boje 2006). Kertomukset välittävät ja rakentavat tietoa sekä jäsentävät maailmaa (Czarniawska 1998, 2004). Kertomusten kautta liitämme erilaiset tapahtumat yhteen ja juonen kautta rakennamme niille merkityksiä (Polkinghorne 1998). Kertomusten kautta naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat rakentavat omaa ymmärrystään itsestään ja paikastaan kauppa- ja korkeakoulussa yhteisönä. Kertomusten kautta myös yhteisön mallitarinat tulevat näkyviksi ja niiden kautta rakentuu ymmärrys siitä millaisia arvoja ja hyveitä yhteisössä pidetään toivottavina (Löytönen 2004).

Stereotyyppien kautta liitämme sukupuoleen tiettyjä ominaisuuksia tiedostamattammekin, ja stereotyyppit ovat kertomustemme kautta syntyneitä (vrt. Powell ym. 2012). Naiset kohtaavat monesti stereotyyppien kautta ns. kaksoissidoksen pyrkiessään pärjäämään miehisillä areenoilla (vrt. Tienari & Nentwich 2012; Gherardi & Poggio 2001). Kuten Haywood ja Mac an Ghail (1996) tuovat ilmi sukupuolirooleilla on tärkeä tehtävä sekä yksilön oman identiteetin kehittämisessä että yhteisön hierarkiassa.

Myös kauppatieteiden opiskelijan mallitarina perustuu aiemman tutkimuksen valossa moniin maskuliinisina pidettyihin arvoihin ja käytäntöihin. Sukupuolta myös tuotetaan kaiken aikaa organisaatioissa ja yhteisöissä, joissa toimimme (Gherardi & Poggio 2001). Nainen akateemisessa maailmassa kohtaa monia epäilyksiä kyvyistään ja pätevydestään yhteisössä (Katila & Meriläinen 2002). Ollakseen hyvä jäsen yhteisössä naisten tulisi edustaa sellaisia arvoja, jotka automaattisesti liitetään maskuliinisuuteen ja tätä kautta miehiin. Kuten Ashcraft (2006) tuo ilmi ammatillinen vuorovaikutus suosii maskuliinista orientaatiota. Tapamme puhua (diskurssit) ja kertomamme tarinat (narratiivit) liittyvät työhön ja opiskelijuuteen sukupuolittuneita merkityksiä (vrt. Ashcraft 2006; LaPointe 2013).

Akateemisen maailman voikin nähdä sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä, jossa vallitsevat omat lainalaisuudet, uskomukset, arvot ja käytänteet. Kauppakorkeakoulu voidaan nähdä Becherin (1989) tapaan omana akateemisena heimonan omine arvoineen, asenteineen ja käyttäytymisineen. Kolbin ja Biglanin jaottelun mukaisesti kauppatieteitä yhteisönä ja yhteisössä toimivia yksilöitä ohjaavat tietyt kulttuurin myötä syntyneet käsitykset ja tavat toimia (Ylijoki 1998). Kuten Leppälän ja Päiviön (2001) ja Korpiahon (2007) tutkimukset tuovat ilmi myös kauppatieteiden opiskelijan identiteettiä ohjaavat pitkälti yhteisön mallitarina ja sen luomat käsitykset pätevästä opiskelijasta ja oikeanlaisesta opiskelusta. Opintojensa alussa uudella opiskelijalla on suurempi tarve tuntee olevansa yhtä mallitarinan kanssa ja opintojensa edetessä käsitys itsestä ja omasta elämäntarinasta selkenee ja näin ollen myös mallitarinasta poikkeavat ratkaisut tulevat paremmin kyseeseen (Aittola & Aittola 1988).

Lähestyn identiteettiä sosiaalisen konstruktionismin kautta, jolloin yksilön oma identiteetti rakentuu osana sosiaalista identiteettiä kielellisten toimintojen ja käytäntöjen kautta, ryhmän jakamien kertomusten avulla (Kärreman & Alvesson 2001). Tutkimukseni viitekehyksenä toimii ajatus narratiivisesta identiteetistä, joka rakentuu yksilön sopeuttaessa yhteisössä vallitsevia mallitarinoita osaksi omaa sisäistä tarinaansa (Hänninen 1999). Harrèn (1983) psykologisen avaruuden ja sen identiteettiprojektien kautta yksilö rakentaa omaa identiteettiään. Yksilö kiinnittyy ryhmään sosiaalisen identiteettiprojektin kautta ja luo persoonallisen identiteettiprojektin avulla omaa erityistä suhdettaan yhteisöön.

Kertomus itsestä suhteutuu yhteisiin, kulttuurisesti tuotettuihin mallitarinoihin. Narratiivinen identiteetti rakentuukin kulttuuristen tarinoiden uudelleentulkinnan ja oman kerronnan välisestä jännitteestä (Sintonen 1999). Tarinoiden kautta yksilöt pyrkivät kuvaamaan itsensä sellaisina kuin haluavat muiden silmissä näyttäytyä (Riessman 2002). Naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat siis elävät ja rakentavat omaa sisäistä tarinaansa muokkaamalla yhteisön mallitarinaa omaan tarpeeseensa (vrt. Hänninen 1999). Yksilön identiteetti on siis jatkuvassa muutoksessa ja tulee uudelleen neuvotelluksi kulttuurin ja

käytänteiden kautta. Näiden piirteidensä takia koen narratiivisuuden soveltuvan erittäin hyvin myös omaan tutkimukseeni. Olenhan kiinnostunut siitä, millaisia merkityksiä naispuoliset kauppätieteiden opiskelijat itseensä ja omaan opiskeluunsa liittävät ja miten heidän identiteettinsä rakentuu kerrottujen tarinoiden kautta.

3 METODOLOGIA

Tutkimukseni tarkoituksena on ymmärtää miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat rakentavat omaa identiteettiään kertomusten kautta. Pysin hahmottamaan sitä miten naisopiskelijat muuntavat kauppatieteiden opiskelijan mallitarinaa omaan sisäiseen tarinaansa soveltuvaksi. Tarkoitukseni on hahmottaa sitä minkälaisia tarinoita kauppatieteilijyydestä naisopiskelijat kertovat. Tutkimukseni viitekehyksenä toimii ajatus identiteetin narratiivisesta rakentumisesta, jossa yksilö rakentaa identiteettiään kertomusten kautta (Sintonen 1999). Pysin keskittymään siihen miten naispuoliset opiskelijat kiinnittyvät kauppatieteelliseen yhteisöön sen mallitarinan kautta ja rakentavat omaa sisäistä tarinaansa kertomusten kautta (Hänninen 1999). Olen kiinnostunut siitä mitä merkityksiä haastattelemi opiskelijat itselleen kauppatieteiden opiskelijoina ja kauppatieteellisen yhteisön jäsenenä antavat ja miten yhteisön mallitarina ohjaa heidän käsityksiään itsestään osana yhteisöä, akateemista heimoa.

Tutkimusongelmani luonteesta johtuen olen valinnut tutkimuksessani lähestymistavaksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Tutkimukseni empiirinen aineisto koostuu kahdesta osasta, mallitarinan pohjana toimivasta aineistosta ja naispuolisten opiskelijoiden haastatteluista. Mallitarinan pohjana toimiva aineisto on peräisin työssäni Suomen Ekonomiliitossa toteuttamastani Kylteritutkimuksesta, jonka tuloksia lukiessani kiinnitin huomiota mielenkiintoisiin seikkoihin kauppatieteiden opiskelijoiden tulevaisuuden odotuksissa ja identiteetin rakentumisessa. Vastausten perusteella muodostui monilta osin hyvin stereotyyppinen kuva kauppatieteiden opiskelijasta. Etenkin naispuolisten vastaajien osalta kiinnitin kuitenkin huomiota siihen, miten tämä stereotyyppinen kuva kauppatieteiden opiskelijasta aiheuttaa heille ristiriitoja ja jännitteitä oman roolinsa suhteen. Monilta osin vastaukset myös tukivat omia aiempia havaintojani ja kokemuksiani oman opiskeluni aikana. Kiinnostuin ilmiöstä ja halusin tutkia asiaa enemmän. Tämän seurauksena päätin tässä pro gradu -työssäni keskittyä juuri naisopiskelijoihin ja heidän identiteettinsä rakentumiseen. Haastatteleamalla naisopiskelijoita halusin päästä ilmiöön syvemmin käsiksi. Haastattelujen kautta syntynyttä kuvaa naisopiskelijoiden identiteetin rakentumisesta pyrin peilaamaan

Kylteritutkimuksen kautta syntyneeseen kuvaan ja näin ymmärtämään niitä ristiriitoja ja jännitteitä, joita naisopiskelijat kauppatieteellisessä yhteisössä kohtaavat.

3.1 Tutkimusaineistot

Ensimmäinen osa aineistostani koostuu Suomen Ekonomiliiton opiskelijajäsenille suunnatun Kylteritutkimuksen vastauksista. Tutkimuksessa selvitettiin opiskelijoiden käsityksiä ja odotuksia omista opinnoistaan ja tulevaisuuden työelämästä, opiskelun merkityksestä itselle ja pyydettiin kuvailemaan kauppatieteiden opiskelijoita (kysymyslomake liite 1). Tutkimuksen muotoa kuvaa parhaiten kyselytutkimus, joka koostui sekä suljetuista että avoimista kysymyksistä. Suljetuissa kysymysmuodoissa vastaaja valitsi vastauksensa annetuista vaihtoehdoista ja avoimiin kysymyksiin vastaaja antoi vastauksensa haluamallaan tavalla. (Eriksson 1986, 11). Osa kysymyksistä oli myös puolistrukturoituja, jolloin valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi tai sijasta saattoi valita avoimen kysymyksen ja antaa kysymykseen kokonaan uuden erillisen näkemyksensä (Hirsjärvi ym. 1997, 188).

Vastaajat osallistuivat tutkimukseen sähköisen kyselylomakkeen kautta. Linkki kyselyyn lähetettiin kaikille SEFEn opiskelijajäsenille sähköpostin välityksellä. Käytin kyselyn toteuttamisessa apunani Digium-ohjelmistoa, joka on yritysten ja organisaatioiden palautteenhallintaan ja tiedonkeruuseen tarkoitettu internetpohjainen ohjelmistopalvelu. Toteutin tutkimuksen osana työtäni Suomen ekonomiliitossa. Tutkimukseen vastasi yhteensä 1792 opiskelijaa. Vastaajien joukossa on opiskelijoita kaikista Suomen kauppar korkeakouluista ja vastaajista 54 prosenttia oli naisia ja 46 prosenttia miehiä.

Kyselyn vastaukset olivat suoraan kirjallisessa muodossa. Aineistosta olen narratiivisen analyysin avulla teemoittelun ja jäsentämisen kautta konstruoinut vastausten perusteella yhden tyyppi- tai mallitarinan, joka kuvastaa vastausten perusteella saatua käsitystä kauppatieteiden opiskelijasta. Mallitarinaa ei voi pitää minään keskiarvona tai yleistyksenä kauppatieteiden opiskelijasta, mutta siinä konkretisoituu monia piirteitä ja teemoja, joita jokainen kauppatieteilijä jossain muodossa ja joiltain osin toteuttaa omassa tarinassaan. Näin

ollen mallitarina toimii ikään kuin pohjana, jota vasten yksittäinen kauppatieteiden opiskelija omaa tarinaansa peilaa. Voisikin sanoa, että tutkimukseni ensimmäisessä osassa laajennan yksittäisten opiskelijoiden kokemuksista ja vastauksista yhden yhteisen tarinan.

Tutkimukseni toinen osa koostuu kolmesta narratiivisesta haastattelusta ja näiden kautta saatujen kertomusten narratiivisesta analyysistä. Pyrin kertomusten kautta ymmärtämään ja tekemään näkyväksi sen miten yksittäinen kauppatieteiden opiskelija omaa identiteettiään rakentaa suhteessa yhteisön kulttuuriin ja yhteiseen mallitarinaan. Tässä osassa tutkimustani siirryn siis yleisestä tarinasta takaisin yksittäisiin kertomuksiin. Olen tutkimuksessani kiinnostunut yleisesti siitä, miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat rakentavat identiteettiään narratiivien kautta. Millaista tarinaa he kertovat ja mikä heille on opiskelussa merkityksellistä? Millaisena he näkevät itsensä kauppatieteiden opiskelijoina ja osana kauppatieteellistä yhteisöä? Toisaalta miten he kertovat omaa tarinaansa suhteessa muihin ja etenkin suhteessa yleiseen kauppatieteilijöiden stereotypiaan, mallitarinaan hyvästä kauppatieteilijästä? Naispuolisia kauppatieteiden opiskelijoita käsiteltäessä mielenkiintoista on myös se miten käsitys kauppatieteilijyydestä suhteutuu käsitykseen sukupuolesta.

Valitsin haastattelumuodoksi narratiivisen haastattelun, sillä halusin kuulla haastateltavien tarinoita heidän omalla äänellään kerrottuina. Pyrkimykseni oli mahdollisimman pitkälle välttää johdattelemasta haastateltavia keskustelemaan tietyistä aiheista tai ohjata heitä vain kuvailemaan joitain tapahtumia opiskelun varrelta. Pyrin tarjoamaan heille tilaisuuden kertoa tarinansa juuri sellaisena kuin he sen ovat kokeneet.

Olen pyrkinyt muodostamaan mahdollisimman monipuolisen, moniäänisen ja rikkaan ymmärryksen naispuolisista kauppatieteilijöistä ja heidän käsityksistään kauppatieteistä ja heistä itsestään kauppatieteiden opiskelijoina. Toivon, että työlläni pystyn edes hieman hälventämään sitä monin paikoin yksipuolista ja kapeaa kuvaa, joka monella kauppatieteilijällä itsellään ja etenkin monella muiden tieteenalojen edustajalla on kauppatieteistä ja kauppatieteiden opiskelijoista. Toivon myös, että tutkimukseni tarjoaa joitain ajatuksia siihen liittyen, mihin kauppatieteissä opintoalana ja yhteisön kulttuurissa olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota, mikäli naisten osuutta opiskelijoista halutaan kasvattaa.

3.2 Narratiivinen haastattelu

Narratiivinen eli kerronnallinen haastattelu pyrkii tuottamaan tutkijalle aineistoksi tarinoita. Tarinoiden kautta ajatellaan päästävän lähemmäs ihmisten identiteettiä, niiden kautta voidaan paremmin ymmärtää menneisyyttä ja ne suuntaavat tulevaisuuttamme (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005). Narratiivinen haastattelu pyrkii antamaan tilaa haastateltavien omille kokemuksille ja ne ohjaavat myös tarinoiden analysointia. Narratiivinen haastattelu soveltuukin siis erityisesti tapauksiin, joissa tutkimuksen kohteena ovat erilaiset ihmisten elämäntarinat ja niiden vaiheet ja sitä käytetään monesti tutkittaessa identiteettiä tai ihmisten ammatillisia valintoja tai muutoksia työelämässä (vrt. LaPointe 2013).

Kertomusta ei kuitenkaan pidä käsittää liian kapeaksi, sen ei tarvitse olla koko elämää kuvaava tarina. Kertomus voi olla hyvinkin pieni ajallinen jatkumo, olennaista sille on, että siihen liittyy jonkinlainen muutos. Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005) käyttävät narratiivisesta haastattelusta termiä kerronnallinen haastattelu. He kuvaavat sitä haastatteluksi, jossa *pyydetään* kertomuksia, *annetaan tilaa* kertomiselle ja *esitetään kysymyksiä*, joihin vastaukseksi saadaan kertomuksia.

Tutkimukseni toinen osa koostuu kolmesta narratiivisesta haastattelusta. Olen haastatellut kolmea naispuolista kauppatieteiden opiskelijaa Aalto -yliopiston kauppakorkeakoulusta. Halusin haastateltavikseni opiskelijoita, jotka ovat jo hieman pidemmällä opinnoissaan, sillä minua kiinnostaa myös identiteetin rakentumiseen liittyvä aikaulottuvuus: muuttuko käsitys itsestä opiskelijana ja osana yhteisöä ajan kuluessa. Lisäksi koin, että aiheeni on melko sensitiivinen, sillä toivoin haastateltavien todella kertovan minulle omista kokemuksistaan sellaisina kuin he ne ovat kokeneet, eivät kuten mallitarinan mukainen olettama hyvästä opiskelijasta ”määräisi”. Näin ollen koin parempana valita haastateltavikseni henkilöitä, jotka tunsin jo entuudestaan, ja joille ennen kaikkea minä olin haastattelijana tuttu. En myöskään halunnut haastatella pelkästään jonkin tietyn pääaineen opiskelijoita, vaikka pääaineiden väliset erot eivät olekaan tutkimukseni keskiössä. Näin ollen päädyin valitsemaan haastateltaviksi henkilöt, joilla on kaikilla eri pääaine; yksi haastateltavistani on

markkinoinnin opiskelija, toinen johtamisen opiskelija ja kolmas kansantaloustieteen opiskelija.

Narratiivisen haastattelun voi toteuttaa useammalla tavalla. Yleensä se pyritään kuitenkin ainakin aloittamaan laajalla yleisellä kysymyksellä, joka ohjaa haastateltavaa kertomaan omaa tarinaansa aiheesta. Haastattelulle on tyypillistä, että se on melko strukturoimaton eikä ohjaa liikaa haastateltavaa puhumaan tietyistä asioista. Muuten narratiiviset haastattelut saattavat vaihdella suurestikin sen mukaan, mikä on tutkimuksen aihepiiri, haastattelun tekniikka, kysymysten määrä ja vuorovaikutuksen suhde. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005.) Äärimmäinen esimerkki narratiivisesta haastattelusta on haastattelu, jossa haastatteliija esittää vain yhden kysymyksen ja antaa haastateltavan tämän jälkeen vapaasti puhua aiheesta. Vasta haastateltavan lopetettua kertomuksensa haastatteliija esittää lisäkysymyksiä, tällöinkin niin, että kysymykset liittyvät haastateltavan jo aiemmin esiin tuomiin asioihin. Vasta näiden jälkeen on mahdollista pyrkiä ohjaamaan keskustelua aiheisiin, joita haastateltava on jostain syystä saattanut vältellä siihen asti. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005.)

Perinteisen positivistisen tutkimuksen näkökulmasta kerronnallisuuteen liittyvä ongelma kertomusten välittämän tiedon totuudellisuudesta. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta tämä ei kuitenkaan muodosta ongelmaa, sillä todellisuus ja kielellinen esitys eivät siinä ole erotettavissa. Narratiivisessa haastattelussa on silti syytä pitää mielessä, että huolimatta tällaisen haastattelun strukturoimattomasta luonteesta valta on näissäkin haastatteluissa aina läsnä, sillä haastatteliija ohjaa keskustelun tiettyyn aiheeseen ja esittää kysymyksiä (LaPointe 2013). Olennaista on myös tarkastella kertomisen diskurssia: haastateltava kertoo tarinaansa juuri tietylle haastattelijalle. Näin ollen tarina saattaisi hyvinkin olla erilainen jollekin toiselle kerrottuna tai toisessa kontekstissa.

Kaikki kolme haastateltavaani ovat naisia ja opiskelevat tällä hetkellä Aalto-yliopiston kauppatieteiden korkeakoulussa. Yksi haastateltavistani on pian graduaan aloitteleva maisteriopiskelija. Toinen haastateltavani on vielä kandidaatin tutkintoaan loppuun suorittava,

kuitenkin jo useita vuosia sitten opintonsa aloittanut opiskelija ja kolmas haastateltavani on hieman tyypillistä kauppatieteiden opiskelijaa myöhemmällä iällä opintonsa aloittanut kandidaattiopiskelija. Haastattelin jokaista heistä erikseen ja haastattelut kestivät 40 minuutista 60 minuuttiin kerrallaan. Kaikkien haastateltavieni kanssa olemme tunteneet jo ennen haastattelutilannetta joten näin ollen olin heille haastattelijana tuttu. Haastateltavilla oli siis myös oma käsityksensä minusta opiskelutoverina ja osana samaa yhteisöä heidän kanssaan. He siis kertoivat tarinaansa olettaen minun tuntevan ja tietävän etenkin monia niistä stereotyyppioista ja toiminnan tavoista, joita he toivat kertomuksissaan esiin. Lisäksi heillä oli ennestään tiedossa, että suhtaudun itse melko varauksellisesti siihen stereotyyppiseen kuvaan kauppatieteiden opiskelijasta, joka kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan kautta on yhteisössä jaettuna. Pyrin kaikissa haastatteluissa siihen, etten ohjaa haastateltavia puhumaan aiheista tai teemoista, joista itse olen tässä opiskeludiskurssissa kiinnostunut. En voi kuitenkaan sulkea pois mahdollisuutta, että tämä olisi vaikuttanut haastateltavien valitsemiin teemoihin tai kerrottuihin tarinoihin.

Pyrin jokaisessa haastattelussa aloittamaan haastattelun pyytämällä haastateltavaa kertomaan ajastaan ennen kaupparokkeakouluun pääsyä ja sinne pääsyn jälkeen sekä kuvailemaan opiskeluaikaansa. Pyrin keskittymään siihen, että annan haastateltavilleni aidosti tilaa kertoa omaa tarinaansa ja näin ollen jouduin välillä todella keskittymään siihen, etten olisi keskeyttänyt haastateltavien kertomuksia. Etenkin ensimmäisessä haastattelussa pitkäkötkin tauot tuntuivat hieman haastavilta, mutta kun annoin hiljaisuuden vain jatkua, huomasin haastateltavan melkein poikkeuksetta jatkavan tarinaansa. Jokaisessa haastattelussa pystyin noudattamaan kertomuksellisen haastattelun ”sääntöjä” (kts. Hyvärinen & Löyttyniemi 2005) ainakin siihen asti, että haastateltavat saivat ensimmäisen tarinansa kerrottua. Tämän jälkeen pyrin esittämään jatkokysymyksiä liittyen teemoihin, jotka haastateltavat olivat jo tuoneet esiin. Osittain huomasin kuitenkin välillä siirtyneeni jo narratiivisen haastattelun kolmanteen vaiheeseen eli ottamaan esiin myös asioita, joita haastateltavat eivät olleet tarinoissaan käsitelleet. Vaikka Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005) pitävätkin yhteen kysymykseen pohjautuvaa narratiivista haastattelua kohtuullisen vaikeana lajina, koen, että onnistuin haastatteluiden kautta keräämään onnistuneesti aitoja kertomuksia tutkimastani aiheesta.

Nauhoitin jokaisen haastattelun ja litteroin haastattelut sanatarkasti sisällyttäen niihin myös haastateltavan ja haastattelijan naurahdukset ja tauot. Litteroitua aineistoa kertyi haastattelujen pohjalta 44 sivua (Times New Roman, fonttikoko 12, riviväli 1,5). Litteroitua aineistoa olen ensin lukenut lukuisia kertoja ja pyrkinyt muodostamaan käsityksen materiaalista ja teemoista, joita haastatteluissa tuli ilmi. Voikin sanoa, että aloitin työni jonkinlaisella tarinoiden analysoinnilla, luokittelemalla ja järjestelemällä aineistoa. Pyrin lopulta tiivistämään kertomuksia niin, että löysin jokaisen haastateltavan tarinasta yhden teeman, joka oli haastateltavalle identiteetin muodostumisen kannalta merkityksellisin.

Pyrin myös vertailemaan eri teemojen esiintymistä haastatteluissa. Erityisen kiinnostunut olin eroista ja siitä miltä osin haastateltavien kertomukset ja näiden sisältämät tarinat eroavat toisistaan. Eskolan ja Suorannan mukaan (2008, 139) erojen ja eroavaisuuksien etsintä on analyysille hedelmällisempää ja tekee analyysistä myös aineistolähtöisempää kuin samankaltaisuuksien etsiminen.

3.3 Narratiivinen analyysi

Tutkimuksen kannalta olennaista on se, miten aineiston analyysi toteutetaan ja miten tutkimuksen tuloksia tulkitaan. Aineiston analyysi riippuu tutkijan jo tutkimuksen alkuvaiheessa tekemistä valinnoista ja tutkimusongelma voi ohjata tätä paljonkin. Analyysivaiheessa selviää, millaisia vastauksia tutkimusongelmaan saadaan. Tässä tutkimuksessani pyrin ymmärtämään niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden identiteetin rakentumiseen. Eri analyysivaiheita ei yleensä voi täysin erottaa toisistaan eivätkä vaiheet seuraa toisiaan lineaarisesti.

Laadullisen aineiston analyysin avulla pyritään luomaan tutkimusaineistoon selkeyttä ja tuottamaan uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Eskola ja Suoranta (2005, 137) painottavat informaatioarvon kasvattamista hajanaisen aineiston tiivistämisen, selkeyttämisen ja mielekkääksi tekemisen kautta. Voisi varmasti sanoa, että määrällistä tutkimusta tekevä tutkija on usein laadullista tutkimusta tekevää tutkijaa paremmassa asemassa. Määrällistä

aineistoa on helppo käsitellä, mutta laadullisen aineiston edessä tutkija on enemmän omien tulkintojensa varassa. Laadullisen aineiston kanssa työskenneltäessä on myös tärkeää tehdä omat ennakko-oletukset ja osallistuminen tutkimukseen näkyväksi lukijalle. Olenkin pyrkinyt pitämään itseni kaiken aikaa osana tulkitsemiani kertomuksia, tarinat on kerrottu juuri minulle tietyssä tilanteessa. Pyrin olemaan kaiken aikaa mahdollisimman läpinäkyvä tuodessani julki kertomuksia. Tarkoitukseni on pyrkiä selittämään kertomuksia niin, että lukijalle välittyisi mahdollisimman vähän väritynyt kuva kertomuksista. Olen käyttänyt suoria lainauksia litteroiduista kertomuksista, jotta lukija pystyy mahdollisimman hyvin seuraamaan analyysiäni ja kertomuksista tekemiäni tulkintoja. Olen pyrkinyt säilyttämään lainaukset alkuperäisessä muodossaan poistaen niistä ainoastaan joitain täytesanoja luettavuuden parantamiseksi. Narratiiviseen analyysiin kuitenkin liittyy piirteinä tulkinnanvaraisuus ja myös lukijalla on aina oma roolinsa osana kertomuksia ja niiden tulkitsijana.

Narratiivinen analyysi ei ole mikään yksittäinen tai selvärajainen analyysimenetelmä vaan pikemminkin laaja tutkimussuuntaus. Narratiivinen analyysi käsittää aineiston sisällön, muodon ja kontekstin (Frost 2009). Narratiivisuus on pikemminkin väline tutkittaessa erilaisia ilmiöitä tai ihmisten tapahtumille antamia merkityksiä. Narratiivisessa analyysissä tutkija pyrkii tulkitsemaan kuulemiaan tarinoita. Näin ollen myös tutkija on osa kertomusten uudelleentulkintaa. Tämä on syytä tuoda myös julki analyysissä. (Riessman 2005, 1-2).

Narratiivisesta analyysistä puhuttaessa on syytä erottaa kaksi analyysitapaa; *narratiivien analyysi* ja *narratiivinen analyysi*. Polkinghornea (1988, 161) mukaillen *narratiivien analyysi* perustuu kerättyihin tarinoihin, joita analysoidaan paradigmaattisesti pyrkien erittelemään tarinoista erilaisia teemoja tai malleja. Tällainen analyysi on yleensä kuvailevaa. *Narratiivinen analyysi* puolestaan keskittyy ymmärtämään ilmiötä. Tällöin aineiston kautta pyritään luomaan tarinoita kerrotusta ilmiöstä. Narratiivisen analyysin tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Narratiivisen analyysin avulla pyritään tuottamaan tarinallisia tulkintoja tutkimuksen kohteesta. Tarinallisuuden kautta pyritään tekemään näkyväksi ja ymmärrettäväksi miksi tietyt tapahtumat tai teemat ovat identiteetin kannalta merkityksellisiä.

Liebllich (1998) lähestyy narratiivista analyysiä sen kautta onko kyseessä laaja-alainen (holistic) vai luokitteleva (categorical) lukutapa ja lähestytäänkö aineistoa sen sisällön (content) vai muodon (form) perusteella. Hyvärinen (2006, 17) jakaa narratiivisen analyysin neljään mahdolliseen tapaan: temaattiseen luentaan tai sisällön analyysiin, kertomusten luokitteluun kokonaishahmon perusteella, kertomusten kulun yksityiskohtien analyysiin ja kertomusten vuorovaikutuksellisen tuottamisen analyysiin. Jaottelu ei tarkoita sitä, ettei menetelmiä voisi myös käyttää yhdessä ja lomittain.

Temaattisessa analyysissä on perimmiltään kyse sisällön teemoittelusta. Temaattisessa analyysissä voidaan myös liittää teemat kertomusten ajallisuuteen. Kokonaishahmon luokitteluakin voi tehdä monella tavalla, yksi näistä on jaotella kertomuksia esimerkiksi niiden lajityypin mukaan ja analysoida niitä tragedian, komedian tai ironian käsitteiden avulla. Kertomuksen yksityiskohtien analyysissä korostetaan pelkän teemoittelun sijaan myös muita vuorovaikutuksen elementtejä, tarinoita kerrotaan aina suhteessa joihinkin odotuksiin ja aiemmin sanottuun. Vuorovaikutuksen analyysissä ikään kuin laajennetaan käsittelytasoa ja otetaan myös haastattelija huomioon tietoisesti aktiivisena osapuolena vuorovaikutuksessa. (Hyvärinen 2006, 17-23.)

Riessman (2008) puolestaan jaottelee narratiivisen analyysin neljään kategoriaan: temaattinen analyysi, strukturaalinen analyysi, vuorovaikutuksen analyysi ja performatiivinen analyysi. Temaattisen analyysin kautta pyritään löytämään niitä asioita, joista kertomukset kertovat. Temaattisessa analyysissä ollaan kiinnostuneita siitä *mitä* sanotaan. Strukturaalinen analyysi puolestaan keskittyy enemmän siihen *miten* asioista kerrotaan. Strukturaalisen analyysin kautta ajatellaan, että olennaista ei ole vain se mitä sanotaan vaan myös sillä on merkitystä missä järjestyksessä asioista kerrotaan. Miten tapahtumien kulkua tarinoiden kautta itselle ja muille käsitteellistetään? (Riessman 2008.) Monesti näitä analyysitapoja myös yhdistellään. Vuorovaikutuksen ja performatiivisessa analyysissä kiinnitetään aiempia kategorioita enemmän huomiota myös dialogiin ja siihen kuka tarinaa kertoo ja kenelle sitä kerrotaan. Riessmanin kategorioita voi myös täydentää vielä viidennellä visuaalisella kategoriolla, joka

keskittyy analysoimaan visuaalista materiaalia ja niiden kautta tuotettuja tarinoita. (Riessman 2008.)

Strukturaalisen analyysin keinona voidaan käyttää Labovin ja Waletskyn mallia. Kielitieteilijät William Labov ja Joshua Waletsky ovat luoneet mallin aineiston alustavaan analyysiin. Mallista käytetään nimeä suullisen kertomuksen malli. Heidän mallissaan tarinoita pyritään analysoimaan pieninä kertomuksina, joissa olennaista on tapahtumien järjestys. Kertomukset koostuvat heidän mallissaan tiivistelmästä, orientaatiosta (kuka, ketä, missä), mutkistuvasta toiminnasta, arvioinnista, tuloksesta ja lopetuksesta. (Riessman 2008.)

Kertomukset käsittelevät paitsi merkityksiä, joita niihin liitetään, myös sitä sosiaalista todellisuutta, jossa ne kerrotaan (Riessman 2008, 13). Kertoessaan omasta opiskelustaan haastateltavat kertovat itse asiassa myös niistä joiden kanssa ovat vuorovaikutuksessa sekä laajemmin niistä kulttuurissa vaikuttavista arvoista ja normeista, jotka toimintaa ohjaavat (Riessman 2008, 58). Oma analyysini onkin yhdistelmä useampaa narratiivisen analyysin menetelmää. Olen analyysissäni hyödyntänyt niin temaattista analyysiä kuin strukturaalistakin menetelmää. Olen kuitenkin myös jossain määrin keskittynyt pelkkää sisällön ja muodon analyysiä laajemmin analysoimaan kertomusten vuorovaikutusta ja kertomusten kautta välitettyjä tulkintoja. Analyysiäni voi pitää niin tarinoiden analyysinä kuin tarinallisena analyysinä.

Olen käyttänyt molempien aineistojeni analyysissä narratiivisen analyysin menetelmiä. Aloitin analyysini lukemalla läpi Kylteritutkimuksen vastauksia. Saatuani vastauksista jonkinlaisen yleisen käsityksen kauppatieteiden opiskelijasta ja hänen odotuksistaan niin opiskelun kuin tulevan työelämänsäkin suhteen, jatkoin työtäni tunnistamalla vastauksista erilaisia teemoja joiden ympärille kauppatieteilijän käsitykset ja odotukset itsestä ja urastaan rakentuvat. Esittelen teemoja vielä hieman myöhemmin. Rakensin teemojen pohjalta yhteenvedon kyselyn vastauksista. Temaattisen analyysin kautta konstruoin siitä eräänlaisen kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan, josta nostan analyysissäni esiin kauppatieteiden opiskelijan identiteetille merkityksellisiä teemoja. Olen saattanut tarkoituksella kärjistää joitain vastauksissa esiin tuotuja piirteitä. Tarkoitukseni on tuoda esiin niitä moninaisia

ajatuksia, odotuksia ja luulojakin joita kauppatieteiden opiskelijoilla on. Pyrkimyksenäni on kuvata mahdollisimman hyvin sitä mistä kauppatieteiden opiskelijoiden mallitarina muodostuu. Olen analyysissäni lukenut tarinoita laajasti, mutta pyrkinyt myös jakamaan teemoja luokkiin ja olen analyysissäni kiinnostunut niin kertomusten sisällöstä kuin muodostakin.

Toinen osa aineistoani koostuu kolmesta narratiivisesta haastattelusta, joita analysoimalla pyrin muodostamaan kuvan niistä tekijöistä, joiden kautta naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat rakentavat omaa identiteettiään. Haastattelujen kautta kerättyjä kertomuksia olen ensin lukenut läpi lukuisia kertoja ja tämän jälkeen nostanut kertomuksista esiin teemoja ja aiheita, jotka ovat kertomusten kautta muodostuneet erityisen merkityksellisiksi haastateltaville. Tämä jälkeen olen pyrkinyt entisestään syventämään ja kohdentamaan analyysiäni pyrkimällä löytämään jokaisesta kertomuksesta yhden teeman, jonka ympärille haastateltava tuntuu omaa identiteettiään rakentavan. Pysin osittain myös vertaamaan tämän mallitarinan ja keräämieni kertomusten kautta piirtyvää kuvaa naispuolisesta kauppatieteiden opiskelijasta. Miltä osin haastateltavani toistavat yhteisön mallitarinaa ja miltä osin puolestaan eroavat siitä? Riessmanin (2008) mukaan temaattisessa analyysissä painopisteenä on kerrottu, se mitä kertomuksissa ja tarinoissa tuodaan esiin. Olen temaattisen analyysin avulla pyrkinyt nostamaan aineistoista esiin tapahtumia ja käännekohtia suhteessa identiteetin rakentumiseen. Pyrkiessäni selittämään haastateltavien identiteetin muodostumista pidän perusteltuna pelkän sisällön lisäksi myös kiinnittää huomiota siihen *miten* haastateltavat asioista kertovat ja miten kerrottu suhteutuu yhteisön mallitarinaan ja kulttuuriin.

Haastateltavien kertomusten tuottaman materiaalin kautta pyrin ymmärtämään, miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat omaa identiteettiään kauppa- ja korkeakoulussa rakentavat. Lähtökohdiltaan tutkimukseni on sosiaaliseen konstruktionismiin nojaava. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti se miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat tulkitsevat ja ymmärtävät sosiaalisia tapahtumia ja antavat niille merkityksiä. Konstruktiivisille tulkinnoille on yhteistä se, että niissä todellisuuden ajatellaan rakentuvan kielen, jaettujen merkitysten ja tulkintojen kautta (Eriksson & Kovalainen 2008,19).

3.4 Mallitarinan teemat

Tässä kappaleessa avaan vielä hieman enemmän niitä teemoja, joiden pohjalta olen konstruoinut kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan. Kauppatieteiden opiskelijan mallitarina korostaa tehokasta suorittamista ja tulevaisuuden kannalta järkeviä valintoja. Mallitarina välittää uudelle opiskelijalle kuvaa monipuolisesta osajasta, joka tavoittelee hyvää uraa ja korkeaa asemaa työelämässä. Mallitarinasta piirtyy kuva yksilöstä, jolle ryhmään kuuluminen on tärkeää ja joka edustaa melko perinteisiä arvoja. Mallitarina myös paljastaa miten kauppatieteiden opiskelijalle opiskelu on vain välivaihe elämässä ja opiskelu linkittyy vahvasti työelämään ja sen tarpeisiin. Mallitarinan kautta yhteisössä pidetään hyveenä opintojen sujuvaa etenemistä ja nopeaa siirtymistä työelämään. Pelkkä opiskelu opiskelun vuoksi näyttäytyy uudelle opiskelijalle paheksuttavana toimintana. Toisaalta mallitarinassa nousee myös entistä enemmän esiin merkityksellisyyden hakeminen omassa elämässä.

”Itsensä kehittäminen”

Kylteritutkimuksen vastauksista rakentui selvästi kuva kauppatieteiden opiskelijasta, jolle opiskelu on ennen kaikkea itsensä kehittämistä ja valmistautumista tulevaisuuden vaatimukseen. ”Opiskelu näyttää suunnan tulevaisuudelle ja antaa valmiudet toimia erilaisissa työtehtävissä.” Kauppatieteiden opiskelijalla on selkeä tavoite edetä työelämässä hyvään asemaan ja korkeaan palkkaan joten opiskelu on ”mahdollisuus kehittää itseään, luoda tulevaisuuden mahdollisuuksia”. Kylteri haluaa opiskeluaikanaan ikään kuin valmentautua tulevaisuuteen: ”opiskelu luo hyviä valmiuksia pitää kiinni aikatauluista ja tehdä asioita, jotka joskus on oman mukavuusalueen ulkopuolella ja niitä samoja asioita tulee vastaan työelämässä”. Kylteri pitää opiskelussa tärkeänä ”analyttisen ajattelun opettelemista ja laajojenkin kokonaisuuksien hahmottamista.”

”Investointi tulevaisuuteen ”

Opiskelun välineellinen arvo tuli hyvin ilmi vastauksissa: ”opiskelu on linkki seuraaviin haasteisiin ja mahdollisuuksiin”. Kauppatieteiden opiskelijan mielestä ”opiskelu on investointi tulevaisuuteen”. Opiskelu tarkoittaaakin ”tutkinnon saamista, minkä kautta pääsen mielekkäämpiin työtehtäviin ja parempaan ansiotasoon”. Kauppatieteiden opiskelija ymmärtää, ettei muuttuvassa maailmassa mikään ole varmaa, joten oma selusta kannattaa turvata: ”haluan luoda hyvän pohjan tulevaisuuden työelämälle ja turvata toimeentuloni tulevaisuudessa”. ”Opiskelu ei minulle ole itseisarvo vaan matka myöhempään. ”Pakollinen paha, jonka avulla pääsen tekemään isona mitä todella haluan.” Tutkinto on kauppatieteiden opiskelijalle ”sertifikaatti määrätietoisuudesta, kunnianhimoisuudesta, pitkäjänteisyydestä ja kyvystä tarttua haasteisiin”. Näitä piirteitä pidetään yhteisössä tavoiteltavina ”hyvä” kauppatieteiden opiskelijan ominaisuuksina.

”Kylteri ei ole kutsumusalalla. Opintoja kohtaan ei koeta suurta intohimoa tai samastumista kuten humaistit, taikkilaiset tai teekkari, vaan opinnot ovat välttämätön pakollinen suoritusvaihe ennen töitä. Kauppikseen on ajautettu kun mikään muukaan ei kiinnosta. Kylteri on kuitenkin ajan hermolla ja tietää mitä maailmassa tapahtuu, he ovat realistisia ja heidän kanssaan on helppo tulla toimeen, kun kaikki on organisoitua eivätkä he käytä outoja sivistyssanoja tai muuta jargonia.”

”Kaikki ovet avoinna”

Kylteritutkimuksen vastauksista välittyvä kuva opiskelijoista, jotka haluavat pitää mahdollisimman monet ovet itselleen avoinna. Opiskelu merkitsee monia mahdollisuuksia. Opiskelun kautta on mahdollista saavuttaa itselle mieluisia työtehtäviä ja hyvä asema työelämässä. Opiskelu onkin ”mahdollisuus mielekkääseen uraan” ja ”KTM – tutkinto avaa uusia väyliä työelämässä”. Opiskelun kautta on mahdollista ”kehittää itseään” ja ”päästä niin pitkälle kuin itse haluaa”. Kauppatieteiden opiskelijalle ei välttämättä ole vielä selvää mitä hän ”isona” haluaa ihan oikeasti tehdä joten siinäkin mielessä monien

vaihtoehtojen avoinna pitäminen on kylterille perusteltua. Opiskelun kautta voi myös ”hankkia elämäkokemusta tutustumalla eri alaa opiskeleviin, eri maista tulleisiin ihmisiin ja opiskelemalla erilaisia asioita”.

”Monipuolinen osaaminen”

Vastauksista käy ilmi, että kauppatieteiden opiskelijan hyveisiin kuuluu arvostaa tutkinnon laaja-alaisuutta ja mahdollisuuksia tehdä työuralla oman näköisiä valintoja. Liian kahlitseva tulevaisuus ei kylteriä houkuta: ”opiskelemalla saan hyvän koulutuksen, joka ei valmista minua johonkin tiettyyn ammattiin, vaan pystyn itse vaikuttamaan uraani”. Kylteri myös uskoo, että monipuoliset opinnot takaavat spesifiä osaamista paremmat mahdollisuudet: ”laaja opintopohja takaa itselleni paremmat mahdollisuudet edetä uralla”. Kauppatieteiden opiskelijan orientaatio opinnoissa kiinnittyy pitkälti käytännön osaamiseen ja ammatilliseen pätevyyteen: ”opinnot ovat kehittäneet strategista ja analyttistä ajattelua ja tästä on varmasti hyötyä kaikissa tulevilla työtehtävissä”. Kylteri ei näe opiskeluaan niinkään tiedon vaan erilaisten taitojen oppimisen näkökulmasta: ”tarvittavien taitojen opiskelua työelämää varten”.

”Verkostojen luomista”

Kauppatieteiden opiskelijalta odotetaan jatkuvaa uusiin ihmisiin tutustumista ja aktiivisuutta erilaisissa ryhmissä: ”opiskelu on sosiaalisuutta ja uusien kontaktien luontia”. ”Luodaan tärkeää verkostoa tulevaa työelämää varten”. Kauppatieteiden opiskelijoilla on selvästi jo opiskeluaikanaan selkeä visio mihin opiskelu häntä valmistaa ja ajatus tulevasta työelämästä näyttäytyy monelle melko raadollisenakin. Opiskelu merkitsee ”hengähdystaukoa ennen karmeaa neljäkymmen vuoden työputkea.” Kenties tämän takia kauppatieteiden opiskelijoihin liittyy hyvin voimakkaasti myös hauskanpito ”se liittyy selvemmin kyltereihin kuin mihinkään muuhun opiskelijaryhmään”.

”Oma yhteisö”

Opiskelemalla kauppatieteitä opiskelija kuuluu selvästi tietynlaiseen yhteisöön: ”se, että opiskelen kauppatieteitä kertoo minun kuuluvan tietynlaiseen yhteisöön.” Kauppatieteiden opiskelija siis myös pitää itsestään selvänä, että muut ymmärtävät hänet tietynlaisena, kun hän kuuluu osaksi kauppatieteilijöiden ryhmää. Kauppatieteiden opiskelija myös pitää opiskelua tärkeänä aikana kasvattaa itselleen ekonomin identiteetti ”opiskeluaikana ekonomi-identiteetti rakentuu” ja opiskelu on ”oman identiteetin kasvattamista”. Toisaalta, vaikka yhteisö on kylterin maailmassa tärkeässä roolissa haluaa kauppatieteiden opiskelija myös varjella omaa erityisyyttään ja varoo liian tiukkaa lokeroitua: ”opiskelun substanssi on ikään kuin viitekehys, joka kerää taloudesta kiinnostuneita ihmisiä yhteen, mutta nämä ihmiset valitsevat oman tiensä”. Kaikesta oman erityisyyden tavoittelusta huolimatta yhteisön tärkeyden tiivistää seuraavat lausahdukset ”en olisi koskaan uskonut pääseväni osaksi tällaista suurta perhettä ja voivani kuulua näin tiiviisti johonkin yhteisöön”. Kylteri on varauksettoman ylpeä omasta kylteri-statuksestaan: ”kyltereillä on kunnianhimoa ja ylpeyttä omasta alasta, josta muut opiskelijat voisivat ottaa oppia”

”Arvostuksen hakemista”

Vastauksista paistaa selvästi läpi arvostuksen hakeminen ja itsensä tärkeäksi kokeminen. Opiskelu on ”haasteiden voittamista ja myös vähän muulle maailmalle näyttämistä”. Se takaa ”aseman yhteiskunnassa”. Toisaalta arvostus rakentuu myös itsensä hyödylliseksi tuntemisen kautta ”opiskelulla hankitaan osaamista, jotta pääsisi tulevaisuudessa tuntemaan itsensä hyödylliseksi.” Kauppatieteiden opiskelija pitää myös tärkeänä ”mahdollisuutta päästä vaikuttamaan asioihin”. Kauppatieteiden opiskelija on myös hyvin tietoinen siitä, etteivät kaikki tutkinnot suinkaan ole työelämässä saman arvoisia ja ”arvostetun tutkinnon hankkiminen on tärkeää, sillä se mahdollistaa hyvän työpaikan ja korkeamman palkan”.

3.5 Tutkimuksen arviointi

Laadullista tutkimusta arvioitaessa nousee yleensä ensimmäisenä keskusteluun kysymykset tiedon totuudellisuudesta ja objektiivisuudesta. Totuuskysymysten lisäksi on syytä erottaa arvioinnissa toisistaan tutkimuksen luotettavuus ja puolueettomuus. Perinteinen tapa arvioida akateemista tutkimusta ja sen luotettavuutta on arvioida sen *reliabiliteettia* ja *validiteettia*. *Reliabiliteetilla* eli luotettavuudella viitataan yleensä siihen, kuinka olosuhteista riippumattomia tutkimuksen tulokset ovat. Tutkimuksen *reliabelius* tarkoittaa siis mittaustulosten toistettavuutta; tutkimustulokset eivät ole sattumanvaraisia. *Validiteetilla* puolestaan viitataan yleensä tutkijan tekemien kuvausten ja yleistysten todenmukaisuuteen tai täsmällisyyteen, jolloin validiteettiin liitetään usein myös objektiivisuuden käsite. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 133-134.) Tiivistetysti voisikin sanoa, että *validiteetissa* on kyse siitä, onko tutkimus pätevä; onko se perusteellisesti tehty, ovatko saadut tulokset ja tehdyt päätelmät "oikeita". *Validiteettiin* liittyy keskeisesti kysymys siitä, millaisena sosiaalinen todellisuus nähdään ja millainen käsitys kielestä tutkijalla on.

Näiden mittareiden sopivuus laadulliseen tutkimukseen on kuitenkin kyseenalaista ja kritiikkinä on monesti esitetty mittareiden kehittämistä määrällisen tutkimuksen ympäristössä. Näin ollen *reliabiliteetin* ja *validiteetin* käsitteet eivät kaikilta osin istu laadullisen tutkimuksen kenttään (Tuomi & Sarajärvi 2003, 133). *Reliabiliteetti* eli tutkimuksen toistettavuus nousee monesti ensimmäiseksi haasteeksi. Laadullinen tutkimus on jo luonteeltaan sellaista, että sen toistettavuus sellaisenaan on hyvin kyseenalaista. Laadulliseen tutkimuksen lopputulokseen, kun monesti vaikuttavat monet tekijät samanaikaisesti niin tutkija, tutkittavat kuin juuri kyseisellä hetkellä vallitsevat olosuhteet tai kuten omassa tutkimuksessani se sosiaalinen ja kulttuurinen todellisuus, jossa tarinat on juuri kyseisellä hetkellä kerrottu. *Validiteetti* puolestaan muodostuu laadullisessa tutkimuksessa monesti ongelmalliseksi juuri objektiivisuuden kautta. Näin on myös omassa tutkimuksessani. Lähestyessäni tutkimusilmiötäni sosiaalisen konstruktionismin kautta en pyrikään tavoittamaan mitään yleispätevää objektiivista totuutta.

Laadullisessakaan tutkimuksessa ei silti voida sivuuttaa luotettavuuden arviointia. Luotettavuutta voidaan lähestyä *uskottavuuden* kautta, jolloin olennaista on vastaavako tutkijan käsitykset ja tulkinnat asioista tutkittavien käsityksiä. (Eskola & Suoranta 2001, 210-211). *Varmuutta* tutkimus saa siitä, että siinä otetaan huomioon tutkijan ennakko-oletukset. Laadullista tutkimusta voidaan myös arvioida sen kautta saavatko tehdyt tulkinnat *vahvistusta* toisista samaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista. Tutkimuksen luotettavuuden voi katsoa parantuvan mikäli siihen saadaan vahvistusta aiemmasta kirjallisuudesta. (Eskola & Suoranta 2001, 212.)

Olenkin pyrkinyt tuomaan omat oletukseni ja käsitykseni tutkimastani ilmiöstä mahdollisimman selkeästi lukijan tietoon. Olen myös keskustellut aiempaa tutkimusta ja kirjallisuutta ja omaa tutkimustani läpi työn. Uskottavuutta olen pyrkinyt lisäämään myös suorilla lainauksilla haastateltaviltani, näin ollen myös lukija voi arvioida tekemiäni tulkintoja paremmin. Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 29) korostavat, että haastattelu on aina vuorovaikutustilanne, jossa haastattelija ja haastateltava yhdessä tuottavat haastattelun lopputuloksen. Siitäkin huolimatta, että edelleen esiintyy paljon myös tutkimusta, jossa tätä vuorovaikutusta ei tuoda näkyväksi. Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan voida olettaa, ettei tällä vuorovaikutuksella olisi merkitystä niin haastattelutilanteen kuin tutkimusten tulkinnan kannalta.

Ylijoki (1998, 218) on tutkimuksessaan lähestynyt laadullisen ja etenkin tarinallisen tutkimuksen arviointia seuraavien käsitteiden kautta: *totuus, relevanssi, retoriikka ja moraalit*. *Totuudella* Ylijoki tarkoittaa sitä, miten hyvin tutkija on kyennyt omaksumaan tutkimansa tieteen kulttuurin. Tältä osin koen omassa tutkimuksessani olevani melko turvallisilla vesillä sillä itsekkin kauppatieteiden opiskelijana tunnen sen kulttuurin, jonka kautta haastateltavani kertomuksiaan rakentavat. Olen myös pohjannut tulkintani vahvasti ainestooni, mikä myös osaltaan tuo tutkimukseeni totuudellisuutta.

Relevanssin kannalta arvioituna tutkimuksessa kiinnitetään huomiota siihen, miten hyvin se pystyy teoreettisen viitekehyksen puitteissa tuottamaan jotakin uutta ja merkityksellistä sanottavaa tutkimastaan ilmiöstä. *Retoriikan* osalta huomio taas kiinnittyy siihen miten

tutkimus tavoittaa lukijansa. (Ylijoki 1998, 222-224.) Koen tavoittaneeni tutkimuksellani jotain siitä monin osin ristiriitaisesta ja jännitteisestä todellisuudesta, jossa naisopiskelijat kauppakorkeakoulussa identiteettiään rakentavat. Koen, että tutkimukseni tarjoaa välineitä naisopiskelijoiden identiteetin rakentumisen parempaan ymmärtämiseen ja tältä osin puoltaa paikkaansa. Retoriikan osalta jätän arvioinnin pääosin lukijalle, mutta olen pyrkinyt tekemään tutkimuksestani mahdollisimman helppolukuisen ja mielenkiintoisen tuomalla myös oman ääneni osaksi tutkimustani.

Viimeinen Ylijoen (mt.) arviointikriteereistä kohdistuu tutkimuksen seurauksiin. Tällöin puhutaan tutkimuksen *moraalisesta* ulottuvuudesta. Tutkimuksen voi ajatella itsessään tuottavan tietynlaista todellisuutta ja käsityksiä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Näin ollen tutkimuksella voi ajatella olevan myös seurauksia. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseni kohdistuu melko sensitiiviseen ja herkkään ilmiöön, yksilöiden ja yhteisön identiteettiin. Olen pyrkinyt poistamaan haastateltavien kertomuksista kaikki henkilöiden tunnistamisen mahdollistavat elementit. Myös Kylyteritutkimuksen osalta olen käsitellyt aineistoa anonymista ja koostanut siitä mallitarinan, joka ei perustu kenenkään yksittäisen vastaajan vastauksiin. Kylyteritutkimuksen yhteydessä myös kerrottiin vastaajille, että vastauksia saatetaan käyttää osana pro gradu –tutkimusta.

Sosiaalisen konstruktionismiin pohjaavassa narratiivisessa tutkimuksessa todellisuutta kyseenalaistetaan eikä yhden totuuden tavoitteluun edes pyritä. Narratiivisen tutkimuksen lähtökohtana on, että mikään aineisto ei kuvaa objektiivista todellisuutta vaan on aina tuotettu tietyssä sosiaalisessa ja kulttuurisessa todellisuudessa. Tämän takia narratiivisessa tutkimuksessa ei olekaan pyrkimyksenä päästä käsiksi johonkin aitoon ja alkuperäiseen tietoon. Mielestäni tämä on kuitenkin pikemminkin valitsemani lähestymistavan rikkaus kuin sen heikkous, sillä se avaa uudenlaisen tavan tarkastella ilmiöitä. Ei siis ole olemassa yhtä oikeaa tapaa tulkita tutkittavaa aineistoa, vaan analyysin luotettavuutta tarkastellaan perusteltavuuden näkökulmasta. Tärkeä onnistuneen tutkimuksen kriteeri on se, miten hyvin tutkija pystyy perustelemaan tekemänsä valinnat ja miten tutkimuksesta muodostuu johdonmukainen kokonaisuus.

4 Kertomukset identiteetin rakentajina

Tässä osiossa käsittelen työni tutkimusaineistoa ja päästän haastateltavat ääneen. Esittelen kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan ja haastateltavien kertomusten kautta välittyvät naispuolisten opiskelijoiden omat sisäiset tarinat. Tarkastelu kohdistuu siis ensin opiskelijoiden sosiaalisen identiteettiprojektin perustana olevaan heimon mallitarinaan. Tämän jälkeen siirryn askeleen eteenpäin tarkastelemaan sitä, miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat ikään kuin muuntavat tätä kauppatieteilijän mallitarinaa omaksi sisäiseksi tarinakseen oman persoonallisen identiteettiprojektinsa kautta. Pyrin kuvaamaan niitä teemoja ja merkityksiä, joiden kautta haastateltavat kertomuksissaan rakentavat identiteettiään ja identifioituvat kauppatieteiden opiskelijaksi.

Kylteritutkimuksen vastausten pohjalta olen konstruoinut kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan. Mallitarinan olen rakentanut hyvin aineistolähtöisesti ja teemat ovat muodostuneet vastauksissa esiin tulleiden suorien lainausten kautta kuten metodologiaa esittelevässä osiossa toin ilmi. Olen jossain määrin korostanut ja tuonut kärjistetyt esiin mallitarinan ilmentämän heimon ideaalijäsenen piirteitä, jotta mallitarinan välittämät heimon moraalijärjestyksen hyveet ja paheet tulisivat selkeästi esiin.

Lisäksi esittelen kolme mallitarinan variaatiota, naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden sisäistä tarinaa. Olen säilyttänyt jokaisen haastattelun itsenäisenä, tosin haastateltavien nimet olen heidän yksityisyyden suojakseen vaihtanut. Näiden kolmen sisäisen tarinan kautta pyrin tuomaan esiin erilaisia identiteetin rakentumisen kannalta merkityksellisiä teemoja ja tapahtumia, kuvaamaan sitä miten opiskelijat muuntavat mallitarinaa omaan käyttönsä ja kiinnittyvät osaksi kauppatieteiden opiskelijoiden heimoa.

4.1 Kauppatieteiden opiskelijan mallitarina: tehokas suoriutuja

Kauppatieteiden opiskelija, kylteri, suorittaa tutkintoaan tähtäimenään mielekkäät työtehtävät ja arvostettu asema työelämässä. Kauppatieteiden opiskelijalla on yleensä taustallaan lukio-opinnot ja hän on jo varhain oppinut, että koulutus on avain parempiin tehtäviin ja

korkeampaan palkkaan työelämässä. Kauppatieteiden opiskelija on tehokas suorittaja. Hän yhdistää niin opiskelun kuin työnteonkin ja pyrkii jatkuvasti tekemään tulevaisuuden kannalta järkeviä valintoja. Opiskelun ja työnteon yhdistäminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kauppatieteiden opiskelija hoitaisi jompaakumpaa toisen ohella, vaan hän haluaa aina suorittaa sekä työn että opiskelun mahdollisimman hyvin. Kauppatieteiden opiskelija uskoo, että koulutus on avain parempaan tulevaisuuteen ja merkitykselliseen työhön, mutta on silti hieman epäileväinen oman tutkintonsa työelämärelevanssista. Vaikka kauppatieteiden opiskelija uskookin itseensä ja tulevaisuuteensa, pieni huoli tulevaisuudesta varjostaa kauppatieteilijän elämää. Opintojaan kauppatieteilijä ei aina koe kovin mielekkäiksi, mutta tämä saattaa johtua myös epätietoisuudesta sen suhteen mitä hän haluaa valmistuttuaan oikeasti tehdä.

Jatkuvaa itsensä kehittämistä

Kauppatieteiden opiskelija haluaa jatkuvasti kehittää itseään, jotta olisi valmiina työelämän vaativiin koitoksiin. Opiskelu ja tutkinto takaavat hänelle pääsyn arvostettuun työhön ja hyvään ansiotasoon. Tämän takia kauppatieteiden opiskelija pitää tärkeänä tavoitella hyviä arvosanoja ja laaja-alaista oppimista. Yhden alan syvällistä osaamista hän ei pidä tulevaisuuden kannalta järkevänä. Sitä vastoin verkostoitumista ja työelämän kannalta tärkeiden käytännön taitojen oppimista hän pitää tulevaisuuden kannalta viisaina valintoina. Työuraltaan kauppatieteiden opiskelija odottaa monia asioita. Tulevassa työssä on tärkeää merkityksellisyys, itsensä kehittämisen mahdollisuudet ja onnistumisen kokemukset. Miehillä palkka on tosin onnistumisen kokemuksia tärkeämpää. Kauppatieteiden opiskelija odottaa työltään haasteita ja mahdollisuuksia. Mahdollisuuksina hän pitää niin itsensä kehittämistä, etenemistä vaativampiin tehtäviin kuin taloudellisen hyvinvoinnin paranemista. Hän haluaakin koulutuksen takaavan uralla etenemisen ja keskimääräistä paremman taloudellisen tilanteen. Kauppatieteiden opiskelijalle on tärkeää löytää opintojaan vastaava työ, jonka sisältöön hän voi mahdollisimman paljon itse vaikuttaa.

Välivaihe matkalla työelämään

Kauppätieteitä opiskelemaan hän on päätenyt, koska se on ennen kaikkea investointi omaan tulevaisuuteen. Kauppätieteiden opiskelija ei koe olevansa kutsumusammattissaan vaan hakemassa pätevyyttä tulevaisuuttaan varten. Kauppätieteiden kohtuullisen laaja-alaisella tutkinnolla voi työllistyä monenlaisiin tehtäviin ja taata näin itselleen hyvän palkan ja aseman työelämässä. Kauppätieteiden opiskelija käy merkittävässä määrin töissä jo opintojensa aikana, sillä pitää työssäkäyntiä tulevan uransa kannalta järkevänä investointina. Sopiviin työtehtäviin pääsy ei hänen mielestään onnistu mikäli oman alan työkokemusta ei ole. Opinnot sisältävät hänestä liian vähän käytännön taitojen oppimista ja yhteydet työelämään saisivat olla kiinteämmin osa opintoja.

Ei turhaa teoriaa

Kauppätieteiden opiskelija ei näe kovinkaan mielekkäänä opintojen liikaa teoreettisuutta ja tieteellistä tutkimusta. Tärkeämpää on käytännön työelämätaitojen oppiminen. Hän kuitenkin ymmärtää, että on tärkeää korostaa yliopistokoulutuksen tuomaa statusarvoa, vaikka opinnoilta lopulta halutaankin melko käytännöllisiä valmiuksia. Kauppätieteiden opiskelija odottaa tutkinnon takaavan hänelle aseman, jossa joustavuus on mahdollista. Kauppätieteiden opiskelija vaatii opinnoiltaan ja opettajiltaan paljon, korkea vaatimustaso takaa, että riittävät valmiudet työelämän kovaan kilpailuun saavutetaan varmasti. Tämä näkyy kauppätieteiden opiskelijan elämässä kilpailuhenkisyysenä ja haluna hoitaa kaikki asiat mahdollisimman hyvin. Kauppätieteiden opiskelija myös odottaa opettajien olevan hänestä kiinnostuneita ja panostavan opetukseen. Valitettavan usein hän on kuitenkin joutunut toteamaan opettajien kiinnostuksen ja panostamisen opiskelijoihin vähäiseksi. Kauppätieteiden opiskelija ei toisaalta halua suorittaa mitään kursseja turhaan eikä tuhjata aikaansa opintoihin, jotka eivät häntä tule uralla hyödyttämään.

Määrätietoinen ja menestymisenhaluinen

Muiden alojen opiskelijoista kauppätieteiden opiskelija eroaa mielestään juuri määrätietoisen, menestymisenhaluisen ja paljon työtä tekevän asenteensa takia. Kauppätieteiden opiskelija

kokee itsensä asioihin käytännöllisesti suhtautuvaksi ja monipuoliseksi osaajaksi. Myös kansainvälisyys korostuu kauppatieteilijän osaamisessa. Lisäksi hän on tarkka ulkoisesta habituksestaan, hänelle on tärkeää pitää itsestään huolta. Kauppatieteiden opiskelija myös ymmärtää olevansa kaiken aikaa vaikuttamassa omaan tulevaisuuteensa ja suhtautuukin verkostoitumiseen tilaisuutena markkinoida itseään. Hän tiedostaa muiden monesti pitävän häntä hieman ylimielisenä ja ylpeänä, mutta toivoisi itsestään pikemminkin kuvaa innokkaana, kehittyvänä, aktiivisena, reippaana, välittävänä ja mukavana. Kauppatieteiden opiskelija tunnistaa myös vastuunsa yhteiskunnasta ja ympäröivästä maailmasta. Hän suhtautuu asioihin avoimesti.

Osana akateemista heimoa

Kauppatieteiden opiskelija on sosiaalinen verkostoituja, joka jo opintojensa alusta lähtien luo uusia tuttavuuksia ja tutustuu muihin ihmisiin. Hän on aktiivinen ja reipas osallistuja, joka osaa myös pitää hauskaa. Kauppatieteiden opiskelijalla on selkeät tavoitteet, joiden eteen hän tekee määrätietoisesti ja kunnianhimoisesti töitä. Kauppatieteiden opiskelijan käsitykseen itsestään ja oman identiteetin muodostumiseen vaikuttaa eniten yliopisto, jossa hän opiskelee. Kauppatieteilijälle on tärkeää mieltää itsensä juuri yliopisto-opiskelijaksi, vaikkei akateemisuus hänelle muuten kovin tärkeää olekaan. Omalla paikallisella ainejärjestöllä on kylteri-identiteetin muodostumisessa merkittävä rooli. Lisäksi kuuluminen juuri kauppatieteiden opiskelijoiden ryhmään yleisesti on hänelle merkityksellistä. Kauppatieteiden opiskelijalle on yhtä aikaa tärkeää olla oma itsensä ja osa monipuolista ja heterogeenistä yhteisöä. Liian kapeaa yhteisöä, joka muokkaa kaikista samanlaisia ja ”massaista” joukon hän karttaa. Samalla hänelle on kuitenkin erittäin tärkeää kuulua ryhmään muiden samankaltaisten kanssa. Omasta kauppatieteiden opiskelijan statuksesta kauppatieteiden opiskelija on hyvin ylpeä.

Kohti vakaata asemaa ja uraa

Kauppatieteiden opiskelija haluaa tulevaisuudessa tehdä töitä hyvässä porukassa, mukavien työkavereiden kanssa ja odottaa myös esimieheltään panostusta työntekijöiden hyvinvointiin. Hän arvostaa oikeudenmukaisuutta ja suoraa palautteen antamista. Huolimatta korkeista

tavoitteistaan ja haasteiden kaipuusta kauppatieteiden opiskelija tavoittelee vakaata asemaa ja pysyvää työpaikkaa. Oman osaamisen jatkuva kehittäminen on hänelle tärkeää, mutta parhaiten se tapahtuu työn ohessa tai lyhyillä kursseilla, pitkiä poissaoloja työstä hän ei tavoittele. Kauppatieteiden opiskelija ymmärtää, että menestyksen eteen on tehtävä töitä. Tämä saakin usein aikaan kuvan kiireisestä suorittajasta. Toisaalta kauppatieteiden opiskelija ei kaikesta ahkeruudestaan ja kovaan työntekoon tottuneesta asenteestaan huolimatta suinkaan halua uhrata itseään kokonaan työnteolle. Koulutuksensa kautta hän toivookin pääsevänsä asemaan, jossa joustavuus työn ja oman elämän välillä on mahdollista. Kauppatieteiden opiskelija kaipaa uraltaan tasapainoa työn ja vapaa-ajan välillä eikä ole valmis uhraamaan itseään kasvottomalle yritykselle. Kauppatieteiden opiskelijalle onkin entistä tärkeämpää tehdä merkityksellistä työtä omien arvojensa pohjalta

4.3 Kolme kertomusta – kolme todellisuutta

Seuraavaksi siirryn käsittelemään haastateltavien kertomuksia. Toisin kuin mallitarinan pohjana toiminut Kylteritutkimuksen vastausaineisto, haastattelujen aineisto on jo itsessään tarinamuotoista. Olen käyttänyt kertomusten analysointiin narratiivisen analyysin menetelmiä. Olen pyrkinyt muodostamaan kertomuksista kuvaa siitä mitä niissä kerrotaan, mitä haastateltavat sanovat sekä myös miten asioista kerrotaan. Pelkkää temaattista ja strukturaalista analyysiä laajemmin olen kuitenkin myös huomionut sen, että olen itsekin osa kertomuksia ja ne on kerrottu juuri minulle ilman muiden osapuolien läsnäoloa. Pyrin luomaan myös lukijalle ymmärrystä niistä moninaisista merkityksistä, arvoista, normeista ja yhteisön sosiaalisesta ja kulttuurisesta todellisuudesta, jossa naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat kertovat tarinoitaan ja omaa identiteettiään rakentavat.

Milla – ei tarpeeksi pätevä?

Millan kertomus ja opiskelun merkityksellisyys rakentuu pääasiassa hyvin pärjäämisen ja pätevyyden ympärille. Millan tarinassa näkyy mallitarinan uudelle opiskelijalle luoma käsitys tehokkaasta suoriutujasta, joka selviytyy opinnoistaan helposti ja päättyy nopeasti työelämään. Millan identiteetin kannalta olennaisin ”taistelu” onkin liittynyt juuri omaan kokemukseen, että pettää yhteisön olemalla vähemmän lahjakas ja opiskelemalla jotenkin väärin.

Millan opiskelu-ura on alkanut jo useampi vuosi sitten silloisessa Helsingin kauppakorkeakoulussa. Milla tuo jo itseään esitellessään ilmi, ettei hän ole vielä valmistunut ja hän opiskelee nykyään myös Helsingin yliopistossa. Toisaalta hän kokee tarpeelliseksi ikään kuin paikata valmistumattomuuttaan mainitsemalla olevansa jo vahvasti työelämässä. Töiden teko on ikään kuin yhteisössä hyväksyttävä syy sille, että valmistuminen on viivästynyt. Mallitarinan kautta yhteisössä on jaettuna käsitys nopeasta valmistumisesta ja ahkerasta työnteosta opintojen ohella. Työssä käynnin kautta Millakin kiinnittyy osaltaan tähän mallitarinaan. Pelkkä valmistumattomuus ilman syytä, katsottaisiin yhteisössä todennäköisesti jonkinlaiseksi epäonnistumiseksi ja tullakseen yhteisössä hyväksytyksi Millalla onkin tarve selittää tämä ”puute” hyväksyttävällä tavalla.

”Opiskelen kauppakorkeassa ja en oo vielä valmistunut. Opiskelen myös tuolla yliopistolla. En oo sieltäkään valmistunut. Tukevasti työelämässä kuitenkin oon jo.”

Millalle oli jo lukiossa selvää, että hän tulee hakemaan kauppakorkeakouluun. Suunnitelmat pitkälle tulevaisuuteen olivat hänen kohdallaan selvästi valmiina. Millan kertomuksessa toistuvat monet kauppatieteiden opiskelijan mallitarinasta tutut elementit. Kauppatieteellinen tutkinto olisi pääsylippu hyväpalkkaiseen työhön ja opiskelu sujuisi nopeasti ja tehokkaasti.

”Joo no aika ennen kauppista tietenkkin oli aika erilaista, et ehkä sanotaan niinku lukion kaks viimeistä vuotta on ollut semmoista tietynlaista, tai että oon silloin tajunnu, että haen kauppikseen ja mul on ollut semmoinen käsitys itsestä että se on varmaan ala joka mua kiinnostaa ja musta varmaan tulee todella hyvä joku jos ei nyt

tilintarkastaja niin vähintään joku markkinointi-ihminen hyvápalkkaiseen työhön ja keskiluokkainen unelma on ollut läsnä vahvasti ja mulla oli ehkä aika vahvojakin sellaisia mielikuvia siitä, että mitä se sitten on se opiskelu.”

Millalla oli hyvin selkeä kuva siitä, miten opiskelu olisi vain lyhyt ja nopeasti ohimenevä elämänvaihe, matkalla oikeaan työelämään. Aika pian kouluun pääsyn jälkeen Milla kuitenkin tajusi, etteivät aiemmat kuvitelmat opiskelusta vastanneetkaan todellisuutta. Aiemmin koulussa hyvin pärjännyt luokan priimus huomasikin, että opiskelun eteen tarvitsi tehdä oikeasti töitä. Samaan aikaan osui muutto pois kotoa ja yhtäkkiä elämässä olikin kaksi täysin uutta todellisuutta; koulu, jossa menestyäkseen joutui tekemään töitä ja koti, joka oli täysin omalla vastuulla. Aluksi melko yksinäiseltä tuntunut aikuiselämä johti erityiseen tarpeeseen kokea itsensä osaksi jotakin yhteisöä, löytää ikään kuin perheelle korvike. Milla päätyi onnekseen mukaan KY:n toimintaan, mutta koulun puitteissa yhteisöllisyys jäi melko olemattomaksi. Milla koki voimakkaasti, että hän suoritti ikään kuin jotenkin väärin osaansa kauppatieteiden opiskelijana ja osana tietynlaista yhteisöä.

”Sit jotenkin ehkä mulla oli semmoinen alussa että missäköhän vaiheessa noi kaikki huomaa että niinku, et enhän mä ollenkaan oikeesti oo välttämättä kauheen pätevä tähän kouluun”

”Itellä oli just semmoinen olo, että kaikki muut selviytyy kaikesta ihan tosta noin vaan ja itellä kauheen pinnistelyn takana että pystyyn selviin jostain tentistä tai muuta, tietyissä aineissa varsinkin.”

Mielenkiintoista on, miten yhteisöllisyys ja kuuluminen yhteisöön määrittäyty Millan puheessa juuri pätevyiden kautta. Pätevyys puolestaan linkittyy hyvin vahvasti juuri ”kovaan” matemaattiseen lahjakkuuteen.

”Tosi fiksumat porukka, esimerkiksi matemaattisesti ihan eri tavalla lahjakasta kuin mitä itse oli.”

Käsitys omasta pätemättömyydestä rakentuu myös vahvasti vaikenemisen kautta. Millasta tuntuu, että kukaan ei juurikaan keskustele opiskeluun liittyvistä vaikeuksista vaan yhteisössä on ikään kuin sanaton sopimus siitä, että asioiden kokeminen vaikeiksi on pätemättömyyttä. Toisaalta Milla myös kokee, että pätemättömyys johtuu juuri hänestä, eikä niinkään yhteisöstä tai sen arvostamista asioista. Millan sisäisessä tarinassa kokemus pätemättömyydestä saa aikaan tunteen siitä, ettei ole silloin muutoinkaan tervetullut yhteisöön.

”Kukaan ei kauheesti myöntänyt ainakaan niillä kursseilla missä mä olin että ne ois vaikeita ja jotenkin se semmonen jatkuvan hymyilyn ja minglailun kulttuuri sitten niinku ehkä loi vähän semmoisen fiiliksen, että mä oon ainoa, josta tuntuu tältä. Niinku ainoa joka on tullut väärään paikkaan. Vahingossa väriin bileisiin.”

”Mä ajattelin että ensisijaisesti se johtuu niinku musta, et kyl mun kuuluu olla täällä mutta mun täytyy vaan jotenkin niinku keksiä joku ratkaisu siihen miten mä niinku saan noi muut kiinni tässä suuressa kilpajuoksussa minkä mä koin sen olevan silloin.”

Millalle opiskelu ja siinä onnistuminen näyttäytyy suurena kilpailuna, jossa muut yhteisön jäsenet näyttäytyvät pikemminkin kilpailijoina kuin kannustajina. Lopulta ristiriita oman kuvitelman, sisäisen tarinan, ja yhteisön sanattoman mallitarinan välillä alkaa vaikuttaa Millan motivaatioon ja opiskeluintoon. Milla harkitsee jopa opiskelun keskeyttämistä, mutta edelleen yhteisön mallitarina vaikuttaa vahvasti toimintaan, sillä lopettaminen tai muualle opiskelemaan siirtyminen näyttäytyy vahvasti luovuttamisena, joka sotii yhteisön arvoja vastaan.

”Ja sit silloin ekaa kertaa rupesin niinku miettiin sitä että pitäiskö sit kuitenkin hakee jonnekin muualle. Myöntää vaan tappio niin. Mut sit sekin tuntui siltä että ei, et sehän ois kauhee niinku luovuttamisen akti ja se ei sovi tähän yhteisöön.”

Millan kokemus omasta sopeutumisestaan yhteisöön on hyvin ristiriitainen, sillä huolimatta halusta erottautua yhteisöstä hän samalla haluaa myös vahvasti olla osa yhteisöä. Mallitarinan

mukainen olettama kauppatieteiden opiskelijasta matkalla tietynlaiseen asemaan työelämässä aiheuttaa selvästi Millalle jännitteitä oman identiteettinsä suhteen.

”Jostain syystä samalla vaik mä halusin ehkä erottautua siitä niin mä halusin kauheesti kuulua siihen kauppiis suht kapeaan ihmismuottiin, malliin.”

”Semmosta se hieman on, kun on vaan yhen alan opiskelijoita suurimmalla osalla on kuitenkin se tietynlainen mindset siitä, että millaiseen työelämään tässä ollaan menossa ja millaista yhteiskunnallista roolia ite tullaan ottamaan.”

Lopulta Milla päättää hakea opiskelemaan myös yliopistolle, mikä muodostuu Millan tarinan käänteen tekeväksi osaksi. Jollain tavalla Millan kertomus välittää oman paikan löytämistä ja jatkuvan identiteettiristiriidan laukeamista. Tämän myötä Milla voi myös palata yhteisöön ilman tarvetta sopeutua siihen kaikilta osin.

”Niin, niin se oli todella helpottava kokemus, että mä ymmärsin silloin että tää maailma ei oo semmoinen kun mitä mä oon ajatellut ehkä viimeiset pari vuotta, että mahtuu paljon monenlaista muutakin ja mun ei tarvii välttämättä mahtua siihen kauppismuottiin jos ei se mulle niinku vaan sovi tai jos mä oon jotenkin niin fiksautunut siihen, et se on vaan sellast tietynlaista ja ei oo mahdollisuutta tehdä asioita toisin jos siellä koulussa opiskelee. (mieltii)”

Lopulta Milla palaa myös kauppa- ja korkeakouluun ja opiskelu tuntuukin ihan erilaiselta. Edelleen opiskeluun liittyy vahva välineellinen arvo ja Milla kokee olevansa vain suorittamassa tutkintoa, jolla on relevanssi tulevassa työelämässä. Millan identiteetille on kuitenkin selvästi äärimmäisen tärkeää pystyä erottamaan toisistaan se stereotyyppinen ideaali kauppatieteiden opiskelijasta ja oma käsitys itsestään tästä kuvasta erillisinä yksilönä. Millan identiteetti ei enää määrity kokonaan opiskelun kautta vaan hän kokee olevansa ihan hyvä yksilö, vaikkei yhteisön ihanneyksilön kriteereitä täytäkään.

”Niinku et mua ei pakoteta tähän mitenkään, et mä oon ite valinnut sen ja mä voin niin kuin identifioitua sillä tavalla kuin haluun vaikka mä nyt oisinkin jollain tapaa ehkä homogeenisessa ryhmässä suorittamassa sitä. Mut et mä en oo siellä välttämättä luomassa itseäni vaan ihan vaan pragmaattisesti hankkimassa jotain tota noin niin. Hankkimassa koulutusta.”

Millan tarinassa korostuu se, ettei hän missään vaiheessa ole kokenut itseään osana koko kauppakorkeakoulun yhteisöä. Omaan laitokseen Milla kuitenkin kokee jossain määrin identifioituvansa ja ”laitoksella on aika hyvä henki” ja ”porukat on kiinnostuneita siitä mitä me tehdään”. Milla myös kokee itselleen tärkeäksi vuorovaikutuksen opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden välillä. Toisaalta yhteistyötä muiden opiskelijoiden kanssa hän jopa välttelee.

”Mutta edelleen kyllä mä niin kun että jos sit taas mietin itteäni vähän ulkopuolisena ja et pitäsi mennä sinne vaik tutustumaan ihmisiin niin kyllä mua se ahdistais ihan suunnattomasti, että en koe olevani jotenkin samalla aaltopituudella juuri kenenkään kanssa, että ihan tämmöisissä kahvipöytäkeskusteluissakin mitä mielelläni salakuuntelen, tietenkä utelias kun olen niin huomaa sen et on vähän eri maailmas. Enkä väitä olevani yhtään parempi tai niin kun et täs ois mitään semmoista ajattelua. En toisaalta myöskään huonompi. Mutta vaan että on tosi eri lähtökohdat.”

Millan identifioituminen kauppatieteiden opiskelijoiden ryhmään tapahtuu selvästi tiettyjen valikoitujen ryhmien kautta. Kauppakorkeakoulussa sisäisesti hän kokee kuuluvansa samaan ryhmään tiettyjen ystäviensä kanssa. Toisaalta kauppakorkeakoulun ulkopuolella kiinnittyminen mallitarinaan tapahtuu opiskelijujen sisällön kautta.

”Mut joo, kyl mä ehkä jollain tapaa (olen osa kauppisyhteisöä). Ehkä semmoinen niin ehkä se tulee sitä kautta tosiaan et kun suurin osa tän hetkisistä kuitenkin läheisimmist ystävistä on sieltä, et mä koen niinku siihen sosiaalisesti sillai kuuluvani ja toisaalta se että mä ymmärrän tällaisia talouden lainalaisuuksia mitkä sitten muiden opintotaustojen ihmisiltä saattaa puuttua.”

Erillisyyden kokemus muodostuu selvästi Millan tarinassa myös sitä kautta, että naiskuva johon kauppakorkeakoulussa tulisi sopia suosii vahvoja ja pärjääviä naisia. Itse asiassa naiskuva perustuu hyvin maskuliinisiin arvoihin. Oletus näennäisestä sukupuolettomuudesta elää kuitenkin vahvassa, mikä kuvastuu hyvin Millan seuraavasta lausahduksesta:

”Se on hienoa, että ajatellaan et sukupuolella ei oo väliä, että kaikki voi olla härkiä tietys mielessä.”

Ajatus siitä, että kaikki ovat keskenään tasa-arvoisia vertautuu härkään eli urokseen, yhteisön ideaalijäsenen näyttäytyä siis miehen roolissa. Näin ollen käsitys hyvästä kauppatieteiden opiskelijasta saa siis hyvinkin sukupuolittuneen odotuksen. Naispuoliselle opiskelijalle tämä tarkoittaa monenlaisia rooliristiriitoja ja nämä näkyvät Millankin tarinassa.

”Se on vähän huonokin et sun täytyy olla. Se on imperatiivi et sun pitää olla tosi vahva ja pärjäävä. Sun täytyy haluta sinne niitä lasikattoja särkemään tai muuten sä et oo tajunnut miten epätasa-arvoinen tää maailma on. Se et esittää kovaa ei välttämättä tarkoita et sillä edistäis mitään yhteistä asiaa välttämättä.”

Millakin tunnistaa näennäisestä sukupuolettomuudesta huolimatta kauppakorkeakoulun naiskuvassa ristiriidan. Sen sijaan, että naiselle riittäisi kunhan käyttäytyä kuin mies, naisen tuleekin vielä lunastaa myös odotukset naisena. Täytyy todistaa myös oma naiseutensa olemalla myös kaunis. Milla kokeekin voimakkaasti, että ollakseen hyvä yhteisön jäsen naisen tulee käyttäytyä kuin mies, mutta ulkoisesti täyttää odotukset naisena. Selkeästi Millan tarinassa sukupuolelle asetetut odotukset ja oma identiteetti ovat jollain tavalla ristiriidassa ja tämä aiheuttaa ahdistusta, vaikkakin Milla yrittää keventää tuntemustaan toteamalla, etteivät kaikki ehkä kuitenkaan näin ajattele.

”Mut sit toisaalta tän niinku (pärjäämisen) vastapainoks on sit kans semmoinen aikamoinen ulkonäkökeskeisyys mikä on vähän ehkä ristiriidass sen kanssa että, et tavallaan että ketä se nyt sitten sillä pärjäämiselläkään loppujen lopuks miellyttää, että haluut sä itses takii olla hyvä ja tavallaan saavuttaa vai onks se sitä et sä haluut näyttää muille et sä voit olla kaunis ja pärjäävä.”

”Nää kaks tällaista naisiin kohdistuvaa odotusta antaa aika hedelmällisen maaperän erilaisille ahdistustiloille, mutta ei se nyt tietenkään kaikille niinkään ole.”

Sukupuolittuneisuus näkyikin selkeästi juuri yhteisön arvojen ja toiminnan käytänteiden kautta. Ei niinkään siinä, että joku suoranaisesti väittäisi olevansa pätevämpi sukupuolensa perusteella. Milla kokeekin niin naisten kuin miesten kannustavan toisiaan eteenpäin ja tarttumaan haasteisiin.

”Must tuntuu et tuol koulussa aika hyvin niinku puhalletaan yhteen hiileen ja tytöt tosiaan sparrailee siinä missä pojatkin.”

Millalle kauppalaisuus merkitsee tällä hetkellä kuitenkin ennen kaikkea käytännön työelämävalmiuksia ja opiskelulla kauppakorkeakoulussa on hyvin välineellinen arvo. Siitä huolimatta Milla on myös ylpeä taustastaan *”kyl mä oon siis siitä niin kun tietyl tapaa ylpeä että mul on tällainen tausta”*. Milla kokee, että opinnot ovat antaneet sellaisia käytännön taitoja, jotka hyödyttävät tulevaisuuden työnhaussa. Opiskelu kauppakorkeakoulussa näyttäytyy välietappina matkalla parempaan työpaikkaan *”humanistin papereilla ei sitä nyt hirveesti monenlaiseen työllistytä.”* Milla näkeekin opiskelun kauppakorkeakoulussa eräänlaisena *”laatustandardina”* ja takeena siitä, että kauppatieteellisen tutkinnon suorittanut on *”jollain tasolla luotettava, semmoinen suoraselkäinen”*. Opiskelu merkitsee siis monilta osin arvostuksen saamista ryhmän ulkopuolisilta tahoilta. Tärkeämpää kuin itsensä kokeminen yhteisön ideaalijäseneksi on selvästi ideaalijäsenen kuvan kautta itsellekin koituva arvostus. Yhteisön ulkopuolisten silmissä Milla näyttäytyy heimon jäsenenä siitä huolimatta, että oma kokemus tästä ideaalista eroaa.

”Todellakin ihan ulkoa ohjautuvaa, et ei oo mitään tekemistä todellisuuden kanssa tai sen mitä mä ite arvostan vaan, että mä tiedän tai just ehkä se et kauppalaisiin liitetään varmaan semmoisia naisiin, et ne on kilttejä ja ne on tunnollisia ja kunnollisia. Vaikka et usein ei ne oliskaan. Mut tietynlaiset mielikuvat on.”

Toisaalta Milla kokee selkeästi kuuluvansa kauppatieteiden opiskelijoiden yhteisöön ystäviensä kautta ja jakamalla samanlaisen ymmärryksen muiden yhteisön jäsenten kanssa talouden ymmärtämisen kautta. Laajemmin kauppakorkeaan yhteisönä hän sitä vastoin kokee ettei ole edes tervetullut yhteisöön. Millan tarina paljastaa myös miten kauppakorkeakoulussa yhteisönä selkeästi vallitsee jonkinlainen yhteinen käsitys ”oikeasta” tavasta opiskella. Oman paikan etsinnälle tai suunnan muuttamiselle ei tarinassa muodostu juurikaan tilaa.

”Must tuntuu et mä oon vähän niin kun pettäny sen koulun. Johtuu myös meidän opintotoimiston tota noin niin viestinnästä, syyllistävästä sellaisesta.”

”Niin kun mä olen aiheuttanut niin paljon vaivaa opiskelemalla väärin.”

Millan kokemus kauppakorkeakoulussa opiskelusta näyttäytyy siis kaiken kaikkiaan monin tavoin ristiriitaiselta ja jännitteitä täynnä olevalta. Toisaalta yhteisöön on tärkeää kuulua, vaikka yhteisö edustaakin monia arvoja, joita ei itse allekirjoita. Myös yhteisön naisihanne aiheuttaa ristiriitoja, mutta samalla siinä nähdään tavoiteltaviakin piirteitä. Ristiriidan aiheuttajaa ei kenties edes itse tunnista vaan saattaa jopa kuvitella vain itse olevansa jollain tavalla sopimaton annettuihin raameihin. Ajattelematta sen enempää, että annetut raamit saattavatkin olla näennäisen tasa-arvoisuuden taustalla hyvinkin sukupuolittuneita ja jopa mahdottomia täyttää. Toisaalta Millan tarinassa näkyy selvästi miten yksilö identiteettiään luodessaan yrittää kaikin tavoin sopeuttaa sitä yhteisön mallitarinaan ja tätä kautta rakentaa harmoniaa itsensä ja ryhmän välille. Kenties myös kauppakorkeakoulun identiteetti hakee uutta paikkaansa Aalto-yliopiston myötä ja myös tämä vaikuttaa kiinnittymiseen osaksi yhteistä *kauppislaista* identiteettiä.

”Se on jotenkin ehkä vähän laimentunut se kauppisidentiteetti, et kyl se kuitenkin et kun nyt puhutaan Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulusta niin se ei vaan oo tai se vie ehkä aikaa et sille kasvaa semmoinen oma kaikupohja mikä sitten niin kun jotenkin identiteetin pohjana vois toimia.”

Noora – liian pehmeät arvot?

Nooran tarina rakentuu pitkälti itse opiskelun varaan. Nooralle opiskelu on itsensä kehittämistä ja kriittisen ajattelun opettelua. Noora kokee haasteet mahdollisuuksina oppia ja eniten Noora onkin opiskelussaan nauttinut juuri tiedon kasvattamisesta. Mallitarinasta hieman poiketen Nooran tarinassa opiskelu ei näyttäydy vain välivaiheena matkalla työelämään vaan olennaista on itse opiskelu ja oppiminen. Noora ei suhtaudu opiskeluun suorituksena, jota pitäisi verrata suhteessa muihin opiskelijoihin vaan opiskelussa olennaista on oma oppiminen. Kenties tämän takia Noora on myös pystynyt rohkeammin toteuttamaan omien arvojensa mukaisia valintoja ja lukemaan aidosti itseään kiinnostavia asioita.

Nooran opiskelutarina kauppakorkeakoulussa on alkanut pari vuotta sitten. Lukion jälkeen ja ennen kauppakorkeaan pyrkimistä Noora on ehtinyt opiskella itselleen ammatin ja valmistuttuaan olla jonkin aikaa myös työelämässä. Kauppakorkeakoulu ei Nooran tarinan mukaan ole ollut mikään itsestään selvä valinta. Kauppakorkeakouluun päätyemisessä aiemmalla opiskelupaikalla ja työssä ololla on kuitenkin oma merkityksensä, selkeästi kauppakorkeakoulu on valintana ollut järkevä ja monia ovia avaava.

”Ei se ehkä menny ees ihan sillä tavalla et mä sit siinä vaiheessa tiesin et mä haluaisin kauppiikseen vaan mä olin kyllä siis aikaisemminkin silloin kun mä olin lukiossa niin mä olin tosi varma siitä et mä haluan mennä yliopistoon kuitenkin.”

Nooralla vuodet aiemman opiskelun parissa näyttäytyvät jonkinasteisena kapinavaiheena. Lukion päätteeksi yliopisto näyttäytyi Nooralle liian teoreettisena vaihtoehtona ja ammattikoulun valinta perustui sen käytännöllisyyteen. Taustalla kuitenkin selvästi vaikuttavat, jos eivät omat niin ainakin muiden, odotukset opiskelua kohtaan. Noora kiinnittyi heimon mallitarinaan siltä osin, että kauppakorkeakouluun on ikään kuin ajauduttu vahingossa. Kauppakorkeakouluun hakeminen on silti selvästi ollut jollain tavalla taustalla Noorankin ajatuksissa, vaikka hän monta kertaa painottaakin ettei se ollut mikään kovin tietoinen tai harkittu valinta.

”Sit mä olinki siel (lukiossa) et en mä nyt kyl mihinkään yliopistoon mene, et mä haluan opiskella jotakin toki käytännöllistä, et ehkä se kauppi oli kuitenkin siellä jotenkin niin kun. Jotenkin niin kun taka-alalla joka tapauksessa. Siis en mä tiedä. Se voi olla, johtua siitä et osittain se tulee siis siitä et mun siis äiti on valmistunu ekonomiks myös et ehkä sielt se on tullu jotenkin jossain vaiheessa (ajatus opiskelupaikasta). Mutta siis et ei se niin kun lukiossa. Mä en todellakaan siis ajatellu et mä hakisin kauppiukseen...”

Oltuaan töissä jonkin aikaa Nooralle valkeni, etteivät työmahdollisuudet pelkällä ammattitutkinnolla ole kovin hyvät. Työstään hän piti, mutta perustelee silti uuden alan opiskelemista sillä, että tajusi ettei halua tehdä ammattitutkinnon määrittämää työtä ikuisesti. Tätä kautta hän päätti hakeutua opiskelemaan kauppakorkeakouluun. Nooran halu opiskella kauppatieteitä rakentuu kuitenkin vahvasti järkevyyden kautta. Noora ei ensin todennut haluaan tehdä työkseen jotain muuta, vaan havaitsi ensin huonot työllisyysmahdollisuudet ja tämän kautta alkoi selvästi miettiä haluaan opiskella jotain muuta. Noora korostaa itse haluaan opiskella kauppatieteitä, mutta esittää silti asian siinä järjestyksessä, että hän ensin huomasi huonot työllistymismahdollisuudet ja vasta sitten halusi opiskella kauppatieteitä.

”Sitten mä olin ollut vähän aikaa töissä siellä – niin sitten tajus tosi hyvin sen, että siellä on tosi huonot työllistymismahdollisuudet ja plus sitten alko miettiä sitä omaa niinku et mitä haluaa tehdä.”

Alan valinta ei ollut täysin yksiselitteistä. Noora harkitsi sosiaalialan ja kaupallisen alan välillä, mutta perusteli sosiaalialan itselleen liian rankaksi. Noora päätyi valinnassaan kaupalliseen alaan, muttei päässyt ensimmäisellä hakukerralla sisään. Opiskeltuaan vuoden avoimessa yliopistossa hän kuitenkin vakuuttui, että haluaa opiskella kauppatieteitä edelleen. Pääsykokeetkin sujuivat paremmin ja Noora pääsi seuraavana syksynä vihdoon opiskelemaan. Alun perin Nooralla oli ajatuksena lukea kauppakorkeakoulussa markkinointia, mutta pian johtaminen alkaa kiinnostaa vieläkin enemmän. Selkeä ristiriidan paikka tuli kuitenkin pääainetta valittaessa, kun Nooran kaverit suosittelivat valitsemaan pääaineeksi rahoituksen.

Rahoitus asetetaan heimon hierarkiassa selkeästi muita aineita korkeammalle ja Noorakin empi selvästi valinnassaan oman mielenkiinnon ja yhteisön ”ihanteen” välillä. Kauppätieteiden opiskelijan mallitarinassa toistuva ajatus tutkinnosta väylänä mahdollisimman hyvään asemaan ja ansiotasoon rakentuu Noorankin kertomuksessa. Naurahdus paljastaa, että Noorakin jossain määrin tiedostaa ettei rahoituksen ”arvostukselle” ole yhteisössä varsinaisesti mitään todellisia perusteita ja vaihtoehdon harkintakin selvästi hieman huvittaa Nooraa.

”Ja sit siinä vaiheessa mä mietin kyllä myös että pitäiskö hakea rahoitukseen, koska se on niin semmoinen jotenkin kaikista arvostetuin ala mitä kauppiksessa kuitenkin kaikki puhuu (naurahtaa) ja mihinkä kaikki muutkin haluaa ja mistä on parhaimmat lähtöpalkat ja mietin sitä kovasti.”

Noora myös suhtautuu jossain määrin epäilevästi siihen, onko hän liian ”pehmeä” kauppakorkeakouluun. Toisaalta Nooralla on selvästi ollut vahva usko siihen etteivät yhteisön mallit ohjaa liiaksi hänen valintojaan, mutta pieni epäily mahdollisuudesta kuitenkin ”harhautua” omien arvojen mukaisesta toiminnasta käy ilmi Nooran kertomuksesta. Rahoituksen opiskelu olisi yhteisön mallitarinan ihanteiden mukaista ja Noorakin kokee tarpeelliseksi selittää sitä miksei edennyt tämän ihanteen mukaan. Kuten alla olevasta keskustelunpötkästä käy ilmi, Noora korostaa sitä, että rahoituksen ulkopuolelle jäämisessä ei ollut kyse siitä etteikö hän olisi ollut pätevä rahoitukseen vaan kyse oli omasta valinnasta.

”Tavallaan sit kun monet kaverit jotka oli jo sit opiskellu pidempään niin sanoi että ehottomasti kannattaa hakea rahikseen, et siellä on sitten kaikki ovet avoinna ja sit mä just mietin sitä, et koska mul ois kuitenkin keskiarvo riittäny siihen mut sit mä päädyin siihen, että ei mun nyt kannata, koska ei se mua niin paljon kuitenkaan kiinnosta (nauraa). Ehkä meen sit kuitenkin mieluummin sen mukaan mikä kiinnostaa. Mut et vähän se ehkä semmoinen ympäristön paine kyl siinä vaiheessa oli.”

”Ja sitten toinen asia mitä itse asiassa mietin siinä vaiheessa oli se että, että jos mä oisin mennä siis niinku sinne rahoitukseen... Mä oon kuitenkin nyt sen verran vanha ja mä tunnen itteni niin hyvin, et ei mua, et ei se ympäristö vaikuta muhun niin paljon. Mut sitten niinku huomaa sen ensimmäisen vuoden aikana kuitenkin, et kun esimerkiksi rahoituksen peruskurssilla ja kansiksen peruskurssilla niin painotetaan sitä, et yrityksellä on vaan niinku yks tehtävä ja se on tuottaa rahaa osakkeenomistajille ja sitten kun oli ite kuitenkin ajatellu et niin ku ne tarkoitukset vois olla moninaisemmat sitä ennen. Jos mä oisin mennä opiskelemaan niinku rahoitusta pääaineena niin sitten, et mä oisin ehkä saattanu kadottaa sitten osan semmoisesta arvomaailmasta, et se ois saattanu muuttua niinku.”

Rahoituksen opiskelussa kulminoituu kauppatieteiden opiskelijalle tyypillinen piirre pitää mahdollisimman monet ovat avoinna. Toisaalta Nooran lausahdus *”ehottomasti kannattaa hakea rahikseen, et siellä on sitten kaikki ovet avoinna”* luo asetelman, että muut pääaineet eivät tarjoaisi yhtä hyviä lähtökohtia työelämään. Nooran tarinassa myös yhteisön mallitarina siitä mitä yhteisössä pidetään hyveenä näkyy selvästi. Mallitarinasta poikkeaminen täytyy perustella hyvin ja Noorankin kohdalla tarina rakentuu pitkälti omien valintojen hyväksyttämisen kautta. Toisaalta Noora luo kertomuksessaan vahvasti kuvaa miten on lopulta tehnyt valintojaan silti hyvin omien arvojensa mukaan.

Nooralla on ollut vahva usko siihen, etteivät muiden odotukset ohjaa hänen toimintaansa, mutta hän kuitenkin myöntää, että lopulta yhteisön arvoilla ja odotuksilla onkin melkoinen vaikutus myös omaan käytökseen.

”Mut sit huomaa et rupes itekin menemään tosi semmoiseen samanlaiseen muottiin.”

Vaikka Noora myöntääkin, ettei rahoitus edes kiinnostanut häntä pääaineena, tarina rakentuu pitkälti sen ympärille miten Noora perustelee sitä miksi ei valinnut rahoitusta pääaineekseen. Rahoituksen opiskelun arvomaailma sotii selvästi Nooran omaa arvomaailmaa vastaan.

Nooran tarinassa omat arvot kuitenkin lopulta painavat ryhmän arvoja enemmän, vaikkakin ryhmän ihannetta vastaan toimiminen vaatiikin toiminnan perusteellista perustelemista.

”Se oli niin kun yks, yks tota syy, et sit mä ajattelin et se johtamisen opiskelu kuitenkin mahdollistaa paremmin niinku kriittistä ajattelua ylipäätään.”

Nooran maailmassa vallitsee selkeästi jako ”kovien” ja ”pehmeiden” aineiden välillä. Hän ikään kuin hieman tasoittaa omaa pääainevalintaansa korostamalla, että tykkää kyllä myös niiden ”kovempien” aineiden opiskelemisesta. Nooralla on myös selkeä olettama, että kaikki yhteisöön kuuluvat tietävät kyllä mitä luetaan näihin ”koviin” aineisiin, sillä hän ei kertaakaan viittaa aineisiin suoraan nimeltä vaan käyttämällä vain termejä ”kovat aineet” ja ”pehmeät aineet”, sillä hän selkeästi olettaa minun myös yhteisöön kuuluvana jakavan saman käsityksen näistä ”kovista” ja ”pehmeistä” aineista.

Nooran tarinassa yhteisön mallitarina toistuu siinä, että myös Nooralle opiskelu merkitsee voimakkaasti itsensä kehittämistä. Opiskelussa pystyy *”käyttämään jotenkin sitä niinku aivokapasiteettia”* ja *”semmoinen tiedon kasvattaminen on ollu kyllä niinku tosi siistiä”*. Opiskelun merkitys kulminoituu pitkälti vuorovaikutukseen, niin opiskelijoiden kuin professorienkin kanssa.

”Vuorovaikutus siinä opiskelussa on ollut parasta, se on ollut kuitenkin se missä on saanut eniten irti ja missä on myös oppinu eniten.”

Nooran tarinassa korostuu monessa kohtaa myös yhteisöllisyys. Tosin Nooralle yhteisö merkitsee kaiken aikaa joko omaa laitosta ja oman pääaineen opiskelijoita tai KY:n kautta tulleita ystäviä. Opiskelun merkitys rakentuu keskustelun ja vuorovaikutustilanteiden kautta *”tosi paljon siinä opiskelussa kuitenkin merkitsee yhteisöllisyys. Ehkä just se et pääsee keskustelemaan niistä asioista muitten kanssa.”* Merkityksellisyyttä opiskeluun tuo myös opittujen asioiden soveltaminen käytäntöön. Noora kiinnittyy heimon mallitarinaan selkeästi juuri käytännöllisyyden kautta. Siitä huolimatta, että Nooran tarinassa korostuu opiskelu

oppimisen vuoksi eikä pelkkänä pakollisena suorituksena, oppimiseen liittyy vahvasti myös käytännöllisyys ja työelämään valmentautuminen.

”Siis kun nyt on tää Aalto-yliopisto. Sielt on aika helppo löytää kaikenlaisia epäkohtia ja mitä tästä muutoksesta on seurannu. Ja sit peilaa niitä niin kun niihin teorioihin vaikka mitä on opiskellu niin se on kyllä tosi antoisaa.”

Toisaalta, vaikka yhteisöllisyys on Noorasta opiskelun parhaita puolia kokee hän yhteisöllisyyden pikemminkin laitostasoiseksi ilmiöksi, oma identiteetti ja käsitys itsestä rakentuu suhteessa laitokseen ei koko yliopistoon tai edes kauppakorkeakouluun. Koko kauppakorkeakoulun yhteisönä korvaa pikemminkin KY.

”No aika hajanainenhan se (kauppakorkeakoulu) on. Niin kyl ne sit on niinku niitä omien pääaineiden opiskelijoita. Mut sitten ei oikeen silleen niin kun laitosrajojen ulkopuolella, et ne muut kontaktit mitkä on syntyne ne on ollu sit kuitenkin KY:llä.”

”Niin kauppiksella nyt ei ihan hirveesti kyllä synny niitä kontakteja silleen, et siinä opiskelussa varsinaisesti. Henkilökunta jää siinä vähän ulkopuolisiks tai, että ei ne hirveesti sit kuitenkaan näy ehkä opiskelijoille. Niin kun ihan lukuun ottamatta ehkä sitten niinku tiettyjä henkilöitä jotka sitten on ite jotenkin tai siis tiettyjä opettajia jotka on jotenkin ite hyvin aktiivisia niinku lähtökohtaisesti tai ehkä jotenkin kohtaa opiskelijat vähän eri tavalla mutta. Mut niin et kyl se yhteisö ehkä enemmän kuitenkin koostuu sitten opiskelijoista.”

Noora kokee KY:n jopa jonkinlaisena pelastuksena itselleen. Oma identiteetti määrittyy pitkälti yhteisön kautta ja yhteisöllä Noora tarkoittaa juuri KY-yhteisöä. Tämä myös osaltaan mahdollistaa Nooralle sen, ettei yhteisöllisyyden puute koko kauppakorkeakoulun tasolla vaikuta omaan identiteettiin niin voimakkaasti. Hän kuitenkin selvästi kokee, että ilman KY:tä näin voisi hyvinkin olla.

”Niin mulla on aika paljon semmoisia tuttuja, jotka sanoo, et ne ei oo niinku halunnu lähtee siihen KY-toimintaan mukaan. Ja sit sen takia ne on myös jääny vähän ulkopuolelle siit niinku kauppisyhteisöstä.”

”Silloin kun mä aloitin opiskelut ja mä ajattelin et mä en lähde mukaan mihinkään toimintaan. Niin siis mä niinku identifioin aluks itteni siihen porukkaan, et tavallaan se on mulle vaan se koulu ja sitten mulla ois kaverit jossain muualla.”

Yhteisöllisyyden merkitys korostuu sitäkin kautta, että yhteisön mallitarinassa kauppatieteiden opiskelija näyttäytyy aktiivisena verkostoitujana. Mikäli yhteisöllisyydestä jää jollain tavalla ulos putoaa ikään kuin koko yhteisöstäkin.

”Kun siellä on niin paljon sitä niinku korostetaan kuitenkin semmoist just verkostoitumista ja yhteisöllisyyttä. Et jos se opiskelu on lähtökohtaisesti aika yhteisöllistä niin se voi olla aika vaikee sitten niinku opiskella kunnolla jos ei oo yhtään päässy mukaan siihen yhteisöön.”

Siitä huolimatta, että yhteisö rakentuu Nooran tarinassa vahvasti opiskelukavereiden varaan ja osittain hyvin vahvasti KY-kontekstissa, kokee hän yhteisön kuitenkin hyvin positiivisessa valossa ”enemmän kannustava kun niinku semmoinen kilpaileva”. Noora myös selkeästi kokee, että yhteisöön mahtuu erilaisia yksilöitä ”et se voi olla niin kun aika heterogeeninen myös”. Nooralle juuri erilaisten ihmisten kuuluminen yhteisöön on ollut yhteisöön kuulumiselle tärkeää. Nooran kohdalla identiteetin rakentumiseen vaikuttaa selkeästi myös ikä. Noora on ehtinyt opiskella ja työskennellä muualla jo ennen kaupparokkeakouluun tuloa ja on näin ollen aloittanut opintonsa hieman keskimääräistä vanhempana.

”Niin sitten on ihan kiva et siellä on sellaisiakin ihmisiä, jotka on niinku. Tai et siellä kaikki ei oo siis vaikka 19- vuotiaita. Niin sitten se ois saattanut tuntua silleen vähän ulkopuoliselta kuitenkin.”

”Tääl on kyllä ihan siis kaikenlaisia ihmisiä, että se yllätti mut tosi positiivisesti, että miten paljon mäkin oon saanut kavereita ja siis tutustunut tosi mielenkiintoisiin ihmisiin.”

Nooran kertomusta kuljettaa pitkälti yhteisöllisyyden ja ryhmään kuulumisen tunteet. Hän identifioituu erittäin voimakkaasti omista kavereistaan ja laitoksesta koostuvaan yhteisöön ja kokee sen positiivisesti *”jos mä mietin sitä yhteisöä niin kyl se tuntuu tosi lämpimältä”*. Kaikista opiskelijoista koostuvaan yhteisöön hän ei sen sijaan koe kuuluvansa.

”Niin no siis en mä kyllä oikeastaan koe, että mä varsinaisesti olisin samassa yhteisössä niin kun kaikkien kauppi opiskelijoiden kanssa, koska on niinku tosi eri kuviot.”

Opiskelu on kuitenkin ollut Nooralle positiivinen yllätys *”paljon niinku mielekkäämpää kun mitä mä olin ajatellut”*. Toisaalta hän tunnistaa kyllä vahvasti yhteisössä vallitsevat mallitarinat, jotka ohjaavat uusien tulokkaiden toimintaa.

”Ensimmäisenä vuonna kuuluu haluta rahikseen ja sinne pitää hakea ja että et se on niinku siisti juttu ja, ja...Varsinkin pojat käy kuntosalilla ja silleen et salilaukkuja ja.... Et kyllä niinku kyl mä edelleen siis niinku näen sellaisia tavallaan muotteja mihinkä jotenkin jossain määrin kuuluis kuuluu.”

Mallitarinasta tuttu ulkonäköön panostaminen näkyy myös Nooran tarinassa ja *”ihmiset on silleen ehkä keskimäärin laittautuneempia tai silleen pitää huolta ulkonäöstään kun ehkä jossain muualla”*. Yhteisössä vallitsee ikään kuin näkymätön säännöstö siitä miten on sopivaa pukeutua ja miltä yhteisöön kuuluvan kuuluu näyttää.

”Kun mä olin siellä ammattikoulussa, mä olin kuitenkin normi koulupäivät ilman meikkiä. Mut sit kun mä tulin kauppiukseen. Mä muistan et mä olin sen orientaatioviikon silleen et mulla ei ollut meikkiä. Sit mä aloin kuitenkin meikata niin kun joka päivä kouluun.”

Yhteisössä vallitseva kulttuuri myös määrittää vahvasti sukupuolta. Nooran tarinassa niin miehen kuin naisenkin rooli kauppakorkeakoulun opiskelijoiden keskuudessa noudattelee hyvin perinteisiä sukupuolirooleja. Sukupuoli myös rakentuu vahvasti puheen kautta. Naisille ja miehille on Nooran kertomuksessa selvästi määritelty omat roolit, joiden mukaan on hyväksyttävää toimia. Toisaalta molemmilta sukupuolilta odotetaan silti osittain myös samoja asioita. Kiire ja suorituskeskeisyys välittyy Nooran kertomuksesta, yhteisön ideaalijäsen täyttää siis sekä ulkoiset sukupuolelle asetetut normit että tietyt kulttuurissamme maskuliinisiksi mielletyt ihanteet rationaalisesta toiminnasta, kovasta työnteosta ja menestymisestä.

”Tytöt on niinku blondeja ja laittautuneita ja sit niil on jotkut hienot laukut. Kaupiksessa korostetaan niinku todella sitä et on niinku markkinointiblondit ja sit on rahishärät.”

”Naisen kuuluu jotenkin olla silleen pehmeempi, et sit naisten pitää lukee jotain johtamista, markkinointia tai viestintää et sit just siellä rahiksessa on aika vähän naisia.”

”Sitten tuntuu et tavallaan siihen malliin kuuluu se, et on kauhee kiire tai et on silleen et kuuluu kertoa että tekee tosi paljon etenkin niihin opintojen eteen. Niinku semmoinen työteliäs. Ehkä siitä tulee vähän semmoinen suorituskeskeisyys.”

Diskurssi luo myös kuvaa siitä, mikä on soveltuva valinta pääaineeksi millekin sukupuolelle. Mihin tehtävään kukin on sopiva. Kun tähän lisätään jo aiemmin esiin tullut huomio siitä, kuinka yhteisön mallitarinassaärkevin valinta on lukea rahoitusta, asettaa tämä yksilöt sukupuolen perusteella tiettyyn hyvin kapeaan lokeroon. Noora kuitenkin korostaa, että tämä hyvinkin kapea kuva kauppatieteiden opiskelijasta on opiskeluaikana laajentunut, mutta uudelle tulokkaalle yhteisö näyttäytyy hyvin kapeana.

”Mä oon kokenut sen yhteisön paljon heterogeenisempänä sitten kun mä oon ite ollut tuolla sisällä”.

Nooran tarina on siltä osin hieman mallitarinasta poikkeava, että oletus etteivät kauppätieteiden opiskelijat joudu tekemään töitä menestyäkseen ei Nooran tarinassa pidäkään paikkansa. Mallitarina siis viestii hieman valheellisesti käsitystä kauppätieteiden opiskelijasta, jonka ei tarvitse menestyäkseen tehdä kovinkaan paljon töitä. Todellisuuden ollessa kuitenkin monesti jotain muuta, muodostaa tämä yksittäiselle opiskelijalle ristiriidan oman pärjäämisen ja yhteisön ihanteen välillä.

”Siis mun käsitys oli se, et kauppiksessa ei tartte tehdä ihan hirveesti töitä kuitenkaan sen eteen että saa hyviä arvosanoja. Mut et siis ihmiset tekee ihan huomattavasti enemmän niinku opintojensa eteen ja oon mä itekin tehnyt tosi paljon mun opintojen eteen. Et kyllä se tavallaan kuuluu myös silleen saada hyviä arvosanoja.”

”Ensimmäisen vuoden opiskelijoille just se kilpailu siitä, että mihin pääaineeseen menee niin varmaan sekin nyt osittain lisää silloin heti alussa (kilpailua).”

Noora myös tunnistaa selvästi kauppakorkeakoulun opiskelijoiden ajatusmaailmassa elävät käsitykset hyveellisesti opiskelijasta, joka suorittaa tutkintoaan tähtäimenään työelämä ja kunnollinen ura. Nooran kertomus paljastaa myös miten oletus pärjäämisestä luo uudelle opiskelijalle käsitystä siitä, että epäonnistuminen tai vaikeudet eivät ole yhteisössä sallittuja. Heimion jäsenten oletetaan pärjäävän ja selviytyvän elämässään kuten ”kunnon kansalaisen” kuuluu.

”Se et kauppiksella niinku otetaan kauheen tosissaan se semmoinen tavallaan niinku ajatus myös siitä että kuuluu olla semmoinen niinku kunnon kansalainen. En mä tiä tuleeks se sit jotenkin siitä taloudesta vai mistä se tulee. Mut että tavallaan niinku myös se et kuuluu tehdä silleen. Tavallaan et on niinku se semmoinen myös semmoinen yhteiskunnallinen velvollisuus jotenkin pärjätä hyvin. Näin tuntuu et siellä on ehkä joku takana myös joku semmoinen ajatus.”

”Musta tuntuu et tosi monet on sitä mieltä, että niinku kaikki ääripäät on niinku huonoja. Et kuuluu olla siinä keskitiellä, et se (olo) on tullu tosi vahvasti.”

Nooran tarina rakentuu vahvasti oman pääaineen ja yhteisöllisyyden ympärille. Opiskelu on Nooralle heimon mallitarinasta hieman poiketen jo itsessään merkityksellistä. Toisaalta käytännöllisyyden ja opitun soveltamisen kautta Noorakin kiinnittyy osaksi kauppatieteiden opiskelijan hyveitä työelämää varten opiskelusta. Opiskelu on Nooralle oman ymmärryksen avartamista ja asioiden ymmärtämistä. Myös omien arvojen mukaan toimiminen on Nooran identiteetille tärkeää, siitakin huolimatta, että myös hän tunnistaa yhteisön vaikutuksen omaan identiteettinsä ja ryhmän asettamat odotukset jäsenten toiminnalle.

Sukupuolelle asetetut odotukset ohjaavat myös Nooran toimintaa monilta osin, myös pääainevalinta on todennäköisesti hänen kohdallaan helpommin hyväksyttävissä yhteisön piirissä, sillä johtamisen opiskeleminen nähdään mallitarinassa naiselle paremmin soveltuvaksi. Nooran kertomuksessa ristiriita yhteisön mallitarinan tehokkaan suoriutujan ja maskuliinisia ihanteita edustavan kauppatieteiden opiskelijan ja Nooran oman arvomaailman välillä ratkeakin suotuisasti juuri pääainevalinnan kautta. Nooran ei tarvitse toimia arvojensa vastaisesti, mutta hän pystyy myös kiinnittymään yhteisön mallitarinaan. Kaikesta huolimatta Noora kokee silti hyvin vahvasti itsensä kauppatieteiden opiskelijaksi.

”Totta kai se ympäristö on siis vaikuttanu muhun myös, et sehän on täysin älytöntä et mä niinku ees yrittäisin ollan silleen et se ei vaikuta, vaikka niin mä silloin aluksi ajattelin. Mutta et kyllä siis oon silleen sopeutunu joo. Mut et siis ei musta myöskään tunnu et mä oisin jotenkin kadottanu vaikka osan niinku itsestäni, et niinku sen myötä, et sit se on enemmänkin et on saanu vaan niinku jotain uutta et kyl mä siis itteni tosi vahvasti niin ku sen yhteisön jäseneksi. Siis niinku aivan ehottomasti siis, et se on niinku silleen. Tai kyl musta tuntuu niinku et mua arvostetaan siinä yhteisössä. Enkä mä koe itteeni ulkopuoliseks siitä. Mut se on myös ehkä. Siis se on myös varmasti niinku osittain silleen KY:n ansiota.”

”Mä oon jotenkin tullu tosi ylpeeksi siitä, että mä oon kauppiksessa.”

Laura – riittävän hyvä?

Lauran kertomuksessa opiskelu näyttäytyy pitkälti itselle todistamisen ja pätevyyden hakemisen diskurssin kautta. Koko Lauran opiskeluaikaa leimaa tarve todistaa itselle, että hän on riittävän hyvä ja pätevä yhteisöön. Pätevyys rakentuu Lauran kertomuksessa pitkälti matemaattisen osaamisen varaan. Lauralle opiskelu on muutakin kuin vain välivaihe matkalla työelämään, mutta olennaisinta opiskelussa ja tutkinnon saamisessa juuri tietystä pääaineesta on sen myötä saatava osoitus pätevydestä heimon keskuudessa. Itse opiskelu näyttäytyykin Lauran tarinassa pitkään pelkkänä suorituksena ja merkityksellisyys opiskelussa rakentuu monilta osin itse opiskeltavan aineen ulkopuolelta.

Laura opiskelee kauppa- ja korkeakoulussa kuudetta vuotta. Laura on tottunut jo lukiossa ilmapiiriin, jossa opiskeluun panostaminen ja hyvien arvosanojen saaminen on täysin hyväksyttävää ja luonnollista. Lauran tarinassa korostuukin alusta lähtien myönteinen suhtautuminen opiskeluun ja oppimisesta nauttiminen. Toisaalta pääainevalinnassa näkyy taustalla myös pätevyyden todistaminen opiskelun kautta. Lauralle matemaattinen osaaminen muodostuu jollain tavalla erittäin merkittäväksi osoitukseksi omasta ”hyvyydestä”, siitä, että kokee itsensä riittäväksi yhteisössä.

”Mä muutin tosiaan Helsinkiin silloin 15-vuotiaana lukioon, missä oli huomattavasti opiskeluun kannustavampi ilmapiiri kuin aiemmassa koulussa ja tota ensimmäistä kertaa elämäs kukaan ei kattonu pahalla sitä, että, et tykkäs jostain koulujutuista tai sai hyvii numeroita tai oli iloinen niistä ni se oli niiku itsessään aika vapauttava kokemus...”

”Täytyy sanoo, et edelleen se, mikä mua kansiks eniten motivoi ni on se, että, et se (naurahtaa) on kuulemma tosiaan meidän koulun vaikein aine, et mul on jotenki ollu ala-asteelt asti tarve näyttää, et mä pärjään matikassa ja et, et mä oon hyvä.”

Kauppatieteiden opiskelu ei silti ollut mikään itsestään selvä valinta. Vielä lukiossa Lauralla oli suunnitelmissa arkkitehdin tai juristin ura. Kauppatiede valikoitui kuitenkin Lauran opiskelualaksi ennen kaikkea opintojen sisällön takia ei niinkään siitä syystä millaisiin tehtäviin tai uraan opiskelu johtaa. Itse asiassa Lauralle on koko opiskeluajan ollut hyvin epäselvää mitä hän valmistuttuaan haluaa tehdä, mikä osaltaan on heijastunut epäselvyytenä identiteetin rakentumiseen. Hieman kauppatieteiden opiskelijalle epätyypilliseen tapaan Lauralle kauppatiede näyttäytyy varsin luovana vaihtoehtona.

”Kauppakorkeakoulu, et sehän kuulostaa kyl paljon niinku luovemmalta kun joku lakiopinnot, että et ei se sellainen oo, et luettais ja päntättäis kirjaa kirja perään. Ei oo yhtään mun juttu, että et joo, et sellanen mis ois ryhmätöitä ja vähän luovuutta enemmän ni kuulostaa paljon enemmän multa, et joo et mä meenkin lukee johtamista, et musta tulee johtaja.”

Toisaalta Laura rakentaa identiteettiään vahvasti numeroiden ja matematiikan ymmärtämisen kautta. Ne selvästi linkittyvät Lauran käsitykseen arvostuksesta. Lauran tarinassa toistuu useasti maininnat siitä miten matematiikan osaaminen on itselle tärkeää ja matematiikka selvästi linkittyy ajatukseen älykkyydestä ja pätevyydestä. Todistamalla ymmärtävänsä numeroita ja erilaisia kysyntä-tarjonta-käyriä Laura hakee itselleen hyväksyntää yhteisön täysivaltaisena jäsenenä. Laura kuitenkin mainitsee usein miten häntä henkilökohtaisesti kiinnostaisi enemmän lukea esimerkiksi johtamista, tai ainakin tehdä töitä, joihin johtamista opiskelemalla voisi paremmin päätyä. Siitä huolimatta arvostus rakentuu vahvasti ”kovien” aineiden osaamisen kautta.

”Tähän viel pikkuflässäri lukioaikoihin, ku matikanopettaja joskus kysy multa, että (keskeyttää lauseen) Se on ollu mun elämäni tähtihetkiä, ku se kysy, että, että tota yhen kokeen palautuksen yhteydessä, et, et Laura, et oletkos harkinnut teknillistä uraa ni mulla oli menny koe ilmeisen hyvin (naurahtaa).”

”Mä meenki lukee johtamista, et must tulee johtaja (naurahtaa) ja sit mä sinä ekana vuonna kyllä tykkäsin hirveesti tosta siit

johtamisen peruskurssista, mutta, mut sit mä tajusin siin jossain vuoden aikana, et ei hitto, et siinä ei oo ollenkaan matikkaa (johtamisen pääaineessa), et tää on nyt kääntyny ihan päälaelleen, et enhän mä selviä ilman sitä matikkaa.”

Laura opiskeluun liittyikin myös vahva näyttämisen halu. Osittain Laura tiedostaa sen itsekin eikä edes täysin ymmärrä mistä tämä tarve kumpuaa.

”Mä en tiijä miks, koska mun vanhemmat ei oo koskaan asettanut mulle mitään paineit. Ne ois ihan yhtä onnellisii, jos mä oisin lukenu kirjallisuutta yliopistolla tai, tai ihan siis mitä vaan, mikä tekis mut onnelliseks. Todennäköisesti parturikampaajuudestakin ne ois tosi onnellisii, mutta vaik ne pelkäiski et menee jotain kapasiteettia hukkaan. Sitä mä oon miettiny et on jotenkin ihanaa et oma identiteetti on kyl saanu rakentuu tosi sillee, (mieltii) miten mä sanoisin niiku omasta itsestän lähtöisin tai sillee...”

Alun perin Laura laittoi pääaine valinnassa ensimmäiseksi vaihtoehdoksi rahoituksen, vaikkei ominen sanojensa mukaan edes ollut kiinnostunut rahoituksesta aineena. Toisaalta heimon mallitarina ohjaa vahvasti arvostuksen saaminen juuri tiettyjen pääainevalintojen kautta.

”Tota siin vaiheessa, ku piti pääainetta valita ni mä jostain aivokäppyrän hassusta polusta johtuen niin laitoin rahiksen ykkösvaihtoehdoks ja todennäköisest sen takii, et sinne oli vaikein päästä ja, ja siin oli numeroita ja, ja se oli vähiten mua kiinnostava pääaine (naurahtaa).”

Laura ei päässyt rahoitukseen, mutta päätyminen toiseksi asetettuun vaihtoehtoon kansantaloustieteeseen sopi Lauralle hyvin, sillä aineella on kuitenkin yhteisössä kaikista vaikeimman aineen maine.

”En päässy vaan pääsin sitte kansikseen, jonka olin laittanut toiseks vaihtoehdoks ja sit mä aloin niinku sillee, et joo, et se kansis. Eiks tää oo niinku kauppiksen vaikein pääaine, et hitto, et sehän kuulostaa hyvältä ja tota joo.”

Lauran motivaatio opiskelulle rakentuu selkeästi hyvin pitkälle pääaineen kautta saadun arvostuksen varaan. Yhteisössä vallitseva käsitys eri aineiden hierarkkisesta asemasta tulee Lauran tarinassa hyvin vahvasti ja toistuvasti esiin. Yleisesti tarinat rakentavat käsitystä, jossa heimon hierarkiassa korkeimmalla tasolla ovat rahoituksen ja kansantaloustieteen opiskelijat.

”Täytyy sanoo, et edelleen se, mikä mua kansiksес eniten motivoi ni on se, että et se (naurahtaa) on kuulemma tosiaan on meijän koulun vaikein aine et mul on jotenki ollu ala-asteelt asti tosiaan tarve näyttää et mä pärjään matikassa ja et, et mä oon hyvä.”

”Siel kuulee paljon, et no joo, et ku mua kiinnostais se ja se, mut kun mun pitää opiskella tätä ni mun ei ainakaan tai sanotaanko, et kyl mullaki kyl muakin kiinnostasi joku muu ku derivointi (naurahtaa) mut mä aion derivoida nyt viel vähä, että sit mä saan itteeni varten sen, et mä oon kansantaloustieteen maisteri, koska mä tuun halkeamaan ylpeydestä.”

”Mä olin jo melkein päättäny sen, et mä vaihan yrittäjyyteen, et ku mua on aina kiin (keskeyttää sanan) tai nyt jo pidempään kiinnostanu yrittäjyys tosi paljon. Sit mä siel (vaihdossa) totesin, et ei, et, et nyt on kyl aika vähän poistuu mukavuusalueelta ja et, et ei siin enää paljon oo tekemist, et jos mä oon tähä asti päässy ni kyl mä pääsen täst eteenpäinki ja onhan siin ollu monta epäuskon hetkee, mut kyl mä näköjään oon pääsemäs sinne maaliin ennemmin tai myöhemmin. (naurahtaa) En tiijä, oonko ihan sil aikataululla, et ens kesään mennessä, mutta, mut kyl se tulee tapahtuu ni jos mun ei sit tarvis enää todistaa itelleni mitään niinku (naurahtaa) sen matemaattisuuden suhteen...”

Ennen kauppakorkeakouluun tuloa Laura on kokenut opiskelleensa kaiken aikaa itselleen mieluisia asioita ja pitäneensä opiskelusta. Laura on opiskellut lukiossa vapaaehtoisesti paljon kieliä, psykologiaa ja matematiikkaa. Kauppakorkeassa Lauran opiskeluun liittyy kuitenkin ristiriita sen välillä mitä hän haluaa opiskella ja mikä on järkevää, mistä mallitarinan mukaan

kannattaa hankkia tutkinto. Lauran kertomuksessa toistuu tältä osin kauppatieteiden opiskelijan mallitarinasta tuttu tutkinnon välineellinen arvo työllistymisen kannalta.

”Se mitä mä haluun lukee ei oo se, mitä mua kiinnostais lukee (naurahtaa) tai se mistä mä haluun tutkinnon ni ei oo se, mikä mua kiinnostaa, mut en mä oikeestaan tiijä sitte tai sit mä mietin sitäki, et kuuluisinks mä johonki muualle tai pitäiskö mun lukee jotain muuta, mut ei mun kyl kuuluis tai et mä oon ensinnäki tosi tyytyväinen, et mä oon kauppiksessa. Varmast se on muokannu mua, mut et kyl ihan lähtökohtasest mussa on sellain tietty talousajattelija ihan jo silleen henkilökohtasel tasolla...”

”Mä mietin sitä tai oon miettiny paljon, et pitääks mun olla tai et pitäiskö mun olla vaik valtsikas tai se ois varmaan sellanen niiku toinen, mut sit toisaalta mua kiinnostaa harrastuksen tasol moni asia, esimerkiksi joku niiku poliittinen historia ja sosiaalipsyka ja tommoset, mut sit kun mä mietin, et mihin niist voi työllistyy ja muutenkin jotenki, et niit pitäis lukee sillee kirjatolkul ni ei sit kuitenkaan, et must tuntuu, et se yrittäjäyys ajatuksena on aika lähel mua siinä mielessä, et must on tosi mielenkiintost kehittää monipuolisesti mun kykyjä ja taitoja sen sijaa et ois asiantuntija jossain ja tuntuu (naurahtaa) et niiku kansiksen maisteri on yhtä kuin derivoinnin asiantuntija eikä (naurahtaa) mitään muuta, et, et mä oisin paljon kaivannu opinnoilt enemmän sellasta linkittämistä jotenkin käytäntöön.”

Laurankin kertomuksessa on havaittavissa mallitarinalle tyypillinen liiallisen teorian vieroksuminen, ainakin teoriaa tulisi opiskelussa tukea riittäväällä määrällä käytännön yhteyksiä työelämään. Siitä huolimatta, että Laura kokee kuuluvansa kauppa- ja korkeakouluun ja olevansa oikealla alalla, häntä selvästi osittain häiritsee se stereotyyppinen kuva ja kapea mallitarina johon kaikkien kauppa- ja korkeakoulussa tulisi sopeutua.

”Siel on paljon mitä mä en allekirjoita ja mua ahdistaa tosi paljon se, että, et ja ennen ahdisti ehkä enemmänki tai tos muutama vuosi

sitten ni se, että, et jos mä sanoin, et mä oon kauppiksessa ni mulle laitetaan saman tien joku leima otsaan.”

Myös sukupuolella on Laurankin kertomuksessa oma roolinsa. Laura ei oma-aloitteisesti tuo kertomuksessaan ilmi sukupuolen merkitystä muuten kuin korostamalla, että kauppa- ja korkeakoulussa ilmapiiri on suorituskeskeinen ja monilta osin näennäisen sukupuolettomuuden sijaan maskuliinisia arvoja selvästi korostava. Tämä luo etenkin naisopiskelijoille tarpeen menestyä ”kovissa” aineissa, näin ollen kukaan ei pääse epäilemään kykyjä tai pätevyyttä kauppatieteilijänä. Lauralle pääaineen valinta onkin ollut ennen kaikkea pätevyyden osoittamista yhteisössä, tietyssä mielessä sen todistamista, että pystyy samaan kuin miehet eikä ainakaan päädy tilanteeseen, jossa hänen kykyjään väheksyttäisiin sukupuolen perusteella. Luran kertomuksessa tulee selvästi ilmi miten eri pääaineisiin liittyy erilaisia oletuksia siitä mille sukupuolelle ne soveltuvat. Laura ei tietoisesti sano, että olisi tehnyt valintojaan miettien sukupuolen osuutta siinä, mutta vertaa silti itsekin ei-matemaattisia aineita ”silmukoiden väkertämiseen” mikä selvästi vahvasti liitetään naisille sopivaan toimintaan.

”Ehkä sit just nois pääaineis ni se, et mä halusin kyl tai et, et se oli varmaan yks syy, minkä takii mä halusin matemaattisen myös. Paitsi et se kiinnostaa mua ni siksi, et se on vähän poikkeavaa siitä, et mitä valtaosa kauppiks-naisista esimerkiksi valitsee tai et, et kyl siel näkyy just tosi selkeest mun mielest toi alan valinta tai se, et sukupuolijakauma, pääaineet tai niin tota niin, niin, mut et (mietti) kyl se oli ensisijaisesti se matikka, mikä mua siin kiehto eikä se, et ahaa, nyt mä teen eri tavalla kun muut naiset, kosa ei mua koskaan mikään niiku silmukoiden väkertäminen (naurahtaa) oikeesti kiinnostanu.”

Kysyessäni tarkemmin sukupuolen merkityksestä Laura myöntää, että kauppa- ja korkeakoulussa vallitsee melko vahva stereotypia siitä mikä naisen rooli yhteisössä on. Naisten odotetaan suuntautuvan ”pehmeisiin” aineisiin ja huolimatta siitä, että yhteisössä vallitsee aineiden välillä selvä hierarkia vähätellään naisten osaamista mikäli nämä päätyvät hierarkian

ylätasolla oleviin aineisiin. Etenkin rahoituksen lukijoiden piirissä hän tunnistaa hyvinkin stereotyyppistä naisten osaamisen kyseenalaistamista.

”Se mitä mä oon kuullu muutamilt ystävilt naispuolisilt, ketkä on lukenu rahista ja on nyt sil alalla töissä ni tosi kovat paineet ja, ja tosi niinku osaamista kyseenalaistetaan koko ajan ja, ja niiku et, et varmaan muilla et sillä alalla on muutenki aika kova, mut et tuntuu et siel ne saa naiset vielä voimakkaampaa (mieltii) nimenomaan niiku kykyjen kyseenalasta (keskeyttää sanan) tai niiku ammattitaidon kyseenalaistamista.”

Hän pyrkii kaiken aikaa silti itse tuomaan esiin, että kokee ettei sukupuoli oikeastaan ole hänen kohdallaan vaikuttanut. Selvästi oman laitoksensa kohdalla Laura kokee, että samanlainen arvomaailma, ikään kuin poistaa sukupuolten välisiä eroja. Myös Lauralla on toisaalta ollut ennakkoluuloja laitoksen miesväkeä kohtaan. Kaikesta tasa-arvoisuuden korostamisesta huolimatta Lauran kommentti silti kuvastaa sitä, miten naisen tulee akateemisessa yhteisössä tulla miesten hyväksymäksi ollakseen yhteisön täysivaltainen jäsen. Kärjistetysti miehet ovat niitä, jotka määrittävät minne nainen on tervetullut ja minne ei.

”Se, mikä on ollu itse asiassa kansiksen laitoksella tosi kiva. Varsin miesvaltainen paikka, hirveen mukavaa miesväkeä ja siis noin niinku (naurahtaa) kanssaopiskelijat niin mä pelkäsin, et ne on ihan järjettömiä nörttejä, mut ne onki tosi mukavii ja ottanut hirveen hyvin messiin tai silleen, että ei mua niitten saunailtaan oo kutsuttu, mut suunnilleen joka muuhun paikkaan et jotenki on ollut tosi (mieltii) tai et niilt on saanu sellasta tukea ja kannustusta mitä ois kaivannu sit just opettajien puolelta niin se on ollu ihan hirveen kiva ja et jotenki sielt on myös löytäny sellasia, kel on hyvin vastaava arvomaailma vaikka kun itellä...”

Sukupuolettomuus on siltäkin osin melko näennäistä, että se rakentuu olettamalle, että sukupuolella ei ole väliä kunhan täyttää yhteisön hyvin maskuliinisen ihanneroolin kriteerit. Toisaalta Laura myös huomaamattaan itse kaiken aikaa luo käsityksiä sukupuolten välisistä eroista määrittämällä suoruuden ja asiallisen keskustelun ennen kaikkia miehiin liittyväksi.

”Mä kävin just graduun liittyen pitkäs tapaamises yhes yrityksessä ja me mentiin suoraan asiaan. Puhuttiin puoltoist tuntii pelkkää asiaa ja hyvästeltiin ja lähetettiin pois ja mä olin aivan kikserissä, ku (naurahtaa) se oli ihanaa, et siellä kysyttiin puhtaasti asiaa ja joteki oon mä ollu naisvaltasissaki työpaikois ja sielläki on ollu ihan kivaa, mutta, mut mä veikkaan et mulle sopis tollanen ympäristö, Missä, mis on vähän enemmän miehiä (miettii) en sit tiijä.”

”Mut ehkä just jossain vaihees oli vähän isompikin henkilökohtainen kapina sen kauppiis-naiskuvan kanssa ja on must edelleen todella koomista, että kaikki näyttää (naurahtaa) ihan samalta keskenään. Anteeks vaan! Mut tota mut sit mä tajusin et hei et et mä voin silti olla kauppiis-nainen ja se voi silti must olla kivaa, vaikken mä näytäkään siltä ja vaikken mä käyttäytyisikään ihan niin.”

Lauran kertomuksessa identiteetti rakentuu selvästi myös monista irrallisista tarinoista tai kokemuksista. Laura ei missään vaiheessa ole ollut kovin kiinnittynyt itse opiskeluun vaan tarinoita leimaavat pitkätkin poissaolot kaupparokkeakoulusta joko KY:llä toimimisen tai ulkomailla olon kautta. Toisaalta se on selvästi antanut Lauralle myös perspektiiviä tarkastella omia valintojaan ja tehdä tyypillisestä mallitarinasta poikkeaviakin ratkaisuja. Laura itse perustelee valintojaan nopealla kyllästymisellä ja halulla kokea paljon. Laura on ollut opintojensa aikana useita kertoja ulkomailla ja kuvaakin näitä kokemuksia opiskelussa kaikista merkityksellisimmiksi. Toisaalta näiden kokemusten myötä Laura on saanut myös opiskelussa kokea yhteisöllisyyttä, joka itse opiskelusta tuntuu puuttuvan.

”Tota, et jos miettii opiskeluaikaa tollee niiku kokonaisuutena ni kyl noi ulkomaan jutut on ollu ihan ehdottomast parhait.”

”Sit mä lähinki sielt vaihtoon, et siin meni niiku kaks vuotta pois Suomen koulun penkilt ni se kyl tuntu siin vaihees, ku (naurahtaa) tuli takas. Oli aika ulkopuolinen olo ja ei jotenki (keskeyttää

lauseen) Ei kyllä kiinnostanu kauppiksen vaikein pääaine yhtään siin vaiheessa eikä juuri mikään muukaan pääaine.”

Lauralle opiskelu on selkeästi itsensä kehittämistä ja haastamista ja hänellä on aina ennen kauppakorkeakoulussa opiskelua selvästi ollut kokema siitä, että opiskeluun ja erityisesti oppimiseen kannustetaan. Lauran kertomuksessa korostuukin ristiriita itsen ja yhteisön mallitarinan mukaisesta kauppatieteiden opiskelijasta, joka pyrkii vain suorittamaan opintojaan ja Lauralle tämä aiheuttaa selkeästi ristiriidan oman ajatusmaailman kanssa. Kenties osittain tästä syystä Laura on usein opiskelussaan kokenut motivaationpuutetta.

”Kauppikses ei oo ollu ihan kauhean niiku (mieltii) opiskeluun motivoiva tai oppimiseen ja itsestä lähtösin olevaan opiskeluun kannustava ilmapiiri sit kuitenkaan, et, et ehkä suorittamiseen kannustava todellaki joo, mut sellanen, et niit asioit oikeesti sisäistettäis ja niist kiinnostuttais muun kun oman varallisuuden kasvattamisen niiku motivoimana ni, ni sitä mä en oo ihan kauheest kokenu ja se oli mul jotekin sit taas, kun lukios niiku mun opettajat saatto pitää mulle yksityistenttejä...”

Lauran kertomuksessa tietynlainen käänne liittyy siihen, että mentorointi -ohjelmaan osallistumisen ansiosta hän kokee saaneensa kaipaamaansa varmuutta siihen, että on riittävän hyvä ja tulee pärjäämään osaamisellaan. Mielenkiintoinen huomio tosin on se, että Lauran mentori on mies ja urallaan Lauran mielestä hyvässä vaiheessa eli täyttää heimon mallitarinan kriteerit ”hyvästä” heimon jäsenestä. Näin ollen arvostuksen ja kannustuksen saaminen ”hyvän” kauppatieteilijän kriteerit täyttävältä yksilöltä on selvästi merkityksellistä. Kaiken kaikkiaan Lauran kertomuksessa korostuu miten kauppakorkeakoulussa yhteisönä vallitsee tietynlainen kannustuksen puute. Lauran kertomuksesta välittyy useasti se miten ajatuksen tasolla tapahtuva usko itseensä johtaisi myös käyttäytymisen tasolla onnistumisiin ja motivoitumiseen. Tämän takia yhteisöllisyyden puute aiheuttaakin erityisen kovasti jännitteitä. Lauran kertomuksessa yhteisöllisyys jää hänen kokemassaan todellisuudessa puuttumaan. Lauralla on vahvasti kokemus, että yhteisössä ei olla aidosti kiinnostuneita toisista ihmisistä.

”Sit mulla on nyt täst kesästä lähtien ollu mentori ja tää on kans yks Aallon hyvä juttu. Meijän koulust tai just kauppiksesta valmistunut mentori, joka on urallaan ihan hyvä vaiheessa vähän päälle kolmekymppinen herra niin tota (miettii) ihan tosi hyvä juttu ja on taas saanu uskoo itteensä ja, ja jotenki must on tuntunu täs nyt ehkä viimesen tai sen jälkeen kun tulin ulkomailt et, et must ei ikinä tuu mitään ja et, et, et ei hitto, et mä en osaa ees tätä perusderivointii (naurahtaa) Ei ja et mä en koskaan valmistu ja et, et must tulee joku assistentti johonki piskuseen takapajulan yritykseen ja sit nyt kun sen (mentorin) kans on jutellun ni on taas tajunnu et ei hitto, et musta voi oikeesti tulla ihan mitä vaan.”

”Kukaan ei ees tiijä sun nimeen ni se on jotenki ollu ja mä oon valitettavasti kokenu, et (miettii) et aika harvaa niiku oikeesti ees kiinnostaa tietää sun nimee, et (mietii) et ehkä nyt, kun on voinu alkaa puhuu gradust sillee oikeest tuol koululla tai ainaki teeskennellä et (naurahtaa) voi oikeesti puhuu ni sit joku saattaa jo painaa sun nimen mieleen, mut ennen sitä sä et oo niiku kukaan tai et sil ei oo mitään välii, et, et minkälainen yksilö sä oot.”

Muutos Lauran kertomuksessa kulminoituukin opiskelun merkityksellisyyden löytämiseen. Lauralle opiskelu on kaiken aikaa näyttäytynyt lähinnä suorituksena, tarpeena todistella omaa osaamistaan ja pärjäämistään. Nyt Laurasta selvästi vihdoin tuntuu siltä, että hän tietää mitä varten oikein opiskelee.

”Nyt on ekaa kertaa ehkä sen jälkeen, ku pyrki kauppikseen ni nyt mul on myös pyrkimys siihen et,et mihin mä haluaisin valmistumisen jälkeen ja senkään takii mul ei oo ollu jotenki kauheen kiirettä valmistumisen kanssa, ku ei oo ollu ihan niiku sillee hahmottanu, et mitä haluaa sen jälkeen, mut et nyt, kun alkaa tietä et mitä haluaa ni se on, se on tuntuu tosi hyvältä, et on niiku joku sellanen johtotähti (naurahtaa) et mitä kohti kulkea.”

Huolimatta siitä, että Lauran kertomusta on pitkälti kuljettanut matemaattisen osaamisen kautta muodostuva ”kova” osaaminen, kulminoituu opiskelun todellinen merkityksellisyys

silti omien arvojen mukaiseen tarkoitukselliseen työhön. Lauralle ei myöskään ole suinkaan itsestään selvää päätyä vain liike-elämään vaan tarkoituksellinen työ voi löytyä myös muualta. Lopulta Laurallekin tuntuu olevan tärkeää kiinnittyä joiltain osin kauppatieteilijöiden mallitarinaan ja tulla yhteisössä hyväksytyksi. Tämän seurauksena myös oman arvomaailman mukaiset valinnat on helpompi hyväksyä, vaikka ne joiltain osin poikkeisivatkin heimon yleisistä ”hyveistä”. Kokemalla olevansa osa yhteisöä Laurakin uskaltaa myös koetella yhteisön rajoja.

”Kyl mä tykkään niist numeroist ja mä tykkään, et siit tulee muutaki, mut, mut on tosi siistii, et ne voi laittaa niinku numeeriseen muotoon ne asiat. Kaikkee ei voi mitata numerois eikä rahassa, mutta, mut aika monen asian voi”

”Mä haluaisin tehdä jotain työtä, missä on niiku naiivisti sanottuna syvempi tarkoitus sillee, et mä näkisin oikeesti muutaki ku tai se, että viivan alle tulee jotain ni se ei tarkoita et sinne tulee pelkästään rahaa, vaan että, et se liiketoiminta itsessään on tai mitä ikinä sit tekeekään ni on jotenki niiku maailma hyvinvointia (naurahtaa) kasvattava muutenkin kun taloudellisesti.”

Lauran kertomuksessa toistuu joltain osin jo Millan kertomuksesta tuttu piirre siitä miten opiskelija kauppakorkeakouluun tullessaan kuvittelee selkeästi tietävänsä minne on tulossa ja mitä elämältään haluaa. Opiskelun aikana itselle alkaa kuitenkin valjeta, että monet tavoitteet saattavatkin olla keskenään ristiriitaisia ja elämän valintoja onkin saattanut ohjata jokin ihan muu kuin omat arvot tai tietoisuus siitä mitä minä itse ihan oikeasti haluan.

”Ku must tuntuu, et, et siin vaihees, kun haki kauppikseen ni oli tosi selkee niiku fokus. Mä en mihinkään muualle ku Helsingin kauppikseen. Mä laitoin paperit matikalle, kun mä tiesin, et mä pääsen sinne suoraan ni mä en laittanu esimerkiks Turun kauppiast tai jotain näit muita ees vaihtoehtoihin enkä hakenu mihinkään amikseen tai mitään, koska mä tiesin, et mä en menis mihinkään muualle, et se oli niiku kaikki tai ei mitään (naurahtaa) ja tota ja, ja, ja nyt mul on ja sen jälkeen mul on ollu jotenki sillee vähän

hakuses et,et mitä elämältä haluaa ja et missä näkee itensä ja näin ja on ollu paljon niiku välietappeja.”

4.3 Yhteenveto

Kauppätieteiden opiskelijan mallitarinan ja haastateltavien kertomusten kautta välittyä kuva kauppakorkeakoulussa vallitsevista yhteisesti jaetuista käsityksistä ja arvostuksista – yhteisön moraalijärjestyksestä. Mallitarina paljastaa miten kauppätieteiden opiskelijaa ohjaavat monet jo Leppälän ja Päiviön (2001) tutkimuksesta tutut hyveet ja paheet. Joiltain osin nämä yhteisön jakamat arvot ovat vuosien saatossa myös muuntuneet. Kulttuuri välittyä uudelle opiskelijalle jo hyvin varhaisessa vaiheessa opintojen alussa. Monin osin mallitarina luo käsityksiä kauppätieteilijöistä jo ennen kuin yksilö on edes päätenyt opiskelemaan kauppakorkeakouluun. Naisopiskelijoiden kertomusten kautta välittyä puolestaan se todellisuus, jollaisena naiset mallitarinan omalla kohdallaan kokevat. Kertomuksista välittyä se monilta osin hyvin jännitteinen ja ristiriitainenkin maailma, jonka puitteissa naisopiskelijat pyrkivät omaa sisäistä tarinaansa rakentamaan mallitarinan kontekstissa.

Millan kertomuksessa kauppakorkeakoulussa opiskelusta korostuu oman paikan etsintä ja voimakas kokemus itsestä pätemättömänä yhteisöön. Millalla oli yhteisöön tullessaan hyvin selkeä kuva itsestään osana yhteisöä. Millan käsityksessä kauppätieteiden opiskelijasta näkyvät monet mallitarinankin korostamat ”hyveet” tehokkaasta suoriutujasta, joka päättyä nopeasti työelämään hyvälle uralle. Milla ei kuitenkaan aiemmista kuvitelmistään huolimatta olekaan kokenut sopeutuvansa osaksi mallitarinaa ja tämä on aiheuttanut haasteita oman identiteetin rakentumiselle. Myös kauppakorkeakoulussa vallitseva monin osin maskuliinisiin arvoihin perustuva kulttuuri tulee Millan tarinassa näkyvästi esiin. Maskuliinisen kulttuurin lisäksi roolit joihin niin miesten kuin naistenkin tulisi kauppakorkeakoulussa sopia ovat melko kapeita ja aiheuttavat yksilölle monella tapaa jännitteitä oman identiteettinsä kanssa.

Nooran kertomuksessa korostuu vahvasti oman pääaineen ja itse opiskelun merkitys. Opiskelu on Nooralle heimon mallitarinasta hieman poiketen jo itsessään merkityksellistä.

Toisaalta Leppälän ja Päiviön (2001) sekä Männistön (2011) tutkimuksissa kävi selvästi ilmi, että johtamisen opiskelijat yleensä suhtautuva opiskeluun mallitarinasta hieman poiketen keskittyen opiskelussaan enemmän asioiden kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen pelkän välineellisen taitojen opetteluun sijaan. Yhteisöllisyyden merkitys korostuu Nooran kokemuksissa ja toisin kuin Milla tai Laura Noora onkin kokenut opiskelun kauppakorkeakoulussa yhteisöllisyyden kannalta positiivisessa valossa. Sukupuolelle asetetut odotukset tulevat näkyviksi myös Nooran kertomuksessa. Sukupuoli ja kullekin sukupuolelle soveltuvat ratkaisut tulevat Nooran puheessa selkeästi ilmi. Molemmille sukupuolille on heimon kulttuurissa määritelty hyvin tarkat roolit, naisen rooli on olla ”markkinointiblondi” kun taas mieheltä odotetaan ”rahishärän” käytöstä.

Lauran kertomuksessa identiteetti rakentuu voimakkaasti oman pätevyyden ja osaamisen todistamisen kautta. Matemaattinen osaaminen rakentuu Lauran tarinassa hyvän kauppatieteilijän kriteeriksi. Pääainevalintaa on selvästi ohjannut arvostuksen saaminen valinnan kautta. Toisaalta kertomuksessa tulee myös näkyväksi se, miten sukupuolelle hieman epätyypillisen valinnan tekeminen vaatii myös jatkuvaa identiteettityötä ja eri roolien välillä tasapainoilua. Miten todistaa sekä ammatillinen pätevyys että lunastaa paikka naisena yhteisössä? Lauran tarinassa tulee hyvin näkyväksi se, miten tullakseen hyväksytyksi yhteisössä naisen tulee edelleen tulla miesten hyväksymäksi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kauppatieteiden opiskelijan mallitarina välittää monilta osin hyvin maskuliinista kuvaa kauppatieteiden opiskelijasta. Mallitarinan kautta piirtyvä kuva kauppatieteiden opiskelijasta ei kuitenkaan ole mikään myytti vaan tulee näkyväksi myös naisopiskelijoiden kertomuksissa. Kauppatieteiden opiskelijoiden keskuudessa vallitseva kulttuuri ohjaa voimakkaasti etenkin uusia heimon jäseniä ja heidän toimintaansa. Yksilön identiteetille on tärkeää kokea itsensä yhteisön jäseneksi ja lunastaa paikkansa heimon keskuudessa. Tämän jälkeen myös oman erityisen identiteetin rakentaminen tulee mahdolliseksi.

Mallitarinassa ja naisopiskelijoiden kertomuksissa sukupuoli tulee näkyväksi juuri mallitarinan hyveiden mukaiseen toimintaan pyrkimisen kautta. Naisopiskelijat kohtaavatkin

usein ristiriidan siinä, miten identifioitua tehokkaan maskuliinisia ihanteita suosivaan mallitarinan toimijaan ja toisaalta lunastaa odotukset naisena. Myös miesten ja naisten roolit näyttäytyvät kertomuksissa kapeina ja luovat osaltaan yksilöille jännitteitä. Naiset joutuvat taistelemaan stereotyyppien luomien naisihanteiden ja pätevyyden todistamisen välillä.

Identiteetti rakentuu kertomuksissa myös ajallisesti. Identiteetti ei siis kertomusten valossa ole mikään pysyvä tai staattinen yksilön ominaisuus, vaan identiteetti on jatkuvasti muutoksessa ja rakentuu vuorovaikutuksessa siinä kulttuurissa jossa kulloinkin olemme. Kertomuksissa tulee ilmi miten jokaisella haastateltavalla on ollut kauppakorkeakouluun tulleessaan käsitys itsestään ja omasta identiteetistä sekä ajatus kauppatieteiden opiskelusta ja yhteisön kulttuurista. Kenenkään kertomuksessa identiteetti ei ole pysynyt vakaana ja muuttumattomana läpi opiskelun vaan on muokkautunut vuorovaikutuksessa muiden yhteisön jäsenten kanssa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoituksena on ollut pyrkiä ymmärtämään miten naispuoliset kauppatieteiden opiskelijat rakentavat identiteettiään kertomusten (narratiivit) kautta. Lähestyin tutkimusongelmaani narratiivisen identiteetin käsitteen pohjalta. Ajatuksenani oli, että yksilön identiteetti ei ole staattinen ja pysyvä yksilön ominaisuus, vaan kaiken aikaa elävä ja muuttuva. Ajattelin identiteetin rakentumisen olevan sosiaalinen prosessi, jossa yksilö on olemassa tarinoiden ja kertomusten kautta (vrt. Sintonen 1999; Frantsi 2009) Kertomusten kautta annamme asioille merkityksiä ja näin rakennamme identiteettiämme (vrt. Polkinghorne 1988). Identiteetin rakentumisen perustana tutkimuksessani toimi Harrén (1983) ajatus yksilön identiteetin muodostumisesta identiteettiprojektien kautta. Yksilölle on tärkeää ensin kokea kuuluvansa osaksi ryhmää eli ”läpäistä” sosiaalinen identiteettiprojekti. Tämän jälkeen hän voi siirtyä omaan yksityiseen identiteettiprojektiinsa. Lisäksi olin kiinnostunut Tajfelin (1981) sosiaalisen identiteetin teorian kautta siitä miten yksilö luokittelee itsensä ja muut kuuluviksi erilaisiin ryhmiin ja pyrkii näkemään oman ryhmänsä positiivisesti muihin ryhmiin nähden.

Lähestyin Harrén (1983) ja Tajfelin (1981) teorioita sosiaalisen konstruktionismin kautta olettaen, että identiteetti elää ja rakentuu jatkuvasti vuorovaikutuksessa. Niin sosiaalinen kuin persoonallinenkin identiteettimme rakentuu kertomusten kautta, joita jaamme yhteisöissä ja ryhmissä, joissa toimimme (vrt. Kärreman & Alvesson 2007). Suhteutamme yhteisön mallitarinoita osaksi omaa sisäistä tarinaamme (Hänninen 1999). Harrén (1983) teoriassa lähtöoletuksena on, että yksilö rakentaa omaa identiteettiään kahden identiteettiprojektin kautta. Aluksi, tullessaan uuteen yhteisöön, yksilö pyrkii sosiaalistumaan yhteisöön, löytämään oman paikkansa ja hänellä on tarve tulla yhteisössä hyväksytyksi. Suoritettuaan sosiaalisen identiteettiprojektin onnistuneesti yksilö voi siirtyä omaan persoonalliseen identiteettiprojektiinsa, jossa hän muokkaa yhteisön mallitarinaa omaan sisäiseen tarinaansa sopivaksi (vrt. Hänninen 1999). Tajfelin (1981) sosiaalisen identiteetin teoriassa puolestaan tarkastellaan, miten yksilö ymmärtää ja suhteuttaa itsensä ja muut tiettyihin ryhmiin ja miten nämä ryhmät eroavat toisistaan.

Tutkimukseni tulokset ovat Harrén (1983) tutkimuksen kanssa yhteneväisiä siltä osin, että naisopiskelijoiden kertomuksista välittyy selkeästi kuva, jossa uusi opiskelija tullessaan kauppakorkeakouluun kokee erityistä tarvetta yhteisöön sopeutumiselle. Mikäli käsitys omasta sopeutumisesta ryhmään tai itsestä ryhmän jäsenenä jää syntymättä, aiheuttaa se huomattavia ristiriitoja myös yksilön persoonalliselle identiteettiprojektille. Toisaalta yksilöt myös siirtävät omia käsityksiään itsestään ja kauppatieteiden opiskelijoista yleensä osaksi yhteisön kulttuuria. Tajfelin (1981) sosiaalisen identiteetin teorian mukaisesti voidaan kertomusten perusteella sanoa, että naisopiskelijoille on tärkeää kokea itsensä osaksi ryhmää ja mallitarinaa, siitähän huolimatta, että mallitarina edustaa myös monia sellaisia piirteitä ja arvoja, joita naiset eivät yleisesti pidä kovinkaan toivottavina tai omien arvojensa mukaisina.

Ylijoki (1998) ja Leppälä ja Päiviö (2001) ovat omissa tutkimuksissaan perehtyneet moraalijärjestykseen ja sen näkymiseen. Ylijoki keskittyi eri tieteenalojen opiskelijoiden ja Leppälä ja Päiviö puolestaan kauppatieteiden opiskelijoiden keskuudessa vallitsevaan kulttuuriin ja sen myötä moraalijärjestykseen. Molemmissa tutkimuksissa tultiin siihen tulokseen, että heimon moraalijärjestys ohjaa voimakkaasti yksilöiden käytöstä ja identiteetin rakentumista. Myös omassa tutkimuksessani tulee selvästi näkyviin, miten kertomusten välityksellä mallitarinan sisältämä moraalijärjestys ohjaa naispuolisten kauppatieteiden opiskelijoiden käytöstä ja toimintaa. Naisopiskelijoiden tulkinnat siitä, miten he soveltuvat osaksi heimon mallitarinaa, ohjaavat naisten käsityksiä siitä, millaisia he ovat yksilöinä (vrt. Ricouer 1991).

Tutkimukseni myös vahvistaa Becherin (1989) ajattelua akateemisesta maailmasta jakautuneena erilaisiin akateemisiin heimoihin. Tutkimuksessani voi mallitarinan kautta selvästi nähdä, miten kauppatieteiden opiskelijoiden keskuudessa vallitsee yhteinen kauppatieteiden opiskelijoiden kulttuuri. Jokainen haastateltavani kuitenkin edustaa eri pääainetta ja kertomuksissa on havaittavissa, että identiteetti rakentuu myös suhteessa omaan pääaineeseen ja sen keskuudessa vallitsevaan kulttuuriin. Näin ollen myös Ylijoen (1998) ajatus akateemisuuden eri tasoista tulee hyvin kertomuksissa ilmi. Toisaalta identiteetti ja

käsitys itsestä rakentuu suhteessa omaan pääaineeseen, mutta verrattaessa itseä muiden tieteenalojen edustajiin ollaan omasta kauppatieteilijyydestä hyvinkin ylpeitä.

Tutkimukseni keskittyessä naisopiskelijoiden identiteetin rakentumiseen kauppakorkeakoulussa olen pyrkinyt lähestymään ilmiötä sen kautta, mitä merkityksiä opiskelu naisten tarinoissa saa. Lisäksi kiinnostukseni on kohdistunut siihen, millaisia tarinoita kauppatieteilijöistä ja naisista kauppatieteilijöinä kerrotaan ja minkälaista todellisuutta ne luovat. Tämän myötä muodostuu myös käsitys siitä, miten naispuoliset opiskelijat rakentavat suhdettaan kauppatieteiden opiskelijoiden heimoon yleisesti.

Leppälän ja Päiviön (2001) tutkimuksen kautta muodostui kuva kauppatieteiden opiskelijasta, joka suorittaa tutkintoaan tehokkaasti tarkoituksenaan siirtyä nopealla syklillä työelämään. Leppälän ja Päiviön (mt.) tutkimuksessa kauppatieteiden opiskelija arvostaa tutkinnossaan käytännön työelämätaitojen oppimista eikä ole niinkään kiinnostunut tutkimuksesta tai tieteen tekemisestä. Kauppatieteiden opiskelija tähtää liike-elämän palvelukseen ja johtotehtäviin. Kauppatieteellisen tutkinnon arvo määrittyykin opiskelijalle tutkinnon takaaman hyvän aseman kautta. Myös oman tutkimukseni mallitarina kauppatieteiden opiskelijasta tukee Leppälän ja Päiviön (2001) tutkimuksen käsityksiä siltä osin, että edelleen kauppatieteiden opiskelija näyttäytyy tehokkaana suorittajan, joka kaipaa tutkinnoltaan käytännön taitoja ja monipuolista osaamista. Kauppatieteiden opiskelija vieroksuu liikaa teoreettisuutta tai liian kapea-alaista osaamista. Tämän taustalla on pitkälti huoli omasta työllistymisestä. Kauppatieteiden opiskelija hakeekin koulutuksessa mielestään liian vähälle jääviä työelämävalmiuksia tekemällä töitä opintojen ohella. Leppälän ja Päiviön (2001) tutkimuksessa korostuu kauppatieteiden opiskelijan pyrkimys liike-elämään ja johtotehtäviin.

Oman tutkimukseni mallitarinassa näkyy edelleen opiskelijoiden jakama käsitys kauppatieteellisestä tutkinnosta väylänä hyvälle uralle ja taloudellisesti turvattuun tulevaisuuteen. Kauppatieteiden opiskelijalle on kuitenkin oman tutkimukseni perusteella ennen kaikkea tärkeää löytää itselle merkityksellinen työ, jossa kehittyminen ja mahdollisuudet käyttää omaa osaamista korostuvat. Mallitarinassa ei korostu halu pelkästään johtotehtäviin, pikemminkin asiantuntijatyöhön ja vakaa asema työelämässä on

kauppatieteilijälle tärkeää. Työlle ei myöskään olla valmiita uhraamaan koko elämää vaan tasapaino työn ja vapaa-ajan tai perhe-elämän välillä korostuu. Kauppatieteilijyydestä ollaan selvästi edelleen ylpeitä ja kauppatieteellinen tutkinto nähdään tietynlaisena ”laatustandardina” tai sertifikaattina omasta pätevyydestä.

Aiempien tutkimusten valossa opiskelu ja akateeminen maailma voidaan nähdä hyvin sukupuolittuneina. Haywood ja Mac an Ghail (1996) ovat tutkimuksessaan tuoneet esiin miten opetus ja opiskelu rakentuvat monilta osin hegemonisen maskuliinisuuden ihanteiden varaan korostaen miesten asemaa naisten yli. Katila ja Meriläinen (2002) puolestaan ovat korostaneet miten nainen akateemisessa maailmassa nähdään yleensä jollakin tapaa ”vaillinaisena” ja ollakseen hyvä ammattilainen akateemisessa maailmassa naisen tulisikin edustaa arvoja, jota perinteisesti liitetään maskuliinisuuteen ja tätä kautta miehiin. Tutkimukseni vahvistaa omalta osaltaan tätä väitettä. Mallitarina kauppatieteiden opiskelijasta rakentuu monille maskuliinisille käytänteille, ja naiset pyrkivät kertomuksissaan täyttämään näitä maskuliinisia odotuksia parhaansa mukaan. Mallitarinassa ja naisopiskelijoiden kertomuksissa sukupuoli tulee näkyväksi juuri mallitarinan hyveiden mukaiseen toimintaan pyrkimisen kautta. Naisopiskelijat kohtaavatkin usein ristiriidan siinä miten identifioitua tehokkaan maskuliinisia ihanteita suosivaan mallitarinan toimijaan ja toisaalta lunastaa odotukset naisena. Myös miesten ja naisten roolit näyttävät kertomuksissa kapeina ja luovat osaltaan yksilöille jännitteitä. Naiset joutuvat taistelemaan stereotyyppien luomien naisihanteiden ja pätevyyden todistamisen välillä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kauppatieteiden opiskelijan mallitarina välittää monilta osin hyvin maskuliinista kuvaa kauppatieteiden opiskelijasta. Sukupuolta myös tuotetaan kaiken aikaa naisopiskelijoiden kertomuksissa (vrt. Gherardi & Poggio 2001), jotka omalta osaltaan vahvistavat näitä maskuliinisia ihanteita samalla kuitenkin aiheuttaen naisille ristiriitoja ja jännitteitä oman identiteettinsä rakentamisessa.

Identiteetti rakentuu tutkimuksessani myös ajallisesti. Naisopiskelijoiden identiteetti ei siis näyttäydy minään pysyvänä tai valmiina yksilön ominaisuutena vaan identiteetti on jatkuvasti muutoksessa ja rakentuu vuorovaikutuksessa suhteessa niin kauppa- ja korkeakoulussa yleisesti

vallitsevaan kulttuuriin, oman pääaineen kulttuuriin kuin omien ystävien keskuudessa tai KY:llä vallitsevaan kulttuuriin. Kertomuksissa tulee ilmi miten jokaisella haastateltavalla on ollut kauppakorkeakouluun tullessaan käsitys itsestään ja omasta identiteetistä sekä ajatus kauppatieteiden opiskelusta ja yhteisön kulttuurista. Kenenkään kertomuksessa identiteetti ei ole pysynyt vakaana ja muuttumattomana läpi opiskelun vaan on muokkautunut vuorovaikutuksessa muiden yhteisön jäsenten kanssa. Tutkimukseni siis tukee ajatusta siitä, että yksilöt rakentavat ja muokkaavat omaa identiteettiään, sisäistä tarinaansa, aina siinä kulttuurissa ja yhteisössä, jossa toimivat. Yhteisön mallitarina ohjaa yksilöiden käytöstä, mutta myös yksilöillä on mahdollisuus vaikuttaa yhteisön jaettuun tarinaan ja muuttaa sitä.

Tämän tutkimuksen myötä syntyi myös joitain ajatuksia mahdollisista jatkotutkimusaiheista. Kuten jo johdannossa toin esiin, olisi äärimmäisen mielenkiintoista tutkia identiteettiä myös miesopiskelijoiden osalta sekä sitä, millaisena kauppatieteiden opiskelijan mallitarinan hegemoninen maskuliinisuus heidän silmissään näyttäytyy. Kuinka paljon käsitys todellisuudesta tai tulkinnat mallitarinasta eroavat naisten kokemuksista ja mistä erot syntyvät? Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kohde olisi laajentaa tutkimusta suuremman joukon pariin ja tutkia mahdollisesti myös eri kauppatieteellisten yksiköiden välisiä eroja identiteeteissä ja niiden rakentumisessa. Ylipäätään identiteetit ja niiden rakentuminen ovat tutkimusaiheena aina ajankohtaisia, ja niiden parissa voisi tehdä monenlaista tutkimusta.

LÄHTEET

Aittola, H. & Aittola, T. 1998. Yliopisto-opiskelu elämänvaiheen ja opiskelun mielekkyys. Teoksessa Aittola, T. (toim.) Korkeakouluopiskelu elämänvaiheena ja opintojen kulku. 49-63. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.

Alvesson, M. & Lee Ashcraft, K. & Thomas, R. 2008. Identity Matters: Reflections on the Construction of Identity Scholarship in Organization Studies. *Organization*. 15:5. 5-28.

Ashcraft, K.L. 2006. Back to Work. Sights/sites of difference in gender and organizational communication studies. Teoksessa Dow, B.J. & Wood, J.T. (toim.) *The Sage Handbook of Gender and Communication*. 97-122. Thousand Oaks, CA: Sage

Bauman, Z. 2004. *Identity*. Cambridge: UK:Polity.

Becher, T. 1989. *Academic tribes and territories: intellectual enquiry and culture of disciplines*. Suffolk: Society for Research into Higher Education & Open University Press

Biglan, A. 1973. The Characteristics of Subject Matter in Different Academic Areas. *Journal of Applied Psychology* 58:195 - 203.

Boje, D. 2001. *Narrative Methods for Organizational and Communication Studies*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Boje, D. 2006. What happened on the way to postmodern? Qualitative research In *Organization and Management*. 1:1. 22-40.

Buckingham, D. 2008. Introducing Identity. *Youth, identity and digital media*. Cambridge, MA: The MIT Press. 1-24.

Burr, V. 1995. *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge

Cornelissen, J. P. & Haslam, A. S. & Balmer, J. M.T. 2007. Social Identity, Organizational Identity and Corporate Identity: Towards an Integrated Understanding of Processes, Patternings and Products. *British Journal of Management*. 18. 1-16.

Czarniawska, B. 1997. A Four Times Told Tale: Combining Narrative and Scientific Knowledge in Organization Studies. *Organization*. 4: 7-30

Czarniawska, B. 1998. *A Narrative Approach to Organization Studies*. Qualitative Research Methods Series 43. Thousand Oaks, CA: Sage.

Czarniawska, B. 2004. *Narratives in Social Science Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Davies, B. & Harré, R. 1990. Positioning: The Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behavior*. 20,1. 43-63.

Ellemers, N., Haslam, S.A., Platow M.J. & van Knippenberg, D. 2003. Social Identity at Work: Developments, Debates, Directions. Teoksessa Haslam, S.A., van Knippenberg, D., Platow, M.J. & Ellemers N. (toim.) *Social Identity at Work: Developing Theory for Organizational Practice*: 3–26. New York: Psychology Press.

Erikson, E. 1968. *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.

Eriksson, P. 1986. *Kysely ja haastattelu –ohjeita empirisen tutkimusaineiston hankinnasta, aine- ja syvempien opintojen seminaarilaisille*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Eriksson, P. & Kovalainen, A. 2008. *Qualitative Methods in Business Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino

Frantsi, T. 2009. Ikääntyvä johtaja tienhaarassa: ikääntyvien johtajien kertomukset johtajuuden ja identiteetin rakentajina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Frost, N. 2009. Do you know what I mean?: the use of pluralistic narrative analysis approach in the interpretation of an interview. *Qualitative Research*. 9,1. 9-29.

Gherardi, S. & Poggio, B. 2001. Creating and Recreating Gender Order in Organizations. *Journal of World Business*. 36:3.

- Grönfors, M. 2011. Laadulliset kenttätutkimusmenetelmät. Vilkka, H. (toim.) Hämeenlinna: SoFia Sosiologi- Filosofiapu Vilkka
- Gubrium, J.F. & Holstein, J. A. 2009. *Analysing Narrative Reality*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Harré, R. 1983a. Identity projects. Teoksessa G. Breakwell (toim.) *Threatened Identities*. New York: John Wiley & Sons Ltd.
- Harré, R. 1983b. *Personal Being. A theory for Social Psychology*. Oxford: Basil Blackwell.
- Haywood, C. & Mac an Ghail, M. 1996. Schooling masculinities. Teoksessa Mac an Ghail, M. (toim.) *Understanding masculinities: Social relations and cultural arenas*. 202-217. Buckingham: Open University Press
- Heikkinen, H. 2000. Tarinan mahti: Narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia. *Tiedepolitiikka*. 25:4. Helsinki: Edistysellinen tiedeliitto ry.
- Heikkinen, H. 2001. Narratiivinen tutkimus –todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 116-132. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2000. *Psykologia 2: Kehittyvä Ihminen*. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, 189-222. Tampere: Vastapaino.

- Hyvärinen, M. 2006. *Kerronnallinen tutkimus*. www.hyvarinen.info
- Hänninen, V. 1999. *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino
- Karkulehto, K. 2011. *Johtajien sosiaalisen identiteetin rakentuminen strategisina toimijoina*. Tiede+teknologia –julkaisusarja 11/2011. Helsinki: Aalto Print.
- Kaunismaa, P & Laitinen, A. 1998. Paul Ricoeur ja narratiivinen identiteetti. Teoksessa Kuhmonen, P. & Sillman, S. (toim.) *Jaettu jana, ääretön raja*, 168-195. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Katila, S. & Meriläinen, S. 2002. Metamorphosis: From “Nice Girls” to “ Nice Bitches”:
Resisting Patriarchal Articulations of Professional Identity. *Gender, Work and Organization*. 9:3.
- Kolb, D.A. 1981. Learning Styles and Disciplinary Differences. Teoksessa Chickering, A. (toim.) *The Modern American College*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Korpiaho, K. 2005. Students’ curriculum: What do the students learn in the business school? Teoksessa Gherardi, S. & Nicolini, D. (toim.) *The Passion for Learning and Knowing*, 221–241. Trento: University of Trento e-books .Vol. I
- Kunda, G.1992. *Engineering Culture: Control and Commitment in a High-Tech Corporation*. Philadelphia: Temple University Press.
- Kuusela, P. 2008. Kriittinen realismi, organisaatiotutkimus ja muutos. Teoksessa Pekka Kuusela & Matti Kuittinen (toim.) *Organisaatiot muutoksessa*. Kuopio: Unipress.
- Kuusipalo, J. 2008. *Identities at work –narratives from a post-bureaucratic ict organization*. Acta Universitatis Ouluensis G Oeconomica 35. Oulu: Oulu university press.
- Kärreman, D. & Alvesson, M. 2001. Making Newsmakers: Conversational Identity at Work. *Organization Studies* 22:1. 59-89.

LaPointe, K. 2013. Heroic Career Changers? Gendered Identity Work in Career Transitions. *Gender, Work and Organization*. 20:2.

Leppälä, K. & Päiviö, H. 2001. *Kauppatieteiden opiskelijoiden moraalijärjestys: narratiivinen tutkimus kolmen eri pääaineen opiskelusta Helsingin kauppakorkeakoulussa*. Pro gradu-tutkielma. Helsinki:Helsingin kauppakorkeakoulu.

Lieblich, A. & Tuval-Mashiach, R. & Zilber, T. 1998. *Narrative Research. Reading, Analysis and Interpretation*. Applied Social Research Methods Series. Volume 47. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Lupu, I. 2012. Approved routes and alternative paths: The construction of women's careers in large accounting firms. Evidence from the French Big Four. *Critical Perspectives on Accounting*, 23:4-5, 351–369.

Löyttyniemi, V. 2004. *Kerrottu identiteetti, neuvoteltu sukupuoli*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Löytönen, T. 2004. Narratiivinen tutkimusote. *Minäkö tutkija? Johdatus laadulliseen/postpositivistiseen tutkimukseen*. Helsinki: Teatterikorkeakoulu. www.xip.fi/tutkija/0402b.htm

MacIntyre, A. 1981. *After Virtue: a Study in Moral Theory*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press.

Marcia, J. E. 1980. Identity in Adolescence. Teoksessa J. Adelson (toim.) *Handbook of Adolescent Psychology* 4: 159-187. New York: John Wiley & Sons. Ltd.

Mead, G.H. 1934. *Mind, Self and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*. Morris, C. W. (toim.) Chicago: University of Chicago Press.

Mishler, E.G. 1986. *Research Interviewing: Context and Narrative*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Mishler, E.G. 2004. Historian of the self: Restorying lives, revising identities. *Research in Human Development*. 1 (1&2). 101-121.

Mustonen, A. 2001. *Mediapsykologia*. Helsinki: WSOY

Männistö, H. 2011. *Aallon pyörteissä –Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun opiskelijan identiteettiä etsimässä*. Pro gradu-tutkielma. Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu

Polkinghorne, D. 1988. *Narrative Knowing and the Human Sciences*. Albany, NY: State University of New York Press.

Powell, G.N., Butterfield, D.A. & Parent, J.D. 2002. Gender and Managerial Stereotypes. Have the Times Changed? *Journal of Management*. 28:2. 177-193.

Railo, E. 2011. Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975-2005. Turku: Turun yliopisto.

Ricouer, P. 1991. Narrative Identity. Teoksessa Wood, D. (toim.) *On Paul Ricouer*, 188-199. London: Routledge

Riessman, C.K. 2002. Analysis of Personal Narratives. Teoksessa Gubrium, J.F. & Holstein, A. (toim.) *Handbook of interview research: context and method*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications

Riessman, C.K. 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, 22-56. Tampere: Vastapaino.

Sintonen, T. 1999. *Etninen identiteetti ja narratiivisuus. Kanadan suomalaiset miehet elämänsä kertojina*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Sintonen, T. 2008. *Diversiteetti ja narratiivisuus. Tutkielmia diskursiivisesta organisaatiotodellisuudesta*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Snow, C.P. 1959. *The Two Cultures and the Scientific Revolution*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Soderberg, A-M. 2006. Narrative Interviewing and Narrative Analysis in a study of a Cross-Border Merger. *Management international review*. 46:4. 397-416.
- Squires, G. 1990. First Degree. The Undergraduate Curriculum. Buckingham: The Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Svinhufvud, K. 2009. *Gradutakuu*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- Tajfel, H. 1981. *Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tienari, J. & Nentwich, J.C. 2012. The 'Doing' Perspective on Gender and Diversity. Teoksessa Danowitz, M. A., Hanappi-Egger, E. & Mensi-Klarbach, H. (toim). *Diversity in Organization: Concepts and Practices*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy
- Vaara, E. 2002. On the Discursive Construction of Success/Failure in Narratives of Post-Merger integration. *Organization Studies*. 23:2. 211-248.
- Vuoripuro, V. 2013 *Haluamme sinut, nainen*. *Kylteri* 4. 19-23.
- Wortham, S. 2001. *Narrative in action: a strategy for research and analysis*. Counseling and development series. New York: Teachers college press.
- Ylijoki, O-H. 1998. *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisaatio*. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

Liite 1

Kylteritutkimus

1. Sukupuoli
 - nainen
 - mies

2. Syntymävuosi
 - 1980 tai aiemmin
 - 1981-1985
 - 1986-1990
 - 1991 tai myöhemmin

3. Yliopisto, jossa opiskelet
 - Aalto- yliopiston kauppakorkeakoulu
 - Itä-Suomen yliopisto
 - Jyväskylän yliopisto
 - Lappeenrannan teknillinen yliopisto
 - Oulun yliopisto
 - Svenska handelshögskolan
 - Tampereen yliopisto
 - Turun yliopiston kauppakorkeakoulu
 - Vaasan yliopisto
 - Åbo Akademi

4. Kylteriyhteisö, johon kuulut
 - Boomi
 - Enklaavi

- Finanssi
- KY
- Merkantila Klubben
- Optimi
- PorKy
- Preemio
- Probbas
- Pörssi
- SHS
- SSHV
- TuKY
- Warrantti

5. Mikä on pohjakoulutuksesi ennen nyt suorittamaasi tutkintoa?

- lukio
- ammatillinen koulutus
- tradenomi tai muu AMK – tutkinto
- kauppatieteiden kandidaatti (KTK)
- muu alempi yliopisto-/korkeakoulututkinto
- ylempi AMK – tutkinto
- muu, mikä?

6. Siirryitkö nykyisiin opintoihisi suoraan edellisistä vai piditkö nk. väli vuoden/- vuosia?

- siirryin nykyisiin opintoihini suoraan
- suoritin ase – tai siviilipalveluksen
- pidin muusta syystä väli vuoden/- vuosia, mistä tämä johtui?

7. Suunniteltu/toteutunut valmistumisvuosi kauppatieteiden kandidaatiksi (KTK)

- 2011 tai aiemmin

- 2012
- 2013
- 2014
- 2015
- 2016 tai myöhemmin

8. Suunniteltu/toteutunut valmistumisvuosi kauppatieteiden maisteriksi (KTM)

- 2011
- 2012
- 2013
- 2014
- 2015
- 2016 tai myöhemmin

9. Käytkö/ oletko käynyt töissä opintojesi ohella?

- kyllä
- ei

10. Mikäli työskentelet opintojesi ohella, mikä keskimäärin on viikkotuntimääräsi?

- 0-10
- 11-20
- yli 20

11. Oletko kokenut, että työnteko hidastaa tai on hidastanut opintojasi?

- kyllä
- ei

12. Koetko, että työnteosta on hyötyä opinnoissasi?
- kyllä
- ei
13. Mikäli työskentelet opintojesi ohella, koetko olevasi opintojasi vastaavassa työssä?
- kyllä
- ei
14. Mitkä koet suurimmiksi haasteiksi opiskelun ja työn yhteensovittamisessa?
15. SEFEn tavoitteisiin kuuluu maisterintutkintojen kehittäminen siten, että tutkinnon voisi suorittaa kokopäiväisen työnteon ohessa. Pidätkö ajatusta maisterin tutkinnon suorittamisesta kokonaan työn ohessa itsellesi mahdollisena?
- kyllä
- ei, mistä tämä johtuu?
16. Miten hyvin opintosi ovat vastanneet odotuksiasi?
- eivät lainkaan
- jonkin verran
- suurelta osin
- täysin
- en osaa sanoa
17. Mikäli opintosi eivät ole vastanneet odotuksiasi, mistä tämä johtuu?
18. Mitä odotat työltäsi valmistumisesi jälkeen?
19. Mitä arvostat (esim. työaikoihin, työtehtäviin ja työyhteisöön liittyen) tulevaisuuden työelämässä?
20. Kuinka aiot kehittää osaamistasi valmistumisesi jälkeen (valitse kaksi tärkeintä)?

- omatoiminen tiedonpäivitys esim. lukemalla
- lyhytkestoiset kurssit, tietoiskut tms.
- kehittymiseen tähtäävä kokemusten jakaminen työpaikalla tai ammatillisissa verkostoissa
- osallistuminen seminaareihin
- työssä oppiminen
- verkko-opinnot
- pitkäkestoiset koulutuskokonaisuudet
- mentorointi
- tieteellinen jatkotutkinto
- en ole ajatellut asiaa
- muu, mikä?

21. Mitkä näet parhaina keinoina pidentää työuria (valitse kolme tärkeintä)?

- joustavat mahdollisuudet yhdistää työ –ja perhe-elämä
- työhyvinvoinnin parantaminen
- ammatillisen osaamisen riittävydestä ja ajantasaisuudesta huolehtiminen
- nopeampi valmistuminen yliopistosta
- nopeampi siirtyminen työelämään valmistumisen jälkeen
- välivuosien vähentäminen toisen asteen ja korkeakoulutuksen välissä
- työkyvyttömyyseläkkeiden vähentäminen
- vanhuuseläkkeen ikärajan nosto
- joustavuus uran loppuvaiheessa (osa-aikaeläke)
- muu, mikä?

22. Miten joustavuus työelämässä mielestäsi parhaiten toteutuu (valitse kaksi tärkeintä)?

- mahdollisuus osa-aikatyöhön
- mahdollisuus kausittaiseen työntekoon
- mahdollisuus projektityöhön

- mahdollisuus arkivapaisiin
- työn ja vapaa-ajan selkeä erottaminen
- mahdollisuus etätyöhön
- liikkuva työ, jossa työtä tehdään eri paikoista
- työssä mitataan työajan sijaan työn tuloksia
- muu, mikä

23. Mitä seuraavista asioista arvostat eniten esimiestyössä (valitse kaksi tärkeintä)?

- palautteen antamista
- palkitsemista
- rohkeutta tarttua ongelmiin
- suunnan näyttämistä
- halua auttaa
- muu, mikä?

24. Tulevassa työssäsi sinulle tärkeintä on (valitse kaksi tärkeintä)?

- sosiaalisuus
- palkka
- työn merkityksellisyys
- itsensä kehittäminen
- selkeästi määritellyt tehtävät
- haastavat tehtävät
- onnistumisen kokemukset
- vastuu
- palautteen saaminen
- yrittäjämäisyys
- muu, mikä?

25. Millä kolmella sanalla kuvailisit kylteriä?
26. Ketkä ovat mielestäsi kyltereitä?
27. Miten kylteri mielestäsi eroaa muista yliopisto –tai korkeakouluopiskelijoista?
28. Mitä opiskelu sinulle merkitsee?
29. Mitkä seuraavista asioista vaikuttavat eniten kylteri-identiteetin muodostumiseen (valitse kaksi tärkeintä)?
- yliopisto, jossa opiskelet
 - oma laitos/pääaine
 - oma ainejärjestö
 - oman ainejärjestön opiskelijat
 - muut opiskelijat omassa yliopistossa
 - muut kylterit
 - työnantajien mielikuva kyltereistä
 - julkisuudessa oleva kuva kyltereistä
 - muu, mikä?
30. Miten SEFE parhaiten tukisi kylteri-identiteetin muodostumista?
31. Millaisina toivoisit työnantajien näkevän kylterit?